

■ **Frantziako hauteskunde presidentzialak** Hasi da oilar joko

ARGIA

ARGIA

2007ko apirilaren 22a | LXX. urtea
2.085 zenbakia | 3,60 euro

■ **Lourdes Zimarro**
Korrika 15aren
lehen lekukoa

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

Heroinomanoak Bizitza osoa zainetako piztia domatzen

■ **Robert Laxalten *Sweet Promised Land***
Gure best sellerrak urrezko ezteiak
egin ditu

■ **Altsasu**
Hizkuntzen bidegurutzean
euskara toki bila

ARGIA aldizkariaren interneteko bertsioa berri du.

ARGIAk multimedia mundura egin du salto: bideoak, audioak, argazki galeriak...

Hemendik aurrera, aldizkaria irakurtzeaz gain, entzuteko aukera ere izango duzu.

**entzun
ARGIA
aldizkaria**

www.argia.com/argia-astekaria
sar zaitez eta piztu entzungailuak

- 5 Deabruaren abokatua: Anje Duhalde.**
Sustrai Colina.

Gaiak

- 19 Herri kirolaria al gara?** Jon Gonzalo.

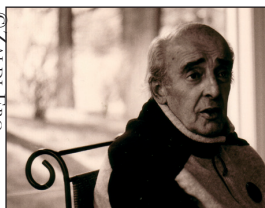
Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 Jose Inazio Basterretxea. Ttakun (h)errenka.
23 Erramun Osa. Eraberritzea abian.
24 Iñaki Zubeldia. Hizkuntza ereduaren dantza.
Edu Zelaia. Ur Gazia.
25 Anuntxi Arana. Mendiko suak, beti bat.
Joxemari Ostolaza. Korrika.
26 Xabier Paya. Bertso berriak.
 SuMISSioari jarriak.

Erdiko kaiera

- 31 Blogak, literaturaren etorkizuna?**
Olatx Aranguren.
33 Argitalpenak.
Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Jon Torner.
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano.
40 Ihesi: Alkuruntz, Amaiurko harresia. Josu Gaintza.
44 Makina bat kontu.
Jabier Agirre, Joxerra Aizpuru, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

© ZALDI ERO

Robert Laxalt

Frantziako hauteskundeetako hautagai nagusiak.

Termometroa

- 52 Altsasu: Euskara, eta hogei hizkuntza gehiago.** Ilazki Gaintza.
54 Bero-beroan.
Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.
56 Net Hurbil.
Nigertarrentzat gameluak, uranioa guretzat.
 Pello Zubiria.

6 | Heroinan eroriak

Drogak harrapatu zituenen testigantzak

Heroinak Euskal Herria gogor eraso zuen 80ko hamarkadan. Heroinomano asko gazte hil ziren, baina beste hainbatek heriotza saihestu eta ez du batere bizitza erraza izan. Eurengana jo dugu, zaldi zuria-
ren arrastoa oraindik ere luzea delako.

- 13 | Lourdes Zimarro** **58 | Azkena**
Miel A. Elustondo Lourdes Oñederra

- 47 | Frantziako hauteskundeak**
Mikel Asurmendi

27 | Sweet Promised Land

Robert Laxalt Nevadako idazleak duela 50 urte idatzi zuen bere maisulana. Aita zuberotarraren artzain ibilerak eta sorterrira egindako bidaia azaltzen digu Laxaltek. Liburuak arrakasta itzela izan zuen Amerikako mendebaldeko etorkinen artean; gurean, aldiz, apenas ezagutzen dugu oraindik.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Lore Agirrezabal, Naiara Irureta, Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Nere Armendariz, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marjo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

Herri kirolak zulotik atera nahian

Mahai-ingurua

Koldo Aldalur

Luis Mari Bengoa

Juan Manuel Erasun

Aitor Esnaola

Iritziak

Koldo Alduntzin

Luis Mari Gurrutxaga

Aitor Esnaola

Luis Mari Bengoa

Koldo Aldalur

Juan Manuel Erasun

Baserritik eskolara: orain kalekumeak dira harrobia.

Perurenak zioen bezala, kirolarien seme-alabak onddoak dira eta eskoletatik ateratakoak txanpiñoiak?

Apustua, txapelketa, errekorrak... Denen beharra du herri kirolak.

Zertan da Eusko Jaurlaritzaren Plan Estrategikoa?

“Ez naiz produktu formatatu bat”

Anje Duhalde | El Fuego taldeko bateria-jolea

Betikoa da Anje. Gazteleraz, txerriaren prezioa negoziatzeko ikasten zen garaikoa. Gaurkoa, biharkoa. Betiko Anje da. Dylan, Amuriza, eta Brassens uztartu zituen, aho-bizarrak tabakotan erretzen dituen.

SUSTRAI COLINA

Argazkia: Gaizka Iroz

Bateria-jole, beraz?

Luzaz gainera. Oraindik askok esaten didate: “hik gitarra bateria bezala jotzen duk, beti eman eta eman”.

Eskerrak musika munduan sartu ahala profesionalagoa izan behar dela!

Ez teknika aldetik bakarrik, baita ikuspuntu sozial batetik ere.

Zer obligazio dakar horrek?

Guztiz koherentea izatea. Inor baino gehiago. Koherente eta koherente.

Eta diskoak promozionatzea.

Promozioak ez zaizkit batere gustatzen. Etengabe ari gara kalean dagoena azaltzen. Produktua hor dago eta kito. Ez luke promoziorik behar.

Ez ezazu promoziorik egin...

Hautu bat da eta hortara noa ni ere. Baina hasiberri batentzat hortik ez pasatzea ezinezkoa da.

Zergatik ez da aipatzen disko baten atzean dagoen lana?

Mediatikoki ez da korrektua. Ez zaio jendeari interesatzen. Baina lana, noski badela. Handia.

Zure diskoak entzuten dituzunean...

Gauza batzuk entzun eta nire burua gorrotatzen dut.

Amnistiaren dema?

Kantu errealista, helburu izan beharko lukeena, baina pixka bat desfasatua. Hori kantatzen duen jendeak “Presoak Euskal Herrira” aldarrikatzen du kalean.

Horregatik dago txikikeriei kantatzea modan?

Auskalo. Ni ez naiz produktu formatatu bat eta ez dut disko bat nire buruari kantatzeko egiten.

Zeresanik ez duenak isiltzea hobe duela, alegia.

Batzuentzat artista izatea estetika hutsa da. Niretzat ez.

Zer da artista “konprometitu” bat?

Bere inguru hurbil eta orokorrarekin koherentea izan nahi duen pertsona bat, begiak irekiak dituen, ixten dituenan ongi hausnartzeko.

Hori bera omen zara zu. Estereotipo konprometitu hortan eroso?

Oso ongi daramat. Ematen dudana irudia naiz.

“Beti iheska eta otoitzka ibili den herria gara, beti eskean”. Konpromisoa baino zerbait gehiago da hori...

Beti iheska ibili behar dugu ingurumenarekin konfrontazio zuzen bat ez izateko. Beti eske, euskara dela, ikastolak direla... Ez garen herri bat gara.

Ez garen herri honetan, edozein kulturaren funtzionario artista bat baino hobeki bizi da.

Oso injustua da. Hemen artista izatea hein bate-raino dago kontsideratua. Hautua nirea da. Nahiago dut naizen bezalakoa izan, eskuak eta burua libre, eta koherentziari eutsi.

“Anje, zu iparraldekoa zara, zu desberdina zara”.

Hori gabatxoa edo frantsesa esaten ez didate-nean! Gorroto dut baina badakit kondenatua nagoela. Iparraldea eta Hegoaldea hitz hutsak dira. ■

A full-page photograph showing a woman in silhouette, standing with her back to the camera, looking out a window. She is wearing a dark, long-sleeved top and dark trousers. Her right hand is touching the edge of a red curtain. The window is framed by red curtains, and the light from outside is very bright, creating a high-contrast scene. To the left, a portion of a dark wooden table with a small blue container and some keys is visible.

• ASTERKO GAIA •

Maria, 36 urte, Hernani

“Mundu guztiak zekien zer ordutan eta non pasako zuten droga. 16 laguneko taldea elkartu ohi ginen eta horietatik lau baino ez gaude bizirik. Eta lau horietatik, HIESA ez duen bakarra ni naiz”.

Heroinan eroriak

Biziraun zutenak non daude?

“*Enamorado de la Muerte*” abesten zuen RIPEk. Iosu Exposito Eskorbutoko gitarra-joleak ere erruleta errusiarrarekin konparatzen zuen heroina *txutea*, “baina sei baladun erruleta errusiarrarekin”. Talde biak 80ko hamarkadan jaio ziren, punk mugimenduaren baitan, eta bietako taldekide gehienak gazte hil ziren, zaldi zuriak Euskal Herria gogor gaztigatu baitzuen. Egun 40 eta 50 urte artean izango lituzkeen belaunaldi galdua gaindosiak, HIESAk edota suizidioak eraman zuen. Batzuek, erruleta errusiarra gainditzea lortu zuten arren, egun oraindik marjinazio egoeran, kartzelan edo droga-mendekotasuna gainditzeko tratamenduren batean daude. Euren egoera eta esperientziak kontatu dizkigute.

“**HEROINAREKIN** amodio-gorrito harremana duzu. Hasieran dena oso polita da, baina hila-beteetara goizean altxatu eta gorputz guztia minberatua duzu, arima bera minbera duzu eta badakizu utzi behar duzula edo hil egingo zarela, baina ez dakizu nola”, dio Gorkak. Azken finean, Mariaren hitzetan *yunkia* izatea ez baita xiringarekin zulatzea, jarrera bat baizik: “Zure bizitza albo batera utzi eta behar duzun *txutea* lortu arte edozer gauza egiteko prest zaude, baita zure ama saltzeko ere”. Gorka eta Maria 80 eta 90eko hamarkadetan Euskal Herriko paisaiaren zati bihurtu ziren drogazaleetako bi dira. Garai hartan, herri ia denetan heroinomano talde handiak biltzen zituzten parke, auzo edo zonaldeak aurki zitezkeen.

Bilbo zen salmenta gune nagusia eta bertan trafikatzailerik handiek txikien artean banatzen zuten droga. Bizkaian, Barakaldo eta Sestaoko zonaldean ere mugimendu handia zegoen; Gipuzkoan, Donostia eta Irunen; Nafarroan, Iruñerrian; eta Araban, Gasteizen kontzentratzen zen batik bat. Hala ere, oro har herri gehienetan heroina asko saltzen zen eta portua zutenetan kontsumoa are handiagoa zen. Hain zuzen, hemen kostako herriak izateak asko markatu zuen heroinomanoaren profila: beste lekuetan heroina marroi gehiago zegoen bitartean —erre egin ohi zena—, hemen heroina zuria zen nagusi, puruagoa eta batez ere injeztatua kontsumitzen zena. Ondorioz, xiringak erabiltzeagatik iberiar penintsulan infekzio gehien jasan zituen lekua Euskal Herria izan zen, Kataluniarekin batera. Emaizak ez dira xamurrak izan: datu zehatzik ez dagoen arren, gutxi gorabehera heroina kontsumitzaileen herena hil

MIKEL GARCIA
Argazkiak: Dani Blanco

Gazteak politikan ez sartzeko eta bare mantentzeko bidea drogak zirela aintzat hartzen duen teoria oso zabalduta dago

egin zen, beste heren batek aurrera ateratzea lortu zuen eta beste herena oraindik marjinazio egoeran, kartzelan edo droga-mendekotasuna gainditzeko tratamenduren batean dago.

Gurean heroinak halako eragina izan bazuen, neurri batean permisibitate handia zegoelako izan zela diote elkarrizketatu ditugun heroinomano ohi eta familiarrek. Droga lortzea eta trafikatzeko oso erraza zen eta ez zegoen kontrol politzial handirik. Zergatik? Gazteak politikan ez sartzeko eta bare mantentzeko bidea drogak zirela aintzat hartzen duen teoria oso zabalduta dago. “Poliziak paso egiten zuen, hori argi dago —dio Gorkak—. Gure herriko droga-saltzaileak nahi beste saltzen zuen, arazorik gabe, eta poliziaren salaria izango zen, herrian beste gamelurik agertzen bazen segituan atxilotzen zutelako. Atzean diruarekin eta politikarekin lotutako interesak zeuden”. Azkenean, leku gehienetan herritarrak izan ziren heroinarekin akabatzeko indarra egiten hasi zirenak.

Permisibitateari, garai hartako liberalizazioa gehitu zitzaion: gizartearen konbentzionalismoei iseka egiten zien punk mugimenduak norbanakoaren askatasuna aldarrikatzen zuen eta gauza berri guztiak probatzen ziren, askotan heroinaren benetako ondorioak ezagutu gabe. Gorka —erreportaje honetako protagonistei izena aldatu diegu— Donostialdekoa da eta 40 urte ditu; 17-18 urterekin hasi zen heroina kontsumitzen, koadri-lan: “Gaur egun, nahi izanez gero bada lana, baina orduan ez zegoen eta ez genuen motibaziorik; porrot asko estaltzeko edan egiten genuen, erre, *speed* hartu... Eta horrek asetzen ez zintuenean, heroinara jotzen zenuen”. Heroina

Gorka, 40 urte, Donostialdea

“Garai hartan, seropositiboa bazinen medikuarengana joan eta zuzenean HIESA zenuela esaten zizuten, sei hilabete geratzen zitzaizkizula. Erreakzioa? Gehiago sartzea, angustia eta beldur hori estaltzeko”.

Heroina lo-belarretik lortzen da.

zuria kontsumitzen hasi zen, egunean 2.000 pezeta inguru (100 bat libera) bi-hiru lagunen artean, baina pixkanaka gorputzak gehiago eskatzen ziola konturatu zen. Goizean eta arratsaldean sartu beharra zeukan eta urtebetera goizean, eguerdian, bazkalorduan, arratsaldean, gauean... Ezin bizi drogarik gabe eta lortzeko denetik egin duela esan digu: labana hartu eta pertsona bati lapurtzea, esaterako. “*Txuleta* beti lortzen duzu, era batera edo bestera, baina beti. Dakizuna da gorputzeko ondorez hori gainetik kendu behar duzula eta ez zara errudun sentitzen lapurtzerakoan; lehenengo heroina da eta gero geroakoak. Azkenean, lagunak, neska, familia, lana... galtzen duzu, bizitza galtzen duzu”. Hala ere, 1990ean, 23 urterekin Gipuzkoako Gizakia Helburu programan sartu eta heroina uztea lortu zuen. 2004. urtera arte inolako drogarik hartu gabe egon da eta horregatik badaki heroinatik ateratzea posible dela. “Hau beti gusatzatzen zaizu, baita utzi duzunean ere, baina gauzak balantzan jarri eta erabaki bat hartu behar da”. 2004an, ordea, istripu batengatik ospitalera eramane eta bost egunez morfina eman zioten, mina kentzeko. “Barruan dudak demonioa esnatu zidaten; ez nuen uste berriz eroriko nintzenik, baina aurrezki-libretan nuen dirua atera eta dena popatik hartzera joan zen. Heroina erosteko lapurretengatik kartzelan bukatu nuen, 72 kilorekin —orain 98 pisatzen ditut— eta ez dakit nolatan ez nintzen hil. Azken finean, kartzelan egotea ez da hain txarra, kanpoan *txuleta* lortzearen edozer gauza egitera iritsi zaitezkeelako edota edozer gauza gerta dakizukeelako, pistola hartu eta auskalot!”. Kartzelatik Gizakia Helburuk atera zuen eta

Garai hartan ez zituzten
xiringak farmazian saltzen eta
euren artean berrerabiltzen
zituzten. Kartzeletan ere ez
zen xiringarik banatzen

orain errehabilitazio prozesuan dago berriz. Lana, auto polit bat eta emakume eder bat nahi omen ditu; zoriontsu izan nahi du. “Heroina hor dago, espero dut nire bila ez etortzea eta ni ere bere bila ez joatea, baina hainbeste urte eta gero ezin dut ziurtatu eroriko ez naizenik. Dena den, behin betiko uzteko borondatearekin nago”.

HIESAren mamua

Gorkak, gainera, heroinak berekin ekarri zuen zama eramane beharko du betiko: seropositibo izatearena. Garai hartan ezin zen xiringarik lortu, ez zituzten farmazian saltzen eta euren artean berrerabiltzen zituzten, infekzioak kutsatuz. Kartzeletan ere sistema hipokrita zen nagusi: kontsumitzea debekatua zegoenez, ez zen xiringarik banatzen, eta Giza Immunoeskasiaren Birusarekin sartzen ziren presoek bikoitza ateratzen zen kutsatuta.

Gorkak 20 urterekin jakin zuen seropositiboa zela: “Oso kolpe gogorra izan zen, orduan heriotza zelako, ezjakintasun handia zegoen. Betiko izorratua uzten bazaitu ere, gaur egun eramangarriagoa da, baina garai hartan medikuarengana joan eta zuzenean HIESA zenuela esaten zizuten, sei hilabete geratzen zitzaizkizula. Erreakzioa? Gehiago sartzea, angustia eta beldur hori estaltzeko”. Asko eta asko izan ziren HIESAz edo hepatitisaz kutsatutakoak eta asko eta asko gaitz horiek hildakoak. “24-25 urterekin hilero zegoen lagun bat eskeletan, nik mordoak galdu ditut, eta zure lagun minen eskelak ikustea ikaragarria da, hain gazte! Batez ere eskela horietan zure burua islatuta ikusten duzulako.

Luis, 40 urte, Arrasate

“Beldurra galtzen diozu denari; putzu batetik xiringa bat hartu eta erabili izan dut. Gaindosiari ere beldurra galtzen diozu; nik bikotea erreanimatu behar izan nuen. Asko izutu nintzen, ez dut inoiz ahaztuko. Eta hala ere, drogak hartzen jarraitu nuen”.

Heroina borrarero beldurgarria da”. Horrez gain, seropositiboen inguruko aurreiritzi asko zegoen orduan, heriotza eragiten zuen gauza ezezaguna zelako. 90eko hamarkada hasieran, adibidez, Durangoko moja eskolatik mutil bat bota zuten seropositiboa izateagatik, gurasoen presioak eraginda.

Gorkak ez du bere lagun askoren patua jarraitu, baina hiltzorian egon zen, kartzelan zainak moztuta bere buruaz beste egiten saiatu baitzen. Beste heroinomano askok ere suizidioa izan zuten ihesbide. Hain zuzen, guk hona ekarri ditugun bost historietatik lauk euren buruaz beste egiten saiatu zirela aitortu digute. Luis da horietako beste bat, gorabeheraz betetako bizi-modua eraman duen 40 urteko arrasatearra (Gipuzkoa). 18 urterekin anfetaminekin hasi eta uztea lortu zuenean, lagun batek proposatuta heroina probatu zuen, 20 urterekin. Arrasaten heroina asko mugitzen zela dio eta tabernan lan egiteko egunero kontsumitzen hasi zela, gramo bat inguru, hasieran sudurretik, gero zilarrarekin eta azkenik injektatuta. “Ezkutuan mantendu nuen, baina azkenerako, benetan behar duzunean berdin dizu, eta edonola eta edonon sartzen duzu”. 24 urterekin errehabilitazio zentro batera joan zen Gasteizera eta ordutik tarteka drogak utziz eta berriz eroriz eman ditu urteak. “Zaila da arazo bat duzula onartzea, ez duzulako ikusten edo ez duzulako ikusi nahi. Eta ongi zaudenean ere, ‘egun batean hartuta ez zait ezer gertatuko’ pentsatzen duzu, zure burua engainatzen duzu, eta sartu orduko barruko denak eztanda egiten dizu berriro... Horrela 20 urtez”. Bitarte horretan, diru asko lapurtu du Luisek, hamar alditan baino gehiagotan egon da kartzelan, familiarekin eta bikoteekin arazoak izan ditu...

“Heroina utzi eta kokaina zainetan injektatzera iritsi nintzen. Inoiz ez nuen pentsatu kokaina zainetan sartuko nuenik, baina azkenean beldurra galtzen diozu denari, heroinak horretara eramaten zaituelako; putzu batetik xiringa bat hartu eta erabili izan dut”.

10 urteko semea eta 6 urteko alaba ditu; drogaren erruz ez dituela behar bezala zaindu aitortu digu eta horrek min handia ematen diola. “Alaba aiton-amonekin zegoen egunetan, zazpi gramo kokaina bata bestearen atzetik sartzeko gauza nintzen, gaindosiari ere beldurra galtzen diozulako: nire bikoteari gertatu zitzaion eta erreanimatu behar izan nuen, bularrak presiona-

Potentzia handiko opiazeoa

Heroina morfina 1898an sintetizatu zen eta Bayer laborategiek komertzializatu zuten, 1924an debekatua izan zen arte. Lo-belar edo opio-belar zelai zabalak dituzten lurraldeetatik eskuratzen da batik bat (Thailandia, Birmania, Afganistan...), baina Kolonbian eta Mexikon ere landatzen da. Alkoholen eta medikamentu ugariaren antzera, opiazeoen familiakoa da. Opiazeoek efektu analgesiko garrantzitsuak dituzte, burmuina lokartzen dute eta nerbio-sistema nagusiaren depresoreak dira. Halaber, Marta Fernandez de Agirre (irudian) Bilboko Gizakia Fundazioko medikuaren hitzetan, besteak beste idorreria, disfuntzio sexualak, maskuri-narritadura eta arnas depresioa dira bigarren mailako efektuak. Hain zuzen, arnas-gelditzea da gaindosiaren efektu larriena eta oraingo heroina lehengoa bezain purua ez delako kopuru handiagoa kontsumitzen dutenez, puruagoa saltzen dietenean gaindosi izateko arriskua dago. Injekzio bidez sar daitezkeen aire burbuilak eta infekzioak ere oso arriskutsuak dira. “Hemendik jende asko pasa da, baina oraindik ez dut garbi dituzten ondorio txarrak heroina substantziarenak diren edo mendekotasunari lotuta jasandako marjinazio, higiene eza eta historia klinikoarenak”, dio medikuak.

Heroinan eroriak

tu, ahoz ahokoa... Asko izutu nintzen, ez dut inoiz ahaztuko. Eta hala ere, drogak hartzen jarraitu nuen. Nolatan?... Ez dut erantzunik”. Neurri handi batean, heroinaren mende emandako urteak urte galduak direla dio, orain familia orekatu bat eta lana izan zitzakeelako, errehabilitazioan egon ordez.

Izerdia, hotzikarak eta sexu ezina

Heroinarengandik askatzea, baina, ez da erraza. Diseinuzko drogen mendekotasun psikologikoa handiagoa den arren, heroinaren abstinentzia sindromea oso gogorra da eta askok benetako beldurra diote kontsumitzen utziz gero hori pasa behar izateari: “Izugarrizko ondoeza daukazu –deskribatu digu Luisek–, muskulu guztiek tira egiten dizute, ez zara ia zutik egoteko gai, botaka ari zara etengabe, sekulako beherakoarekin, beroz izerditan, hotzikarekin, dardarka, aztoratuta... Hilabeteak eman ditzakezu dena nahasia duzula: jana, sexualki funtzionatzeko gaitasuna, gibela... Organismo osoa. Gauetan berriz lokartu ahal izan arte hilabeteak pasa ditut nik, egunak eta egunak ezin lo harturik, eta buruari ere eragiten dio. Erdi eskizofreniko bukatu duen jendea ezagutzen dut eta beldurra ematen dit. Behin, *txute* bat sartu eta besoa tente geratu zitzaidan. Ezin izan nuen hiru hilabetez mugitu”.

Josek ere burutik oso gaizki egon izan dela aitortu digu, paranoia handiekin. 37 urte ditu eta Barakaldokoa da. Goiztiar hasi zen: 7 urterekin tabakoa erretzen zuen, 13rekin haxixa eta 15-16rekin heroina injektatzen hasi zen. “Barakaldoko auzo guztietan eta Bilbon asko kontsumitzen zen. Cortes kalea gune nagusietakoa zen, San Frantzisko kale ondoan. Prostitutei gelak alokatzen zizkien emakumeak droga saltzen

zuen eta pisuetan bertan injektatzea zen ohikoenena”. Errez efektu bera lortzeko gehiago erosi behar zenez, eta orduan HIESAren gaineko oraingo kontzientziatorik ez zegoenez, %95ak orratzarekin kontsumitzen zuela azaldu digu, eta heroinaren kalitatea primerakoa zela: “Hasieran eguneko 1.000 pezetarekin, gramo laurden batekin nahikoa zenuen, oso purua zen. Egunean gramo bat baino gehiago sartzea ia ezinezkoa zen eta orain egunean bost gramo sar ditzake jendeak, oso aizundua dagoelako; ez dakit nola ez diren garai hartan bezala hiltzen, ziurrenik gaur egun erre egiten delako, zainetan sartu beharrean”. Espainiako hegoaldean ere egona da eta han kontsumitzen beranduago hasi zirela kontatu du, eta heroina ez zela Bilbokoa bezain ona. Argi du Euskal Herrian ezikusiarena egin zutela, bestela ezinezkoa izango zela hainbeste heroina mugitu izana.

Desintoxikazioa ere goiz hasi zuen Josek, 19 urterekin, eta hamaika urtez egon da ezertxo ere kontsumitu gabe, heroinak ematen zion bakea bizitzan lortua zuelako: lana, neska-laguna, bidaiatzeko aukera... Droga-mendekotasuna gainditu eta bizitza normalizatua daramaten kasuetako bat zen, 1999an, lana eta parrandak jasateko kokaina hartzen hasi zen arte. Kokainaren beherakadari aurre egiteko heroina kontsumitzea izan zen hurrengo pausoa eta honen mende bukatu zuen beste behin. Orain lanean da, autonomo, baina drogek ondorio desatsegina utzi diote: 6 urteko semea nahi adina ikusteko oztopo legalak.

Metadona eta heroina: tratamendu egokiak?

Gainditzeko, Josek lau hilabete daramatza Bilboko Gizakia Fundazioan, modu kontrolatuan metadona hartzen. Dosia jaitsiz pixkanaka uzte-

Jose, 37 urte, Barakaldo

“Bilbon, Cortes kalea gune nagusietakoa zen, San Frantzisko kale ondoan. Prostitutei gelak alokatzen zizkien emakumeak droga ere saltzen zuen eta pisuetan bertan injektatzea zen ohikoenena”.

ko asmoa du. Errehabilitazio programetan, ezer hartu gabe droga-mendekotasuna gainditzea da lehen aukera eta tratamenduek huts egiten dutenean, metadona erabiltzen da. Euskal Herrian, tratamenduan daudenek substantzia hori EAEn 1991tik eta Nafarroan 1993tik farmazietan jaso dezakete, kontrolpean. Heroína bezalako opiazeo indartsua beste opiazeo indartsu batengatik ordezkatzearan datza, baina medikuaren segimenduarekin eta erabilera seguruarekin –ahotik hartzen da–. Metadonak 24 orduko bizitza izan ohi du, heroinak dituen 8 orduen aldean eta Bilboko Gizakia Fundazioan, esaterako, batez beste eguneko 50-60 miligramo ematen dizkiote pazienteari. Are gehiago, horrek ere huts egiten duenean, medikuaren kontrolpean heroína banatzearen aldeko proposamena onartu du Eusko Legebiltzarrak, baina ezin da egin, Espainiako Osasun Ministerioak ez duelako heroína medikamentu bezala onartzen. Katalunian, Andaluzian, Suitzan eta Holandan heroína banatuz egin diren saiakera klinikoek, ordea, emaitza baikorrak lortu dituzte. Jose narkosaletan heroína banatzearen aldekoa da, kontrola egoteak egoera txarrean dagoen heroína, droga-salerosteta edota marjinazioa saihestuko lituzkeelako.

Metadonaren inguruan berriz, kontsumitzaileek iritzi kontrajarriak dituzte. Gorkari “zabor hutsa” iruditzen zaio: “Ona du ez dela xingaririk erabiltzen eta gizartean lasaitasuna dagoela heroinomanoak ez duelako lapurtu beharrik, baina metadonarekin heroína dosia asca duzue, kokaina sartzen hasten zara, are okerragoa dena. Gutako asko politoxikomanoak gara: gauza bat estali eta beste baten beharra sentitzen dugu”. Duela bost urte antsietate krisiengatik medikuak metadona errezetatu zionean, Mariak ere ez zuen hartu nahi izan, baina orain ez du gaizki ikusten: “Ez zait metadona hitza gustatzen, nire medikamentua da eta hala onartzen dut. Orain egunean 35 miligramo hartzen ditut eta gutxitzen joatea da asmoa”.

Heroinomanoen –eta oro har drogazale guztien– profilari erreparatuta, gizonaekoa dira gehiengo nabarmena. Hernaniko (Gipuzkoa)

Bigarren belaunaldi astindua?

Kontsumitzaile berrien artean heroína apenas hartzen den –kokaina hartu osteko ondorentzako eta errea, asko jota– eta kokaina, anfetaminak eta disainuzko drogak daude bogan, baita profil marjinala ez dutenen artean ere. Estimulagarriak hiper-alerta egoera sortzen dute eta buruko gaitzak izateko aurretiko joera dutenengan gaixotasun horiek eragin ditzakete. Epe luzeko ondorioak oraindik jakiterik ez badaude ere, burmuinean heroinak baino eragin handiagoa dutela uste dute adituek. Heroínaren emaitzak ere beranduago ezagutu genituen...

Mariak, ordea, ezin izan zuen zaldi zuriaren hatzaparretatik ihes egin. 36 urte dauzka, heroinaren munduan oso gazte sartu baitzen: 14 urte-rekin 20 urteko mutil-lagun heroinomano batekin ibiltzen hasi zen eta horrek drogetara eraman zuen. “Bere maitalea heroína zen eta ni bigarren maila batean nengoen, horren parte izan nahi nuela erabaki nuen arte”. 80ko hamarkadaren bigarren bosturtekoan, Hernaniz gain Donostiako Pakea zonaldea eta Erreterria (Gipuzkoa) heroína gune garrantzitsuak zirela du gogoan. “Ez zegoen ezer esan beharrik, mundu guztiak zekien zer ordutan eta non pasako zuten droga. 16 laguneko taldea elkartu ohi ginen eta horietatik lau baino ez gaude bizirik. Eta lau horietatik, HIESA ez duen bakarra ni naiz”.

Kontsumitzen hasi eta lehenengo lau urteetan, heroína erosteko behar zuten dirua mutil-lagun garraiolariak erraz lortzen zuten, azpikeriekin lanean ostuta. Arduradunak konturatu zirenerako, 12-13 milioi pezetako zuloa utzi zuen. Enpresatik bota egin zuten eta bikotea Logroñora (Errioxa) joan zen, giro hartatik urrundu nahian. Han ere, ordea, ez zen heroinarik falta. Hernanira 19 urterekin bueltatu zen Maria, haurdun. Umea izan behar zutela-eta, heroína uzteko errehabilitazioa hasi zuen mutil-lagunak, baina Mariak ez zuen sinesten heroinarik gabeko bizitza eraman ahal izango zuenik: “Azkenean mutilagatik sartu nintzen, haurdun egonda ere ez nintzelako gai izan umeagatik uzteko. Alaba batik bat nire gurasoek hezi dute eta duela urte eta erdi arte errudun sentitu naiz, egoista, baina berak inoiz ez duela horrela ikusi esan zidan. Orain 16 urte ditu eta drogek ez dute batere erakartzen”. Lau urteko desintoxikazio programa eta gero, errealitatera bueltatzea zaila izan zen Maria eta bere senar bilakatu zenarentzat, baina sei urte drogarik kontsumitu gabe egotea lortu zuen. Dibortziatu zenean, denbora batez pilula eta xarabeen mende egon zen, baina heroína ez du berrir inoiz probatu. “Hori benetan gustatzen zaidalako eta berriz probatzen badut badakidalako ez dela jolasa izango, ia konturatu gabeko zerbait... Guztiz kontziente egin-

e
i
b
a
r

Eibarko COLISEO antzokia

| APIRILA | UZTAILA | 2007 |

teatro COLISEO antzokia

Merkatu kalea, 2

20600 Eibar

tel. 943 708 435 - 708 439

cultura.ei@eibar.net

www.eibar.net

Metadona, gaindosiak eta HIESA

TRATAMENDUAK

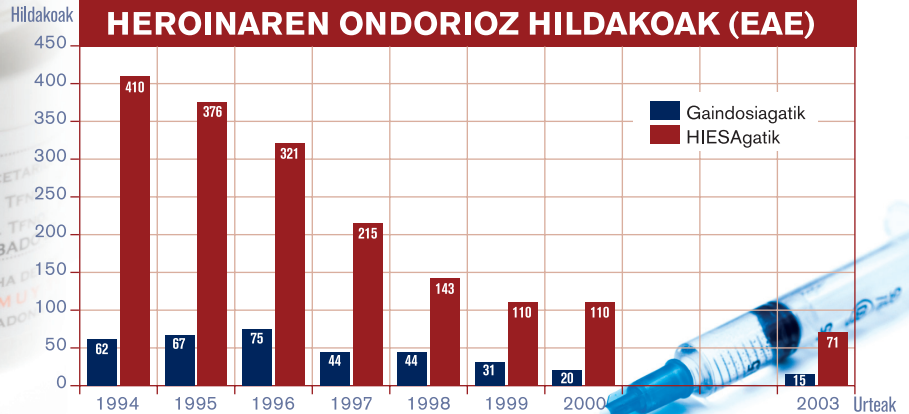
- ▶ EAEn, 1996an desintoxikazio tratamenduren bat hasi zuten 2.024 drogadiktoen %86,4 heroinomanoak ziren. 2004an hasi zuten 1.894 drogadiktoetatik berri, %34,5 ziren heroinomanoak.
- ▶ **Metadona** tratamenduan EAEn 3.019 pertsona zeuden 2004an; eta Nafarroan 800 pertsona zeuden 2005ean.
- ▶ **Tratamenduetatik at 500** heroinomano baino gutxiago zeuden 2002an EAEn. Horietatik %77,8 gizonezkoak ziren, batez beste 33 urte zituzten, %65ek kalean egiten zuten lo eta hamarretik bederatziraino izan zituzten atxilotuak izan ziren.
- ▶ Nafarroan, 1990-2000 urteen artean heroinomanoen kopurua 1.552 eta 2.058 artekoa izan zen.

HERIOTZAK

- ▶ Nafarroan, 1990-2000 urteen artean 600 pertsona inguru hil ziren heroinaren eruz. Ikerketarako aztertutako 1.231 heroinomanoetatik, urte horietan 177 HIESAgatik hil ziren eta 76 gaindosiagatik.

HEROINAREN ONDORIOZ HILDAKOAK (EAE)

* Datuetako batzuk hurbilketaak dira.
Iturriak: Drogomedia, Eusko Jaurlaritzako Droga Gaietako Zuzendaritza, Nafarroako Gobernuoko Droga-mendekotasunen Planeko Zuzendaritza.

go nuke. Drogak maila batean daude, eta maila gorenean, heroina”.

Familia eta bidean gelditutakoak

Mariak bi urte daramatza bere gurasoei harreman ona mantenduz, eta hasieratik asko lagundu dutela esan digu. Kasu askotan, ordea, familiak amore ematen du, jasan behar duten oinazeari ezin eutsirik. “Nire familian eta familia askotan azkenean ezinezkotzat uzten zaituzte —dio Luis—. “Tipo honekin jada ez dakigu zer egin, mundu guztia izorratzen ari da, utz diezaiogun bere bizitza egiten eta hiltzen bada, arazoa bukatuko da”; horrela ikusten dutela uste dut”.

Jon 39 urteko irakasle zarautzarra da. Arreba Maitek orain 45 izango lituzke, baina 15 urterekin heroinaren munduan sartu eta 15 beranduago, 30ekin, ospitalean hil zen, ama alboan zuela. “Ama izan zen hil arte ondoan geratzeko gauza izan zen bakarra, eurak direlako familiaren euskarri”. Zarautzen ere droga asko mugitzen zela gogoan du Jonek, eta gehienbat heroina; kokaina aberatsen droga zen. Drogak arreba bereganatu zuenetik, gorroto-amodio harremana izan zuen familiarekin. Gaizki zegoenean laguntza eskatzen zien eta ondoren etxetik alde egin eta denbora luzez ez zuten bere berri izaten. “Guk beti lagundu genion eta ez genekien ongi egiten ari ote ginen, agian hobe zen sufritzen uztea, egoeraz jabetzeko, baina hori esatea erraza da... Horrelako egoera baten aurrean, edo paso egiten duzu, edo guztiz inplikatzeko zara eta hain gertuko norbait ezinean eta bere burua alferrik galtzen ikusteak izugarri gogortzen zaitu”.

Maite zentro ugaritan egon zen, baina alferrik. “Bere burua trenbidera bota arren bizirik

atera zen, elbarri, eta bisitatzera joan ginenean esan zidan: ‘Nik ez dakit drogari gabe bizitzen’. Hain gazte eta bizitzeko gogorik ere ez zuen”. Arreba fisikoki sendoa zela eta seropositiboa izanda ere, bere burua laga zuelako ahulduta hil zela uste du Jonek, pneumoniak jota, baina nahi izan balu oraindik bizirik legokeela.

Ongi zegoenean, ordea, oso neska alaia zen, beti parranda eta saltsa guztietan. Nabarmen-tzea ere asko gustatzen zitzaion eta herrian oso ezaguna zen. Garai hartan, hiru belarritako, sudurrean *piercing*-a eta ilea hiru koloretan eramatea ez zen oharkabe pasatzen, “eta punkyak drogadiktoak ziren gizartearentzat”. 15.000 biztanleko herrian denek elkar ezagutzen zuten eta

arrebaren inguruko zurrumurru asko entzuten zituzten senitartekoek: “Hemen eta han dabil, eta gu agian non zegoen ere jakin gabe”. Baina arazoa ez zuten inoiz ezkutatu eta Maite hil zenean ere, HIESAgatik izan zela jarri zuten eskelan, gizarteak jakin zezan gaixotasun hau bazegoela eta jendea hiltzen zuela. Haatik, gizartearen presioa jasatea beti ez da erraza: Mariaren amari bizilagunek doluminak eman zizkioten Maria haurdun geratu zelako eta Luisen lagunek baztertu egin zuten heroinomanoa zela jakin

zutenean. Arrasaten denek ezagutzen dute eta lan bila joan denean ate asko itxi dizkiote. “Jendeak oso gaizki begiratzen zaitu edo ez dizute begiratu ere egiten”, dio, eta horregatik, Arrasatera itzuli beharrean Donostian bizitza berri bat hasteko asmoa du. Hala ere, elkarriketatu guztien kezka nagusia egungo gazteak dira, etorkizunean historia errepikatu ez dadin eta zaldi zuriak berekin ekarri zuten marjinazioa eta heriotzaren arrastotik libra daitezen. ■

“Agian hobe zen sufritzen
uztea, egoeraz jabetzeko,
baina esatea erraza da... Hain
gertuko norbait bere burua
alferrik galtzen ikusteak
izugarri gogortzen zaitu”

Jon, drogazale baten anaia

Lourdes Zimarro

Korrika 15ak eman zigun Lourdes Zimarro andrearen aztarna. Haren eskutik jaso zuen lehenengo lekukoa Karrantza Haranean 1 zenbakidunak, Karlos Santistebanek, Lourdesen semeak. Andrearen historia zein den jakin nahirik Karrantzara jo eta gerra garaiko lekukotasuna bildu dugu: Durangoko bonbardaketa, erbestea, familiaren sakabanatzea... Durango eta Karrantza, 83 urteko emakumearen bizitza zedarritu duten bi herriak.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

«Gerra ostean Karrantzan *agur!* esaterik ere ez zegoen»

Kontu zaharrak berritzen hasi behar dugu eta zera jakin nahi nuke...

Hasteko, esan behar dizut aita argiketaria zela eta lan asko egiten zuela Durangoko Udalarentzat. Horrela jakin zuen sirenak jartzekoak zirela Santa Maria dorrean, ordurako Molak agindua zuen-eta kiskali egingo gintuztela lubakiak errenditzen ez baziren. Gure aitek berak jardun zuen sirenak jartzen. Bada, Durangoko jendea, hain katolikoa!, denek Santa Maria elizara nahi zuten. Gure aitek, berriz, ez zigun uzten elizara joan gintezen, babesik ez zuela eta. Nahikoa zela bonba bat hura dena zirtzilatzeko. San Agustinalde kalean, oster, ospitalearen parean, Gasteiza doan bide nagusian, ardandegia zegoen, eta han soto bat egina zeukaten, Errioxatik ekartzen zituzten zahagiak bertan uzteko. Gure aitari,

ardandegiko soto hura eliza baino leku egokiagoa iruditu zitzaion nonbait, eta udaletxeko baten batzuekin hitz egin eta han babesteko baimena eman zioten. Lurrean hondar eta lur zaku-kada batzuk bota, eta sirenak jotzen zuenean haraxe joaten ginen korrika. Aita, ama eta hiru alaba ginen etxean. Neu nintzen gazteena.

Ardandegia babesleku! Zeuek asmatu! 336 lagun hil ziren martxoaren 31tik apirilaren 4a bitarteko bonbardaketa latzetan.

Bai, gure ahizpa bat hantxe ibili zen, Karmen, zaurituak biltzen. Ezin izaten zuen lorik egin. “Hainbeste hildako ekarri dituztel!” esaten zutela entzuten nuen. Ez zuten nahi nik entzuterik, baina... Hemezortzi bat urte izango zituen Karmenek, eta zaurituak jasotzera irte-

ten zen, ospitalera laguntzera joaten zen... Baita aita ere. Nik ez nuen askorik egiterik, ez zidaten uzten-eta. Neska koxkorra nintzelako, alegia. Barrenkalen bizi ginela, zaurituak ospitalera nola eramaten zituzten ikusi nuen. Hori-xe da Durangotik irteterakoan ikusi nuen azkena. Beste gertakizun batez ere akordatzeko naiz, aurrekoa. Milizianoak, Otxandiora zihoazela. Pasadizoan, tabernan geratzen ziren zer edo zer hartzen. Gu pozik, hainbeste mutil gazte ikusita. Joan bai, joaten ziren Otxandiora baina itzuli, ezta erdiak ere! Gure disgustua hura jakiten genuenean. "Han geratu dira, batzuk hilda, beste batzuk zaurituta!", esaten ziguten. Asko hil ziren Otxandio partean.

Ez zineten Durangon geratu.

Bonbardaketak hasi eta hirugarren egunera, koinatu Andresek, okina zenak, hartu furgoneta bat, etxeko puskak bildu eta Karrantza Haranera ekarri gintuen, bere senide batzuen etxera. Baina aita eta gainerakoak han geratu ziren. Geroago etorri ziren Karrantzara.

Zer berri izan zenuten Karrantzan?

Etxe batean jarri ginen bizitzen. Gero, etxe hura ere kendu egin ziguten, Karrantzako hainbat etxe gerrako zaurituak artatzeko hartu zituzten-eta, ospitale moduan. Etxea utzarazi eta paper xahar bat eman ziguten ordainetan,

Nortasun agiria

Lourdes Zimarro Armolea (Durango, 1924). Aita, Satur, Elorrio hurrekoa zuen. Ama, Hipolita, Gerrikaitzekoa. Familia ezaguna zen Durangon, 1937ko bonbardaketa aurreko urteetan. Izan ere, argiketaria zen Satur Zimarro, Udalaren aginduz hainbat herri-lan egiten zituena. Amak, bestalde, fruta-denda zuen. Hiru alaba izan ziren etxean: Kontxa, Karmen eta Lourdes. Hirurek nozitu zituzten gerraren ondorioak. Lehenengoak Venezuelan egin zuen bizia bere senar eta lau umeekin. Bigarrena Suitzan bizi izan zen, gerra garaian ezagututako suitzar brigadistarekin ezkonduz. Hirugarrena dugu Lourdes, gerrako erbesteak Karrantzara ekarri zuena. Bertan egin du bizia etxean eta etxetik kanpoko lanean, isilean, Korrika 15ak plazara ekarri duen arte. 1936ko Gerrako biktima, guk batere ez genekiel.

Santanderra joateko, han etxe bat eman behar zigutela-eta. Hori dena, gorriekin. Santanderra heldu eta etxe bat, Puerto Chicon, artean obratan, erdizka egin. Orduantxe ezkutatu zitzaizkigun aita, Kontxa eta honen gizona, okina.

"Ezkutatu"?

Frantziara eramango gintuen itsasontzi bat izango genuela esan ziguten eta gauero ditzosozko itsasontziaren zain. Joan batean, eta ezer ez. Joan hurrengo egunean, ezer ez. Hiru gauez joan ginen jarraian eta ezer ez. Halako batean, gure koinatuak lagun bat inguratu zuen, txalupa zeukana. Santandertik alde egiteko asmotan, alegia. Bada, txalupa hartara sartzeko, pareta bat saltatu behar genuen. Lehenengo, Karmen ahizpa pasa-

ARRASATE

BAIONA

BERGARA

BILBO

DONOSTIA

GASTEIZ

IRUN

IRUÑEA

TOLOSA

ekar ezagutzen dugulako

Zure erosketak abantaila gehiagorekin

eskuratu txartela elkar megadendan
elkar txartela eginaz eta kupoi hau aurkeztuz, **oparia jasoko duzu**

izena

txartel zbk.

ARGIA ALDIZKARIA

tu zen. Gero, aita. Ondoren, umeak hartu behar zituztenean, txalupako lagun hura, ontziak hainbeste jende ezin eramango ote zuen beldurrez eta Karmen Andres okinaren andrea zelakoan, martxan jarri eta abiatu egin zen. Hantxe geratu ginen gu: gure ama; Kontxa nire ahizpa hiru umerekin eta beste baten zain, sei hilabeteko zegoela; eta ni. Karmen ahizpa ezkongabea, Andres koinatua eta aita joan ziren. Gainerako familia lehorrean geratu ginen. Handik lasterre- ra, nazionalak Santanderren sartu ziren eta

Gaztelaniaz

“Gurasoek euskaraz hitz egiten zuten, eta nire bi ahizpek ere bai. Nik ulertu egiten nuen. Neska koxkorren artean bazegoen halako zera bat, ez zitzaigun euskaraz hitz egitea gustatzen. Eta ez dakit zergatik. Amak niri euskaraz, eta nik hari erdaraz. Ahizpa zaharrena ile-apaintzailea zen eta euskaraz besterik ez zuen egiten ile-apaindegian. Ahizpetan bigarrenari ez zitzaion gustatzen euskaraz hitz egitea, baina ondo hitz egiten zuen. Neu nintzen etxean euskaraz gutxien hitz egin zuena. Nire lagun gehienak, izan ere, ez ziren Durangokoak, beste non edo nondik hara lanera joandakoen seme-alabak baizik. Eta gaztelaniaz hitz egiten genuen. lurreta ondoan fabrika handi bat zegoen, Mendizabal, oso lantegi garrantzitsua, altzairu fabrika edo. Sirena ere jotzen zuten, lanera sarreran! Jende asko garraiatu zuen, kanpotarra, herrira. Durangon, gainerakoan, plazara etortzen ziren baserritarrek eta, euskaraz egiten zuten dena”.

Karrantzara itzuli ginen, koinatuaren familiaren babes bila berriz. Han, nazionalak Durangora itzularazi gintuzten, ezer baino lehen guardia zibilaren kuartelera joan behar genuela aginduz.

Guardia zibilak orduan ere.

Karrantzan ginenean, gure amak “agur!” esateko ohitura zeukan. Bada, baten batek esan zion: “Hipolita, hortik goratxoan zoazela pentsatu ere ez ‘agur!’ esaterik, e!” “Zergatik, ba?” gure amak. “Guardia zibilak daudelako hor”. “Eta ‘agur!’ esateagatik...”. Horixe esaterik ere ez zegoen. Hemen, kanpotik etorritako jendeak beste inork ez zuen euskaraz egiten. Gure amak eta. Esaterako, niri “euskaldunaren alaba” esaten zidaten.

Esan duzunez, familia hautsi egin zen Santanderrren...

Bai. Eta gero, handik Karrantzara etorri eta nazionalak sartu zirenean, Durangora bidali gintuzten gu. Zein bere jaioterrira bidali zuten, guardia zibilaren kuartelera. Aitak eta koinatuak ez zuten afiliazio politikorik. Joera bai: bata nazionalista, bestea ezkerrekoa. Afiliatu izandakoak, berriz, atxilo geratzen ziren guardia zibilaren eskuetan. Libre geratu ginenez, libre ginen nahi genuen lekura joateko. Baina nola Durangon ezer ez geneukan, atzera

Karrantzara etorri ginen. Gure kontrako aitza-kariak izan balute, seguru zen "txabolara" bidaliko gintuztela bi hilabeterako!

"Txabolara"? Kartzelara

Bai, kar, kar, kar... "Txabolara".

Itzul gaitezen Santanderrekora, eta familia sakanatu zenekora. Aita, Karmen ezkongabea eta Andres koinatua txalupan, auskalo nora, eta zuek berriz, ama, Kontxa eta zu zeu lehorrean.

Eta ez genuen haien berri izan bederatzi hilabete igaro arte. Aita, ahizpa ezkongabea eta koinatua, denbora horretan ez genuen jakin non ziren! Karrantzan, Kontxa ahizpa ile-apaindegi lanean saiatu zen, horretan jarduten zuen-eta Durangon. Baina Karrantzako beste ile-apaintzaile batzuek salatu egin zuten, agiriak ez zituelako! Eta lanari utzi behar! Orduan, koltxoi bati artilea atera, ardatza inguratu eta galtzerdi egiten jardun zuen, saltzeko, edo zerbaiten trukean egiteko. Amak, berriz, jendeari laguntzen egiten zuen lan. Andresen familiaren senide ginen eta ezagutzen gintuzten. Patatak, esnea eta antzekoak ematen zizkiguten. Horrela bizi ginen. Bestalde, Kontxak azti batengana joan besterik ez zuen egiten. Aitaren eta bere senarraren berri jakin nahi hark! "Ur artean dabilta, baina ondo bizi dira, ondo daude", esaten zion aztiak. Eta huraxe poza gure ahizpak! Handik bederatzi

Santanderko zezen-plaza

"Karrantza Harana ez da emigrazio leku izan. Esan nahi dut, askorik ez zela etorri gure partetik, Durangotik. Izatez gero, Balmaseda aldetik etorritakoak dira hemen asko. Emigranteak... Santanderren ikusi genituen euskaldunak gerra garaian, Puerto Chicon, denok hemendik urruti eramango gintuen itsasontziaren zain. Hura zen euskaldun mordo! Eta Santanderko zezen-plaza ere, dena euskaldunez beterik. Gudariak ziren, preso hartutakoak. Ez dakit zer egingo zuten haiekin. Behin zezen-plazan bertan izan nintzen, ahizparekin, haren lagun bat ikusten. Joan ginen eta hura miseria, gosea, zorriak... 'Ez hurreratu!', esaten zigun. Manolo zuen izena. Hila da".

hilabetera jaso genituen aitaren-eta berriak. Frantzian zirela. Bada, handik lasterrera, aita eta Karmen ahizpa Valentzian zirela jakin genuen. Koinatua, Frantziatik Venezuelara joan zela. Handik puska batera, aita Valentziatik Karrantzara etorri zen. Valentzian zela, Karmenek nazioarteko brigadetako bat ezagutu zuen, suitzarra izatez. Harekin ezkondu eta Suitzara joan zen. Horrelaxe familia, sakabanatua. Aitak ere Durangoko guardia zibilen kuarteletik pasatu behar izan zuen. Herrira ailegatu eta lagunaren batek esan omen zion: "Hi, Satur, hire familiak ez dik kuidadorik, baina hi ez hadi guardia zibiletara goizean goizago arte hurreratu. Sasoi horretan nire ezagun bat egongo duk han eta jakinaren gainean jarriko diat hura". Horrelaxe irten

kulturagenda

Apirilaren 15etik 30era

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Erakusketak

Jose Ramon Amondarain
Sin fin. Islaren isla

Apirilaren 19tik ekainaren 16ra

Erakustaretoa

Isidoro Guinea
Eta dekorazio arteak

Apirilaren 25etik ekainaren 16ra

Ganbara aretoa

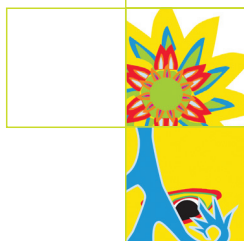

Jardunaldiak

Begikera indigena

Apirilak 16-17-18-19-20

Herri indigenak eta haien lurraldeetako paisaiaren eta baliabide naturalen kudeaketa

Kristobaldegi, 14 | 20014 donostia | www.arteleku.net

Fikzio tolesgarriak

Jørgen Leth-en tailerra

Maiatzak 7-11

Koordinazioa: Olatz González,

Iñaki Imaz, Asier Mendizabal

Prezioa: 60€

Taldeak: 15 lagun gehienez

Izena ematea: **apirilak 27**

Produkzioa: Arteleku, Donostia Kultura

Serigrafia ikastaroak

Hastapena

Maiatzak 14-25

Koordinazioa: Allende Arnaiz,

Nerea Lopez

Taldeak: 6 lagun gehienez

Ordutegia: 16:00-20:00

Audio digitala grabatu eta editatzea:

Ardour eta JAMin

Maiatzak 14-18

Koordinazioa: Gipuzkoako

Software Askea Elkarte

Prezioa: 30€

Taldeak: 10 lagun gehienez

Ordutegia: 10:00-14:00

Gipuzkoako Foru Aldundia

Euskaraz

"Uste dut euskaraz hitz egiten den leku batean denboraldi bat emanez gero, erraz hasiko nintzatekeela euskaraz. Kantatzen ere badakit!

Ai ene maitea zer dozu

Ai kolore txarra dekozu

Talo handia jan biozu

Ta kolore ederra eukikozu

Ez dakit ondo esaten dudan ere, baina txikitan ikasitakoa dut.

Garai batean ez zen Karrantzan batere euskararik entzuten, oraintsu arte, eskoletan erakusten hasi diren arte. Nire alaba Inohak sei urteko neska txiki bat dauka eta euskaraz hitz egiten, irakurtzen eta idazten du. Gaztelaniaz baino areago, aizul!"

ginen handik libre. Harrezkero Karrantzan egin genuen bizimodua.

Eta koinatua Venezuelan...

Lanean hasi zen. Lehenengo, Caracasko zezen-plazan. Baina hango klimak ez zion onik egiten eta bertako euskal etxeko lagunek Meridarako bidaiari ordaindu zioten, Venezuelan bertan. Han, okindegi batean hasi zen lanean eta, hango fundamentua gustatu ez eta beste bat ireki zuen, bere kontura. Eta asmatu! Baina okindegiko lanak ere bere osasunari erasan egiten ziola eta ostatu txiki bat ireki zuen, Toki Eder izenarekin. Orduan, bertara eraman zituen andrea –Kontxa nire ahizpa–, eta lau umeak; horietako bat bera joan eta gero jaiotakoa.

Toki Eder ostatua Meridan!

Bai, seme bat badut ostatu haren argazkia baduena. Lau bat aldiz edo izango nintzen ni Meridan. Izan ere, gure gurasoak ere haraxe joan ziren bizitzera, artean sasoia zeukatenean. Hantxe hil ziren. Meridan daude lurperatuta.

Eta Karmen, brigadistarekin ezkondu zena?

Suitzara joan zen bere gizonarekin. Bi seme izan zituzten. Zaharrena Tenerifera joan zen bizitzera, ezkondu. Karmen, parajea ikusi, gustatu, eta Tenerifen jarri zen bizitzen. Eta hantxe hil zen, duela hamar bat urte.

Gurasoak eta Kontxa eta Andres, Venezuelan, Karmen, Suitzan... Zu beste inor ez da Karrantza Haranean geratu.

Ni beste inor ez Karrantzan. Kostatu zitzaidan!

Kostatu?

Bai, asko akordatzen nintzen Durangoz. Baina etorri eta berehala Bilbora joan nintzen, etxe batera, umezain. Hamalau urte nituen. Karrantzan zegoen ahizpa lagundu beharra neukan, lau ume moko eta amarekin geratu zen-eta hemen. Lau urte egin nituen Bilboko etxe hartan lanean [Guggenheim museoaren aurrez aurre dagoen

Korrika kioskoan

"Semeak esan zidan Korrikara joateko, Karlosek. Lehenengotan, esan nion: 'Ez ezak izorratu! Zertan joan behar diat nik hara!'. 'Lekukoa guri eman besterik ez duzu egin behar!', Karlosek. 'Tira, bada, kioskora igo eta delako lekukoa hiri eman besterik ez badut egin behar... baina korrika ezin diat egin nik, e!'. Orain hurrena, berriz, esan zidaten: 'Korrika egin behar zenukeen, zaharretara zurekin joaten diren lagunek korrika egin zuten!'. Ni, ordea, mokorretik operatuta nago, ez nago korrika egiteko moduan. Gainera, egun hartan, Korrika hasi zain egon nintzen, balkoitik begira, eta hoztu egin nintzen. Hankak izoztuta! Ez nago fantasia handitarako!"

etxe batean egon zela esaten digu Lourdesen alaba Inohak]. Bai, txakurtxoaren parean...

"Txakurtxoa", kar, kar, kar... Ez dago gaizki esana!

Bai, kar, kar, kar... Ikusi nuenean barregura eman zidan. "Begira ezak non jarri duten!". Etxe handi batean egon nintzen lanean. Hamabostean behin irteten uzten zidaten, igandetan, eta zortzi eta erdietan etxera! Alde batetik, penatuta joan nintzen, Kontxa hemen utzita, bere ume eta gure amarekin, baina bestalde, Bilbo besterik zen, ez zen Karrantza. Are gehiago, orduan orain baino askoz okerrago zegoen herri hau. Etxeetan ez zegoen urik, ezta argi-indarririk ere, gauez kendu egiten zuten batzuetan, eta aparte zeuden auzoetan ez zuten argirik. Karrantza Durango baino eskasago zen! Durangon zinemara joaten ginen. Gainera, gure aita Tabira zinemako bazkide izan zen, eta berak botatzen zituen filmak. Berekin joaten nintzen Tabirara, eta han atzean egoten nintzen, filmak bertatik ikusten.

Bilbon lau urte eta Karrantzara buelta?

Bai. Kontxa Venezuelara joan zen, agiriak zuzendu eta gero, gizonarekin biltzera. Ama hemen, aita lehenengo Durangon lanean baina gero hemen... Etorri nintzen, "karrantzara" ezagutu, eta bertan!

"Karrantzara". Senarra, alegia.

Bai.

Bertakotu zinen.

Baietz esango nuke. Lagunak egin nituen. Adibidez, beste bi neska, Durangokoak, koinatuaren ilobak. Haiek ere gorriak ikusi zituzten. Koinatuaren arreba batek, Lolak, gozo-denda zeukan Durangon. Lokalaren jabeak –fatxa izan behar zuen, nonbait–, nazionalak sartu zirela baliatu eta dendarekin segitzea galarazi zion, jabeak berak irekitzeko! Kontua da oiher jakin batzuk egiteaz akusatu zutela, nahiz eta egia ez izan. Lola atxilo hartu zuten, lokalaren jabeek eman zuten lekukotasunaren ondorioz, ilea hondo-hondotik moztu eta auskalo zer beste egin zioten! Txikizio galanta, behintzat! Preso eduki zuten urtebetez. Gero, hona etorri zen familia dena: andre-gizonak eta bi alabak, nire lagunak. Nire adinekoak ziren eta haienera joaten nintzen, hitz egitera, jolasera... eta horrelaxe igaro zen nire bizitza, "karrantzara" ezagutu arte, alegia: Aurelio Santisteban. Zazpi seme-alaba izan genituen.

Seme-alaba horietan bat, gazteenetakoa, aurtengo Korrikaren 1 zenbakiduna, Karlos Santisteban idazlea...

Horixe. Hunkigarria iruditut zitzaidan Korrikaren kontu horretan parte hartzea. ■

Herri kirolaria al gara?

Euskal herritarren artean kirola egiteko ohitura nabarmen igo da azken urteotan. Herritarren erdiek baino gehiagok egiten dute kirola gaur egun. Orain dela hamabost urte, berriz, %70ak ez zuen jarduera fisikorik egiten. Hala ere, gero eta kirol gehiago egin arren, benetan herri kirolaria al gara? Ala egoneko bizimodua da nagusi oraindik ere? Iñaki Arratibel kirol medikuak eta Iratxe Aranburu atletak lagundu digute galdera hauei erantzuten.

JON GONZALO
Argazkia: Dani Blanco

EUSKAL HERRIKO BIDEGORRIETAN ohiko bihurtu da herritarrak bizikletan edo lasterka ikustea. Gorputzeko giharrak lantzerak gimnasioetara joaten den herritarren kopuruak ere gora egin du. Pilates, aerobio edo spinning bezalako jarduerak herritarren artean zabaltzen dira. Ez dago zalantzarik, gero eta jende gehiagok egiten du kirola gurean. Tolosako (Gipuzkoa) kirol instalakuntzetan, esate baterako, 7.500 bazkide dituzte gaur egun, inoizko daturik onenak. Iñaki Arratibel kirol medikua –hainbat futbol, eskubalo, txirrindularitza eta traineru taldeetako mediku izandakoa eta kirolarien artean oso ezaguna– kirol instalakuntza horietako arduradunetako bat da, eta kirolari buruzko gogoeta hauxe egin digu: “Egia da kirol jarduerak azken urteetan gora egin duela, baina herri kirolaria izateko oraindik ere bide luzea falta zaigu”. Iritzi berekoa da Iratxe Aranburu Zarauzko (Gipuzkoa) atleta –txapelketa ofizialetan ibili ohi den korrikalaria eta Euskadiko Selektzioan parte hartu izan duena–: “Kirol jarduerak gora egin du, baina gurea oso gizarte sedentarioa da. Kirolariak garela esatea gustatzen zaigu eta kirol jantzi ahalik eta dotoreena erostea, baina niretzat astean bitan palan jokatzeko elkar-

Iratxe Aranburu
atleta eta
Iñaki Arratibel
kirol medikua.

tzea ez da kirolaria izatea. Ez dut uste gurea herri kirolaria denik”.

Biek ala biek kirolarien kopuruari baino, nola-kotasunari ematen diote garrantzia. “Jendeak kirola egiteko kontzientzia bereganatu du, baina kirolerako kultura falta zaio. Hala, egia da kirol gehiago egiten dugula, baina ondo egiten al dugu? Jende askok inolako plangintzarik gabe egiten du kirola, espezialista batekin kontsultatu gabe. Jarduera horrek on baino kalte gehiago

arteazblai
Argitaletxea

Argitaletxearen azken argitalpenak

De la gaseosa al champán
Javier Rey de Sola

Pornografía
Josu Montero

Antropofagia
Domingo Palma

Objetivo Macbeth
Fer Montoya

El actor creativo
La actriz creativa
manual para conseguirlo
Jesús Jara
Alfredo Mantovani

El autor y su sombra
El rincón del no
Alfonso Sastre

Yorick Liburudendan edo
www.libreriayorick.com eskura dezakezu

San Frantzisko, 15ren parean, 48003 - Bilbao / Tel: 944 795 287 / www.libreriayorick.com / info@libreriayorick.com

Finlandian, Australian eta Suedian baino kirol gutxiago

✓ Gaur egun, EAEko biztanleen %50ak baino gehiagok egiten du kirola. 1992an, berriz, biztanleen %69k ez zuen inolako jarduera fisikorik egiten.

✓ EAEko herritarren %25ak aldian behin egiten du kirola, %11k asteburutan eta %3k oporretan besterik ez.

✓ 16-24 urte arteko gazteen artean %53k ez du kirolik egiten. 64 urtetik gorakoen artean %60a baino gehiago da kirola egiten ez duena.

✓ Kirolik egiten ez duten emakumeak %60 inguru dira.

✓ Finlandia, Australia eta Suedian baino kirol gutxiago egiten da EAEn eta Portugal, Espainia eta Italian baino gehiago.

✓ Kirolean aritzen diren herritarren %82 ez da kirol federazioetako kide.

✓ Helduen %65 baino gehiagok egoneko bizimoduak eragindako arazoak ditu, eta gizarte aurreratueta proportzioa gero eta handiagoa da.

✓ Kanadan egindako ikerketa baten arabera, kirola egiteko gastatzen den dolar bakoitzeko 11 dolar aurrezten dira osasun arloan.

egin diezaioke”, azpimarratu digu Arratibelek. Iratxe Aranburuk askotan antzeman du bere inguruan jendeak kirola egiteari buruz duen ezjakintasuna: “Korrika hasi nahi duen jendeak askotan galdetu dit nire entrenamenduei buruz: nola eta noiz entrenatzen dudan. Eurek ere gauza bera egin nahi dute, baina ez dira konturatzen pertsona bakoitzak bere plangintza pertsonala behar duela, pertsona bakoitzaren ezaugarriak eta unean uneko egoerari egokitutako plangintza. Pertsona guztiek ezin dugu kirolean berdin jardun, kaltegarri ere gerta liteke saioen desegokitasunak maila bat gaingiditzen duenean”.

Gure gizartean ikusten duten beste gaitz bat kirola lehiaketarekin lotzea da. Arratibelen esanetan, “Behobia-Donostia edo Quebrantahuesos bezalako lasterketen atarian jende askok jotzen du nire kontsultara proba hauek prestatzen laguntzeko. Ahalik eta emaitza onenak lortu nahi dituzte eta kirola lehiaketarekin lotzen dute. Behin lasterketa amaituta, ordea, ez diote bere kirol jarduerari eusten. Behobia-Donostia lasterketaren ondoren kalean ikusten den korrikalari kopuruak nabarmen egiten du behera. Nik uste urte guztian zehar eutsi behar zaiola kirol jarduerari, eta ez dela lehiaketarekin bakarrik lotu behar”.

Erakundeen erantzukizuna

Herrialde bateko herritarren artean kirola bultzatu eta zabaltzeko behar-beharrezkoa da erakundeen inplikazioa. Erakundeek kirola egitearen onurak jakinarazi eta kirola egiteko erraztasunak eman behar dizkiote gizarteari. Arratibelen esanetan, Euskal Herrian ez da horrelakorik gertatzen: “Politikariek kirola babesten dutela esaten dute euren diskurtsoetan, baina gero ez dute kirolaren praktika bultzatzen eta ez dute kirola egiteko batere erraztasunik eskaintzen”. Aranburuk ere ez du egoera oso baikor ikusten: “Gaur egungo egoneko bizimoduak obesitatea eta hemendik eratorritako beste hainbat gaixotasun eragin

ditu (kardiobaskularrak, metabolikoak, psikologikoak...). Instituzio eta erakundeek gai honetan esku hartu beharra daukate, gizarte geroz eta gaixagoa izan nahi ez badugu behintzat. Herritarrei kirol praktikarako aukerak handitu eta horretarako bideak erraztea litzateke urrezko esku-hartzea. Eta ez dadila ulertu honetan guztian udaletako Kirol zerbitzuek baino ez dutela parte hartu behar. Sinergiak aprobetxatu behar dira eta Osakidetza edota azpiegituretan ardura duten udalek Hirigintza sailek ere gizarte aktibo eta osasuntsuago baten aldeko ekimenetan indarra jarri beharko lukete”.

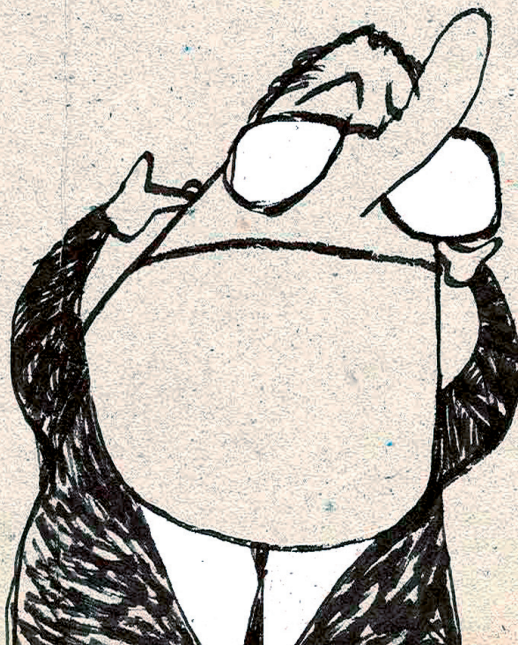
Onura fisiko eta psikologikoak

Adituen ustez, kirola egiteak fisikoki eta psikologikoki dituen onurak zenbatezinak dira. Munduan barrena hainbat ikerketa egin dituzte eta ondorio bertsuetara iritsi dira guztiak: kirola egiten duten pertsonen fisikoki arazo gutxiago dituzte eta psikologikoki indartsuagoak dira. Arratibel medikua- ren esanetan, “kirolak bizitza errazagoa egiten lagun dezake, eta kirola egiten duten pertsona eda- detuak dira horren adibide. Adinekoek hainbat arazo fisiko izan ohi dituzte euren eguneroko bizi- tzan: erosketako poltsak kargatzeko indarrak ez, makurtzeko malgutasunik ez... Horren aurrean kirola edo jarduera fisikoa oso ona da, kirolari esker errazago gaingiditzen dituztelako arazo hauek, eta hori nabarmen ikusten da guk martxan jartzen ditugun kirol programetan”.

Kirolaren onurak aipatzen hasita, Aranburuk zerrenda luzea aipatu digu: “Kirol-lehiaketaren praktikak lagundu dit nire burua eza- gutu eta mugak finkatzen, eguneroko jardunean saiaturia izan eta urrutiko helburuak pittinka-pittinka lortzeko uneoro ahalegin- tzen, bakarlanaren zama gaingiditu eta nire barne indarrean sinesten, porrotak onar- tzen...”. Ez dago argi herri kirolaria garen ala ez, baina dudarik gabe, kirola egiteak denoi egiten digu mesede. ■

Beste gaitz bat
kirola lehiaketarekin
lotzea da. Iñaki
Arratibelek dioenez,
“Behobia-Donostia
lasterketaren
ondoren kalean
ikusten den
korrikalari kopurua
nabarmen jaisten da”

Herrizaingo Saila eta Barne Ministerioa «alerta go **rr**enean» daudela dio Balzak

Bidaia

Metalezko kriskitin-hotsa egin du pote sideralaren bozinak, zebrabidetik hurbil.

Lurra hartu nahi du martiztar herrenak. Fereka apal batekin. Hautsak harrotu barik. Gozo.

Animali iletsuek hizketan zekiten garaikoa da ipuin hau.

Saiatu, saiatu da gainerako ibilgailuen azalak ez urratzen. TAO gunean aparkatu du estralurtarrak. Txukun, berak hala uste. Aldiz, espaloitik, ezetz egiten dute larruzko berokian bilduriko banku bulegariak eta limoi koloreko gona daraman eskola irakasleak.

Kapsulatik atera zedin, makilak hurbildu dizkio Inaziok atzerritarrari, eta eskerrak: makulu bizkorren beharrean baitago etorri berria, Itxarok eta Angelek gidatzen duten asteroide horiaren itzal goriari segitzeko.

* * *

Bidaia da idaztea. Begi-kolpe batez, aparte daudenak hurbiltzea. Bidaia bidaia, besteren itzulia da askotan norberarentzat txango. Akor du lausoan gordeko duzu zuk zeuk ere nola zio-tsan Aristotelesek Nikomanori “ezen bidaietan zeinen ongi ikus daitekeen zein hurbila eta laguna den gizaki oro gizakientzat”.

Mexikotik egin du ostera Itxarok. Horren biribil gertatu al zaizu DF? Ba al da lagun xalorik han, berunezko kale-kantoietan, ala, diotenez, polizia beldurgarria besterik ez? Arto berdezko lautadan zehar Zapata zeraman trena, zutik al dago oraindik, Kapitolio hitsaren ondoan? Eta, barkatu, baina, Frida Kahlo ikusi al duzu, bere paleta turkesarekin? Astirik izan al duzu Diego Rivera ikusteko, eta miresteko nola eusten dion zurdaki gorriari?

Lagunen osterak, beti dira norberarentzat joan-etorri.

Gogoratzen al duzu, Angel, nola zioen Montagnek bidaia luze izan arren, ez zegoela ondorioztatzerik bidaia luzeak urruntasun handia esan nahi zuenik? Ez espaziozkoa ezta denborazkoa ere, urruntasuna.

J. I. Basterretxea

Borda

Errro

Zeren, lagun-afaritik, arre-baren epeletik edo lumazko armairutik norberaren txokora itzultzean, gau luzez igurikatu-tako giza legea aurkitu ahal du inork, opari gisa, ohe azpiko zapatiletan bilduta eta gordeta?

Zeren, bidaia bidaia, batzuetan ematen du denak segitu nahi izaten duela hormazko eta harritzko. Hutsalean iraunkor. Tabuek eta debekuek betierekotasun itxura hartzen baitute. Zeren, etxera bueltan, inork ez baitu benetan astindu gura izaten alfonbra. Kabia bertan egin duten apoak eta sugeak airera bitez.

* * *

Mediku-bista egin du martiztar herrenak. Dendarik denda eta liburutegiz liburutegi ibili ostean, hartu behar zituen apurrak hartuta, badoa berriz ere. Altzairuzko oihanetara etorri da, beirazko banbu lodiak, oskol orbainduak eta lastozko laboreak etxeratzeko. Lévi-Straussek deskribatu zituen indiar haien bertsio modernoan.

Zebrabidetik hur, gizon urdina dago kapsula sideralari begira. Taloitegia hartu du hark eskuan, baina ez dio matrikula zenbakia aurkitzen gailuari.

Aireratu beharra du martiztarrak, isuna saiheste aldera. Makuluak tolestu ditu. Abian da, tipulazko orbitarantz.

Eta, hegaldatu denean, berunezko ortzian, pare parean hartu du Rudolf von Moreau, haren *Heinkel 111* delako hegazkina-ren kontrol gailuetara. Keinu egin dio eskudrilla buruak eskuarekin, leihatilatik. Ez dio hasieran ulertu. Gero bai: sei lehergailu omen daramatza.

Keinuka segitu du pilotuak, baina ezin gehiagorik ulertu. Ezpainetara egin dio so, arreta handiz. *Banhof*, esaten du von Moreauk; “geltokia”, argi eta klarki.

Eta, denboraren ezintasunean, erloju-egutegiari begiratzen dio martiztar herrenak: hogei zazpi ditu apirilak, astelehena da.

Pazko-egunak itzalita, urazak minduko dira Gernikako ferian. ■

Bidaia bidaia, batzuetan ematen du denak segitu nahi izaten duela hormazko eta harritzko. Hutsalean iraunkor. Tabuek eta debekuek betierekotasun itxura hartzen baitute. Etxera bueltan, inork ez baitu benetan astindu gura izaten alfonbra

Eraberritzea abian

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa sailak oinarritzko irizpideak aurkeztu ditu EAEn azken hogeita bost urteetan indarrean egon den ele biko ikas ereduari buruzko proposamena gainditzeko. Irizpide horien artean, ikastetxei helburuak lortzeko xedez esku hartze are zabalagoa ahalbidetzea, derrigorrezko eskolaldirako hizkuntza helburuak finkatzea, euskara ikas/irakaskuntzaren hizkuntza nagusia bilakatzea, atzerriko hizkuntzen eskuratzea bultzatzea, curriculumari buruzko berrikuntzak sustatzea, tarteko zein azken helburuak lortzen direnents jarraipena egiteko kanpoko ebaluazio sistema bat eratzea, eta abar dira mahai gainean jarritakoaren ardatz nagusiak.

Aurkeztutakoak laurogeita hamarreko hamarkadatik hona gure arteko zenbait hezkuntza erkidegotan, ikastoletan bereziki, burututako ibilbidetik edan eta sistema osora hedatzeko modua egiten du, European arrakastatsuagoak diren hezkuntza moldeetara hurreratzeko bidea zedarrituz, bidenabar. Horiek horrela, A, B edota D ereduari buruzko eztabaida nominalista bezain sinpleetara ohituta daudenei proposatutakoaren muina harrapatzea kostatu egin zaie. Izan ere, lortu beharreko helburuetan jarri da, oraingoan, atentzioa, helburu horiek erdiesteko bideratu beharreko bitartekoen gaia gerorako utziz.

Hasiera batean, eztabaida helburuetan kokatze horrek oso-oso agerian utzi ditu euskararekiko erdi ezkutuan zeuden zenbait jarrera, besteak beste, orain arte euskararekiko atxikimendu eta konpromiso eskasa erakutsi duten sindikatu eta hedabide batzuen, euskararekiko maila gehiegizkoa ez ezik euskara ikas/irakaskuntzaren hizkuntza nagusia bihurtzeak gaztelania bazterrean uzten duela nabarmendu dutenean. Ez dituzte, oster, gaztelaniarekiko ez eta ingelesarekiko xedeak auzitan jarri.

Aipatutakoaz landa, ezarritako mailara iristen ez diren gazteekin zer gertatuko den, hots, titulurik eskuratuko ote duten edota hasierako urteetan umea ama-hizkuntzan hezi beharra ere aipatu

INIGO AZKONA

dira. Lehenbizikoari dagokionez, ikastetxeak dira gazte batek derrigorrezko eskolaldia amaitu eta dagokion titulua jaso dezakeela egiaztatzen dutenak, beraz, ikastetxeentzat da presioa, haiena, hein handi batean, erantzukizuna. Ikastetxei aitortzen zaien autonomia xedeak lortzeko baliatu behar dute, ez beste zernahirako.

Ama-hizkuntzaren gaia ere ez da berria gure artean. Egun, eskolatutako ume ia guztiak gaztelaniaz ondo moldatzen direlarik, askok euskaraz moldatzeko zailtasunak dituztelarik, euskaraz ahalik lasterren hastea eta ikas/irakaskuntzaren ardatz bilakatzea erabaki-

garria da, proposatzen diren helburuak ez dira lortuko, bestela. Alabaina, gaztelania buruan, argudio horretaz baliatzen direnei galdetu beharko litzaieke gaztelaniarik ezagutzen ez duten etorkinak hasierako urteetan haien ama-hizkuntzan hezi nahi dituzten. Ea erantzuna parekoa ote den, indar bera ote duen.

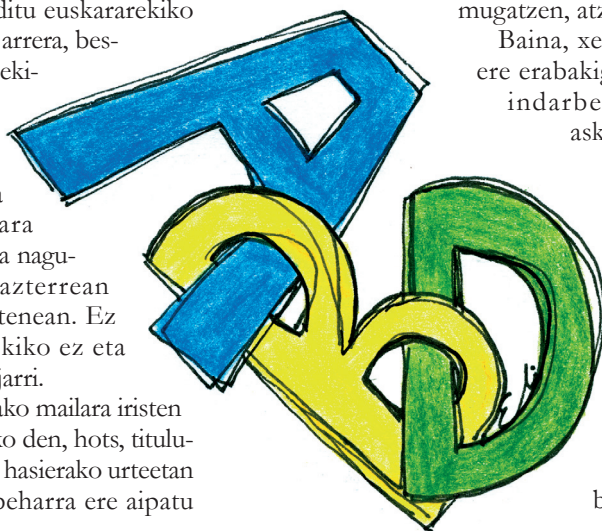
Mozorroak ken ditzagun, arren. Baieztapen horien atzealdean, funtsean, euskarak bigarren mailako hizkuntza izaten segi dezan sektore batzuek egiten duten ahalegina dago. Ikuspegi hori dago, besteak beste, A ereduko hainbat ikastetxetan, euskara

bazterrean utziz, atzerriko hizkuntzak eskuratzeko egin dituzten berebiziko ahaleginen atzealdean. Eztabaida ez da, beraz, hezkuntzara mugatzen, atzealde politiko garbia du, tamalez.

Baina, xedeekin batera, bitartekoen auzia ere erabakigarria suertatuko da. Euskararen indarberritzearen alde azaltzen diren

askok, abertzaleen esku dagoen hezkuntza administrazioak, ahuleziarik erakutsi gabe, egin beharrekoetan sendo, behar diren lanabesak ezarriko ote dituen, zango-trabaz joria izango den prozesuaren aitzindaritzara eramateko gauza izango ote den zalan-tza handiak dituzte. Datozen hiletan panorama politikoak lurrikara bat baino gehiago jasan beharko dituela, areago. ■

Ikastetxeak dira gazte batek
derrigorrezko eskolaldia amaitu eta
dagokion titulua jaso dezakeela
egiaztatzen dutenak, beraz,
ikastetxeentzat da presioa, haiena,
hein handi batean, erantzukizuna

Iñaki Zubeldia

IDAZLEA

Hizkuntza ereduen dantza

Euskaldunon bigunkeriak ez du parekorik inguruko otsoen artean. Gure hizkuntza defendatzeko egin beharreko ahaleginei buruz ari naiz. Duela gutxi, B eredu deskafeinatu bat aipatu izan da, giza-taldeen desberdintasuna gogora ekarriz. Iparraldean, Errepublikaren izenean, euskara zapaldu izan da Frantziako Iraultzatik gaur arte, inongo lotsa eta begirunerik gabe. Nafarroan ere antzeko zerbait, euskara desagertzeko ahalegin maltzur eta zitalak egin dira eta egiten dira oraindik. Eta beste probintzietan zer pairatu dugu XX. mende osoan?

Euskararen zapalkuntza izugarria, ezer ulertzen ez zuten 5 eta 6 urteko umeen aurrean ere maisu erdaldunak ezarritik. Gaur egun, Espainiako Estatuko konstituzioak gaztelania jakitera behartzen gaitu euskaldunak. Baina Euskal Herriak ezin du inor behartu bere eremuan euskara jakitera. Eta horrela gabiltza, bigunkeriaren gaitzak jota, euskararen ezagutza eta erabileran aurrerapauso nabarmenik eman ezinik.

Egia da euskarak aurrera egin duela irakaskuntzan, hizkuntzaren ezagutza maila apal bat ikasle askorengana iritsi dela, baina Atxagak zioen bezala oso euskara mehea entzuten da ikasle askoren ahotan, edozein gai sinpleri buruz hitz egiten hasi eta berehala “krak” egiten duena.

DANI BLANCO

Eta orain ezin dugu atzera egin hizkuntza ereduen alorrean. Garbi dago B eta A ereduak ez dutela lortu ikasle guztiak euskalduntzea, eta ez naiz ari gai zientifikoak euskaraz ulertzeaz eta ikasteaz, elkarriketa xume batean euskaraz egiteko gaitasunaz baizik. Horrek garbi erakusten du orain arteko sistemak ez duela balio izan legeak berak aurreikusten zuenerako ere, hau da, derrigorrezko hezkuntza bukatzean ikasle guztiek bi hizkuntzak modu normalizatu batean hitz egiteko. Beraz, beste sistema eraginkorrago bat bilatu beharko dugu.

Hasteko, hizkuntzak ikasteko erraztasunik handiena 0-3 urte bitarteko etapa horretan izaten omen dute haurrek eta 5-6 urtera bitarte ere bai. Saia gaitzen adin horietako irakasleak euskal hiztunik onenak, trebeek, goxoenak, haurren psikologia ezagutzen dutenak izan daitezke. Horrez gain, presta ditzagun material bereziak, programa mailakatuak, sistema audiobisual eraginkorrak, hizkuntza modu natural errazean transmititzeko.

Bestalde, eskolaz kanpo ere, sortu beharko dira, bereziki zona ez euskaldunetan, aisialdirako talde euskaldun erakargarriak, begirale trebeekin, eskolatik kanpoko jardueretara ere hizkuntza heda dadin eta kalean ere poliki-poliki euskal giroa txertatzen joan dadin. ■

« Euskal Herriak ezin du inor behartu bere eremuan euskara jakitera. Eta horrela gabiltza, bigunkeriaren gaitzak jota, euskararen ezagutza eta erabileran aurrerapauso nabarmenik eman ezinik »

TXANDAN

Edu Zelaieta

Ur gazia

Bigarren aldia dut Marokon. Aurrekoan, Gasteizen bizi diren marokoar batzuek gonbidatu gintuzten ezkontza batera.

Orduan, iparraldeko zenbait toki eta jende ezagutzeko aukera ederra izan genuen bertakoen eskutik: Tanger, Tetuan, Xauen... Eguneroko gauzak beste begi batzuek ikusten ditugula ohartu ginen argi eta garbi. Hain hurbil, hain urrun.

Zorte onekoa izan naiz berriro, lehen hiru egunak bertakoa den Saoussanerekin igaro baititugu Casablanca eta Rabaten. Bitxia eta interesgarria izaten da etxe eta ia une

berean frantsesez, euskaraz, arabieraz eta ingelesez ibiltzea. Lastima nire ingelesa horren motza izatea eta frantsesez apenas ulertzea. Alabaina, elkarren berri emateko moldatzen gara.

Joxek eta biok ekarritako liburuen artean Koldo Izagirreren *Rimmel* poemategia badugunez, euskarazko pasaportea utzi dugu mahai gainean gure hizkuntzak zer itxura duen ikus dezaten. Saoussane, orduan, *Ur gazia zura* atalean geratu da euskaldunok nola ahoskatzen dugun jakin-minez. Asmo didaktikoz betetako ordaina eskaini nahi izan diot nik. Geroxeago konturatu naiz Espainiako ZARAz ari zela. Hain hurbil, hain urrun. ■

Anuntxi Arana

IDA ZLEA

Mendiko suak, beti bat

I

parraldeko mendiak –hain ederrak, ezta?– aski egoera tristean daude. Pistak eta asfaltoak nonahi; bideetatik kanpoan 4x4 noranahikoek rallyak egiten dituzte eta beren oroigarriak uzten, alimaleko arroiak eta errekek; mazela eta kasko gehienak tipil-pelatuak dira, han hemenka dozena erdiko zuhaitz multzoak, zaharrak denak, beste garaietatik gelditzen diren hondarrak. Soiltzea eta alhagietako gehiegizko bazkatzea aurrera doaz beti, suak larriagotua.

Ecobuage deitzen den lurraren erretze tradizional horrek, batere ekologikorik ez dena bestalde, bortizki jotzen eta kez-tatzen du, batez ere negu bukaerako hego haizeak laguntzen duenean: ahuntzak ere bazkatuko ez lirakeen pendiz malkorrenak kiskaltzen ditu eta higadurak gehien mehatxatzen dituen tokiak biluzten. Ulertzekoa da: zenbat eta lurrazal handiago belarrean ezar, hainbat eta subentzio gehiago abeltzainei eman, *prime à l'herbe* sistema trebeari esker.

Horra nola diru publikoak ahalbi-detzen duen debaldeko funditza.

Irratian entzun dut alhagiak mekanikoki garbitzen ahal direla bai, eta irtenbide hori garestia delako, Hemen elkar-teak herritarren kontzientzia piztu nahi duela, laguntza publikoen eskaeraren sustatzeko.

GAIZKA IROZ

Araiz lortuko du. Bizkitartean, aurtengo denboraldian berriz ere su eta gar ikusi ditugu mendiak, Garraldako mazelak besteak beste, Aiherrako aldean.

Inguru horietako zaharrak oroit dira beren gazte denboran Garralda parte hori zuhaixkaz betea ezaguturik. Eta haien ondoko gazteek kontatu didate nola aurtengo erreketak hau bereziki bihurria izan den. Erraustuak izan diren eremuen jabeak ez zuela hori egitea nahi, utziak zituen bazterrak “zikintzen” eta jadanik ote-sasien artean zuhaixka txikiak ernatuak ziren. Futxo! Herriko indar biziak ez zezaketen horrelako bitxikeria ez-produktibista onar. Bilkura bat egin eta hartan erre-zaleek jabe hori gogatu zuten, amore eman zuen arte. Administrazioako ordezkariak partaide ziren bilkuran, ontsalaz lurra eta basoa begiratzen dituzten elkarte ofizialetako kideak, eta haiek ere su garbitzailearen alde.

Eta horra nola subentziorik gabe berriz oihantzen hasia zen txoko bat ketan joan den.

Delako balentriaren protagonistak nor izan diren kontatu didate. Izenak nahi? Bai baina iritzi leiho honetan ez gara haizu 2.500 karakter baino gehiago sartzera, bestela maketistak arranguratzen dira. Ui, ui, dagoeneko 2.490etan nago. Ez adiorik, beste aldi bat arte. ■

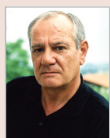
Aurtengo denboraldian
berriz ere su eta gar ikusi
ditugu mendiak, Garraldako
mazelak besteak beste,
Aiherrako aldean

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Korrika

Ibili da mundua munduaren barnean munduz inguratua. Ni neu, Urrunatik Hendaia-rako bidean gaindi. Kamino Berritik Pausotik barrena kotxez azpiegitura. Txalapartaz oratutako bidean. Zubi zaharrean festa. Egun osoan. Bertako elkar-teek hornitutako janariak elkargune. Mugarik gabe, hiru belaunaldi batera. Karrantzatik hasita, Karlos Santestebanen ama eta alabaren arrastotik. Iruñeko bukaerako mezua, Xabier eta Miren Amurizaren ahotsez entzuna dut irratiz euripean, omen emana. Eta irratia beretik entzun diot Denis Itxaso Donostiako hautetsiari, hura igarotzean begirale zela korrikalarietako batek iraina bota diola. Etxera

egin omen du harrituta eta penatuta, ez du euskalgintzaren politizazioa gustuko. Ez omen dira nahasi behar hizkun-

tza eta politika. Eta ni horrek harritu nau, ogibidea politikan duen baten ahotik entzuteak hain zuzen. Edozein dela ere jardun publikoa, palkotik begira ari denak jakin beharko luke ez dela begirale arrunta, talaiak markatzen duela eta txalotua izatea beti ez dela posible. Soldatan duela arriskua alegia. Palkoak ematen diola bera iraindua izatearen aukera eta biharamunean nik horren berri izatea. Ez du txalaparta aipatu, ez zuen haren hotsa entzungo, ez da bere palkoraino iritsi. Nik ere ez dut haren ttunttunkuna entzun bere irratiz. Leku ezberdinetik jarraitu dugu Korrika. ■

SuMISSioari jarriak

I

Makillajeak estalitako
neska baten miseria,
misteriotsuki edertutako
mutil baten aurpegia,
pasarela bat, epaimahaia,
desfilea, zaleria...
Halako zerbait ez al da Missen
eta Misterren feria?

INIGO AZKONA

IV

Ezagutzaren edertasuna
neurtu litekeen gisan,
garai batean galderaren bat
sartzen zieten langintzan.
Orain ez zaie ezer galdetzen
ez dezaten ezer esan,
ezin ote da ederra eta
inteligentea izan?

II

Arrautza artean oinek daukaten
ibilera berezian,
ipurmasailak estu eginda,
ustezko inuzentzian,
hortzen zuria erakusgarri,
gorputza larru bizian...
Esklaboak behin batean hala
saltzen zituzten Grezian.

V

Azkenik dena pertsona batek
baino ez eramatean,
gainerakoak sentitzen dira
etsipen bete-betean.
“Kirofanoa” ezingo dute
sekula utzi bakean,
silikonazko autoestimua
asmatzen ez den artean.

III

Carrefourreko katalogotik
erositako sudurra,
handitutako titi-parea,
“saihestutako” hezurra...
nahiz esan ez dutela ikusi
bisturi baten muturra,
zein epaimahaikok konprobatu du
hori ez dela gezurra?

VI

Edurne Zuriren sorginaren
sindromeaz kutsaturik,
ispiluaren morrontzak izan
behar du amaierarik!
Baina hain gorputz onak izanik,
inperfekziorik barik,
seguru ez dutela txat bidez
ligatzeko premiarik!

Denboraren makina
Paterak kontrako
norantzan

□ Ezpalak
□ Argitalpenak

□ Denbora-pasak
□ Makina bat kontu

Thesi
Alkurruntz Amaiurko
gerlariaren begietatik

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Robert Laxalten urrezko maisulana

Sweet Promised Land izeneko liburua 1957an kaleratu zuen Robert Laxalt idazleak. Bere familiaren bizitza jendaurrean plazaratzearekin batera, Estatu Batuetako mendebaldeko larreetan ibilitako euskal artzainen bizimodua eta pentsakera orriz-orri biluztu zuen Laxaltek, barne muintan errotutako literatura soil bezain sotila erabiliz. Bere maisulanak lortutako arrakasta ezin neurtu daiteke, eta zinez, estatubatuarrek beste begiz ikusi zuten hortik aurrera Ameriketako euskalduna. Gure *best seller*-ak urrezko ezteiak egin dituen honetan, haren mamia eta ibilbidea josi nahi ditugu hemen.

URKO APAOLAZA

NATIONAL GEOGRAPHIC

Irudi honetan, Laxalt aita-semeak ageri dira. Argazkia *Nathional Geographic* aldizkarirako egin zen 1966an, Robert Laxaltek aldizkari horretan euskal artzainei buruz kaleratu zuen artikulua osatzeko.

Goiko irudian
Dominique Laxalt
(eskuinean). Nevadako
mendietan pasa zuen ia
bizitza osoa eta Euskal Herrira
itzultzean zera esan zuen:
"Hau ez da orain nire herria, urte gehiegi
egin ditut Ameriketara".

Nevadako euskaldun baten literatura ezkutua

NEVADAKO MENDIETAN larreak bihurtzen dira desertu, nola lautada estali elurrez. Ameriketara joandako euskaldun asko artzain aritu zen lurralde horien bakardadean. Duela 50 urte, Robert Laxalt (Nevada, 1923-2001) izeneko idazle batek bere aita zuberotarren esperientzia idatzi zuen abileziaz, sentimenduz hobe. Liburua izugarri saldu zen eta mendebaldeko estatubatuar askok haren bidez jakin zuten mendian zebiltzan euskal artzainak ez zirela atzerritar aprobetxategiak. Arrakastaren gainera, Laxalten obrak euskaldunen berezko izaera agertu zuen, eta horrexek egiten du *Sweet Promised Land* liburua hain garrantzitsu.

Ameriketako Leturia ezkutua

Argitaratu eta berehala kritikoez goratu egin zuten Nevadako idazlearen lana eta irakurleek ere harrera ezin hobea egin zioten. *San Francisco Chronicle* egunkariak, adibidez, mendebaldeko ehun liburu onenen artean kokatu zuen. Atlantikoa abiadan pasa zuen liburuaren famak eta Ingalaterrako *National Book Society* ospetsuak aipamen berezia egin zuen, Laxalten liburua irakurtzeko gomendatuz. Hortik aurrera, Robert Laxalt AEBtako Mendebaldeko idazle kontsagratu bilakatu zen. Hamabost liburu gehiago idatzi zituen, Pulitzer sarirako hautagai izan zen bi bider eta Ameriketako literaturgileen onarpen osoa lortu zuen.

Baina Kantauriko txoko honetan ez zuen oihartzunik izan Dominique protagonista duen istorioak. “Euskal Herrian jendea lanean ari zen orduan —dio Nevadako idazlea gertutik ezagutu zuen Miel A. Elustondok—, Laxaltek bere lan ezagunena argitaratu zuen urte berean, beste Laxalt bat jaio zen gurean: Txillardegik *Leturiaren egunkari ezkutua* argitaratu zuen. Bide paraleloak bete zituzten”. Gerora, Laxaltek Donostiako Urrezko Danborra jaso zuen, 1986an hain justu, bere obraren merezimendu gisara. Hala ere, euskal irakurle askok ez dute kasik ezagutzen *Sweet Promised Land* liburua, ezta bere mamia ere: gure Ameriketako osaba-izebek basamortu haietan isuri zuten izerdi, malko eta irribarrea, trebezia ikaragarritz literatura bilakatu zuen eleberriaz ari gara, hain zuzen.

Aitareen zimurrak erakusten

Liburua inprentako makinatik atera baino askoz lehenago sortu zen, bidaia baten lehen txartela erosi zutenean. 1953an Laxalt aita-semeak Euskal Herrira etorri ziren, eta idazle gaztearen begininietan bere sustraian irudia islatu zenean jakin zuen horri buruz idatziko zuela. Hasierako testuak ez zituen liburu bat osatzeko egin, *The Saturday Evening Post* aldizkarian argitaratzeko baizik. Robert Laxaltek duda asko izan zituen idazten hasi aurretik: “Ezin nuen eleberri baten moduan idatzi, gure bidaiaren gauza garrantzitsu bat galduko litzateke: errealismoa” esan zion

LAXALT FAMILY ARCHIVE. RENOKO EUSKAL LIBURUTEGIA

LAXALT FAMILY ARCHIVE. RENOKO EUSKAL LIBURUTEGIA

LAXALT FAMILY ARCHIVE. RENOKO EUSKAL LIBURUTEGIA

Goitik behera: Dominique Laxalt artzain, gazte garaian. Smith Valleyko (Nevada) laxaltarren arrantxo, 1920. urte inguruan. Dominique (zutik) eta bere lagun batzuk garai haietako auto baten ondoan, irribarrez.

di irentsiko du liburua. Nevadako idazleak, estilo garbiz, argumentuarekin jolasten du testuari gero eta bizitasun gehiago emanez: bere aita sorterrira itzuliko da berriro. Nola erantzungo du Dominiquek Liginagako baserriko atea berriz gurutzatzerakoan? Galdera horren erantzuna irrikaz bilatuko du irakurleak liburuan aurrera egin hala. Azken batean, Robert Laxaltek iraganean bizi den artzain baten eta hegazkinaren abiadan mugitzen den mundu baten

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

MARYLOU URRUTIA. RENOKO EUSKAL LIBURUTEGIA

Euskal artzainek mendebaldeko AEBetara egin zuten lehen bidaia antolatua, 1944 urtean. Bihotza erdibituta bukatu zuten askok.

arteko talka erakusten digu, umore mingotsez erakutsi gainera.

Bizitza bat, ispilu bat

Harper argitaletxeak lehen alea kaleratu zuenetik, hainbat berrargitalpen izan ditu liburuak: alemaneraz (*Baskische Heimkehr*, 1959) frantsesez (*Mont père était berger*, 1972), euskaraz (*Dominique: artzain xiberutar bat Nevadan*, 1988) eta azkenik, gazteleraz (*Dulce tierra prometida*, 2000). Euskarazko edizioa Elkar argitaletxearen eskutik argitaratu zen eta Xabier Mendiguren Bereziartuk egin zituen itzulpen lanak. “Arbelaitz anaien ilusio, izpiritu eta sentimenduagatik. *Sweet Promised Land*-en historiaren parte dira, beraiek eragin baitzioten liburuaren euskarazko itzulpenari”, dio Miel A. Elustondok. Baina, zergatik liburuak ez du gurean zirrarak sortu, eta aldiz, duela 50 urte Amerikako etorkinen artean *best seller* bilakatu zen?

Galdera horri erantzuteko, emigrante euskaldunek XX. mende hasieran bizitako egoeraren erroetara jotzea dugu onena. Milaka lagunek AEBtako mendebaldera egin zuten dirua egiteko asmoz —Ipar Euskal Herriatik hein handi batean—. Milaka izanagatik ere, euskaldunena komunitate txikia zen etorkinen lurraldean. Ezin da konparatu Irlandatik edo Italiatik amildutako jende uholdeekin. Handitasun horretan ikusezinak ziren Nevada eta Kalifornia arteko mendietan aritzen ziren artzain euskaldunak. Artzaintza ez zen preseski lanik preziatuena; gainera, *cowboy* edo unaiekin arazo ugari izan zituzten euskal artzainek eta horrek haiengan zegoen ezagutza eskasa gaiztotu zuen.

Dena den, 1950. hamarkadan AEBtako minoria etnikoen inguruko interesa pizten hasia zen jadanik —ordurarte integrazioa zen atzerriarren helduleku bakarra—. Horrela, Robert Laxalten obrak hankaz gora jarri

Laxalt urtea

Nevadako Unibertsitateko prentsa zerbitzuak, Laxalten obraren jatorrizko bertsioa berriz ere argitaratu du martxoan, liburuaren 50. urteurrena dela-eta. Liburuak AEBtako hainbat egunkaritako kritika jaso du: “Liburu honek begirune unibertsala merezi du, amerikar klasiko bat delako” (*New York Times*). Bestalde, Laxalt urtea den honetan, Renoko Reynolds kazetaritza eskolak eta beste zenbait erakundek ekitaldi ugari antolatu dituzte. Nevadako Unibertsitateko Euskal Ikasketen Zentroan, adibidez, hitzaldi ziklo bat izango da ekainean eta bertan Monique Laxalt idazleak bere aitaren eta *Sweet Promised Land*-en inguruan hitz egingo du.

zuen euskaldunen inguruko irudi gaiztoa, eta hori bakarrik ez, beste jatorriko etorkin ugari Dominique Laxalten bizitzak islatzen duen malenkonía eta garraztasunarekin identifikatu zuten beren burua. Liburuak aitzindaria izan zen alde horretatik, katalizatzaile.

Euskaldunek ere egin zuten AEB

Euskal Herriko behatokitik euskal emigrante haiek komunitate itxi bezala irudikatzen ditugu askotan; baina haiek ere sortu zuten barnealdeko “mendebalde basatia” eta *God save America!* oihukatu zuten. Robert Laxalt zen inmigrante horien bigarren generazioa; galdu zuen euskara txikitari, aritu zen boxeoa, eta Bigarren Mundu Gerran parte hartu nahi izan zuen kosta ahala kosta, “bigarren mailako herritar” sentituko ez bazen. Laxalt estatubatuar petoa genuen, euskal jatorriko beste asko bezala. Horregatik, ez dira harritzekoak eleberraren amaieran Dominiquek esandako hitzak, berriz ere Nevadara itzultzeko unea iristen zaionean: “Ezin naiteke itzuli. Hau ez da orain nire herria. Urte gehiegi egin ditut Ameriketan”. Elustondoren aburuz estatubatuar irakurleari hori gustatu zaio: “Gutarikoa da” esaten die Laxaltek azken finean.

Gure idazlea aparteko kastakoa zen baina. Aitarekin 1953ko bidaia hori eginez gero, zubi baten giltzarria jarri zuen. Ondoren beste zenbait bidaia egin zituen Euskal Herrira; hemen ezagutu zuen Jon Mirande eta ezagutu zuen euskalduna izatea zer den. Harrezkero euskal jaialdiak —1959an Renon ospatu zen Mendebaldeko Lehen Euskal Jaialdia—, euskal ikasketen programak eta itsasoz beste aldeko euskaldunen irudia sustatu zituen AEBtan. Laxaltek, liburu batekin, Nevadako desertuan ura badela erakutsi zuen duela 50 urte, eta orain ur horretatik euskaraz edateko aukera aparta du irakurleak gainera. ■

erdi-ko kategoria

Blogak, literaturaren etorkizuna?

Barraskiloak euri-jasaren ostean nola, halaxe zabaldu dira blogak azken urteetan euskal internauten artean. Askok sareak eskaintzen dituen aukera berriak literaturaren sorkuntzarako erabili dituzte gurean. Baina galderak ere azaltzen hasi dira: zer da blog literarioa? Zer berrikuntza dakarzkio sorkuntzari?

OLATX ARANGUREN

BLOGEK norbanakoei sarean nahi dutena zintzilikatzeko aukera ematen diete; baita argitara ateratzeko edo jendearen aurrera agertzeko ere. Honek berrikuntzak dakarzkio artearen munduari, edo artea hedatzeko moduari behinik behin. Eta literatura, noski, ez da salbuespen.

Gurean ere pixkanaka sortzen joan dira literatura jorratzen duten blogak. Internetek luzatutako tresnei esker edonork sortu dezake modu honetako web gunea. Baina zer da blog literarioa? Idazleek egindako edozein blog sartzan al da hor? Hori zehazteko orduan, Julen Gabiriak zenbait ezaugarri eman zituen, zoritarrez aspaldi honetan berri- ez den bere blogean (www.eibar.org/blogak/gabiria): Sortu ahala jendearen aurrean publikatzea, osotasun bat daukan obra publikatzea –izan nobela, poesia, itzulpena...–, testuaren tripak erakustea eta egileak testu horri buruzko argibideak ematea. Horiek jarri zituen Gabiriak bloga literario izateko baldintza gisa.

Iturrino Handia

Definizio horren barruan sailka liteke Hasier Etxeberriak bere blogean –www.alua.mundua.com helbidean irakur dezakezue– gauzatu berri duena. Bloga erabiliz idatzi du *Iturrino Handia* bere azken nobela, eta aipatzekoa da nobelaren azala bera bozketa bidez aukeratu izana. Liburuak joan den otsailean ikusi zuen argia, Susa argitaletxearen eskutik.

Blog literarioen zabalkundeak hartu duen dimentsioaren erakusgarri, Udako Euskal Unibertsitatearen Literatura Sailak Donostiako Udal Patronatuaren laguntzaz Blogak eta Literaturari buruzko mahai ingurua antolatu zuen joan den urtean.

Mahainguru horretako partaide izan zen Markos Zapiain. *Ugaritasuna arazo: blogen kasua* izeneko testuan –irakurgai dago www.eibar.org/blogak/zapiain/146 helbidean– teknologia berrien iraultzaren aurrean bere duen jarreraren berri eman zuen Zapiain.

2007ko apirilaren 22a

ARGIA

31

nek. Bere esanetan blogaren funtsa askatasuna eta berdintasuna dira eta mundu osoan dabilen ugaltze joerarekin bat dator gurean. Ditu-gun “aurreiritzi demokratiko berdinzaleek gustura hartzen dute hori” Zapiainen ustez, baina ugaritasunak guztietara ezin iristea dakar. Ugaritasun horrek arrisku bat dauka sortzez arima pasiboa dutenentzat: sekulan deus ez egitea, besteeen irakurtzera mugatzea.

Iban Zaldua eta Markos Zapiain. Biak ala biak idazle eta blogariak dira.

Ikuskera eszeptikoa

Aipatutako mahainguruan parte hartu zuen Iban Zalduak ere. Gehiegizko ugaritasuna arazo izan daitekeela azpimarratu zuen donostiarrak orduan: “lehen harriak adina poeta genituen eta orain poetak adina blogari”.

Euskal literaturaren etorkizuna blogetan egon ote daitekeen itaunari zalantzak dituela erantzun zion, hortik zehar kalifikatibo hori jasotzen duten zenbait euskal bitakoraren literaturtasuna ezbaian jarritz. Blogetan erakusten zai-guna oso bat-bateko lana izaten dela gaineratu zuen, ez zela sobera landua egoten eta lanketa hori gabe nekez hitz egin daitekeela literaturaz.

Edonola ere, Zalduak irakurlearen eta idazlearen arteko bitartekarien ezabatzea positibotzat jo zuen Sustatu.com atariaren 5. urteurren jaian esakainitako *Nola salbatuko duen Internetek Euskal Literatura* mini-hitzaldian. Hori da idazleak blogei eta oro har Interneti ikusten dion

Bazka eta Sareinak

Azken hilabeteetan euskal blogosferan literaturaren inguruko bi egitasmo berri sortu dira: Sareinak eta Bazka. Gema Lasarte, Amaia Alvarez, Josune Muñoz eta Iratxe Retolaza dira lehendabizikoaren arduradunak. www.eibar.org/blogak/sareinak helbidean daukate euren bitakora eta egileen esanetan bi asmo nagusik bultzatu dute bere sorrera: “Euskararen munduan literatura eta metodologia feminista uztartzea” eta “emakume idazleen lanak ezagutzera ematea”.

Bazkak berriz, (www.bazka.info) bere izenburuan dioenez “literaturaren soziologia” du abiapuntu. Gorka Arresek zuzendutako blogean euskal literatur sistemaren inguruko informazioa, azterketa eta gogoeta aurkituko ditu irakurleak.

ARGIAk hurrengo zenbakietan bi egitasmo hauen inguruko informazio zabalagoa eskainiko die bere irakurleei.

bertuterik handiena, literatur produkzioaren demokratizazio handiago bati ateak ireki diezazkiokeen heinean. Are kritikagintzarenari ere.

Aukerarik ez da falta, bakoitzaren arabera, koa da ematen zaion erantzuna. Markos Zapiainek zioen moduan, sortzez arima pasiboa dutenek badute zer irakurria, eta arima aktiboagoak direnek aldiz beren esku dute teknologia berriek eskaintzen duten aukera.

Blogetakoa literatura den edo ez, hori da airean gelditzen den galdera nagusia. Baina ez al du fenomeno honek ere, aurrerapen teknologiko gehienen antzera, pertsonen ematen dioten erabilpenaren arabera uztatu emango? Bidea ekinez egiten dela uste duzuenetakoak bazarete, baduzue zeri heldua, blogak.com, blogari.net, mundua.com, nireblog.com eta antzeko web guneetan nahi duenaren eskura jartzen baita blog bat sortzeko aukera. Antzokian nondik sartu? Hori bakoitzaren aukera da. ■

gure!
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Ondo pasatzeko punk-rocka eta rock-and-rolla

Elgoibar eta Markina arteko musikari hauek mozturatu egin dira bigarren lanerako New York Dollsen tankeran. Iraganean beste estilo batzuk jorratu zituzten arren, erakutsi digute beraien helburu nagusia euren buruei barre egitea dela; eta hori hala plazaratzeko punk-rocka eta rock-and-rolla aukeratu dituzte berriro. Hamar kantu berri hauek Pleasure Fuckers taldeko gidari eta musika sustatzaile nekaezina zen Kike Turmix handiari eskaini dizkiote; horrez gain, Fuckersen *Ripped to the tits* asmo-aitorpenaren bertsioa egin dute. Jose Lastra soinu maisuaren gidaritzapean, aurrekoa baino disko landuagoa egin dute, eta gitarrak gehiago nabarmendu dira. Sonic's, Ramones, Stooges edota Celibate Rifles gogora ekarri dituzte, umorez eta unean unekoa disfrutatzeko gogo izugarria erakusten duten hitzekin.

Aterqueens

Aterkings

GAZTELUPEKO HOTSAK

Iraupena: 26'37"
12,60 euro

ATERKINGS

«Punk-rocka musika freskoa eta erraza da, eta horren barruan badago zirkuitu eta giro berezi bat»

Aurretik bestelako taldeetan ibiliak zarete. Zer dauka punk-rockak beste estiloek ez dutena?

Nahiz eta beste musika talde eta estilotan aritu, beti izan dugu rocka, soula, bluesa eta psikodelia oinarri. Los Clavos, La Perrera, La Secta eta halakoen zuzenekoekin asko disfrutatu dugu. Musika freskoa da, erraza. Eta horren barruan badago zirkuitu berezi bat, kamaraderia...

"Neskek negar egiten dute joango naizela uste dutenean". Negarrez uzten dituzue gazte-txeetako neskak? Punk-rocka oraindik mutilen esparrua da?

Negar egitea sana da, baina saiatzen gara barre egiten eta hitz absurduak egiten, probokatzeko. Txupa beltz eta patilladunak dira gure ikusleak.

Crime taldearen estiloa eta ostia txarra alboratu, eta gitarrak eta kantuak landuagoak daude...

Jose Lastrarekin errepikatu dugu; teknikaria, ekoizlea eta lagun ona da. Berak badaki zer egin eta zer lor dezakegun. Eraitza landuagoa lortu dugu. Kike Turmixi eskaini diozue diskoa. Asko zor diozue?

Aspalditik ezagutzen genuen, Pleasure Fuckers miresten genuelako, eta gure maketa mugitu zuen Madrilén. Ume handi bat zen, beste gauza askotan kabroi bat, baina talde bat gustuko bazuen asko promozionatzen zuen. Radio 3-n gure musika jarri eta

jende asko aurkeztu zigun. Kikek sen berezia zuen taldeak deskubritzeko.

"Egin garrasi, neu izango naiz zure eztarriko ezti". Ganberroak, rockeroak, parranderoak eta poetak zarete?

Poetak baino lehen, hamar mila gauza... inspirazio une bat izango zen. Jende jatorra garenaren ospea daukagu, batez ere pixka bat artaburuak garelako.

Hitzetan neskak, neskak, meteoritoa eta neskak... Rock-

and-rollaren hastapenetako gaiak?

Hitzei ez diegu jaramon handirik egiten. Lan egunak aldrebesak izaten dira, dibertitzeko entseatzeko gogo handiarekin. Letra errazak dira, neskak, autoak, gara-gardoak...

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

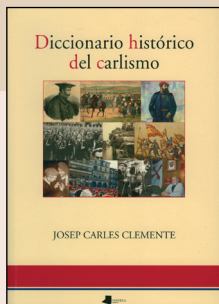

Verdi
Itziar Gillenea
ELKAR
200 orrialde
13 euro

Giuseppe Verdiren bizitza eta operak

Itziar Gilleneak idatzi du Giuseppe Verdi musikariaren biografia eta Elkar argitaletxeak kaleratu. Historian, Geografian, Musikaren Historia eta Zientzietan lizentziatua da Gillenea eta lanbidez Zarauzko Institutuko irakaslea da. Opera zale amorratua da gainera, eta Verdiren bizitzako gorabeheri bezainbesteko garrantzia eman die konposatutako musika lanei. Ezin bestela jokatu, nolanahi ere, Verdiren obraren harrera Italiak bizi izan zuen egoera politikoari loturik egon ei baitzen ia hasieratik. Hogeita bederatzirtekin lotu zuen bere lehen arrakasta handia, 1842an estreinatu zen

Nabucco operarekin, eta handik aurrera gero eta ospe handiagoa izan zuen. Hogeita zazpi opera idatzi zituen, azkena lauorgeri urterekin estreinatu zuen *Falstaff*. ■

Diccionario histórico del carlismo
Josep Carles Clemente
PAMIELA
592 orrialde
29 euro

Karlismoaren historiak duen hutsuneari eginiko ekarpena

Josep Carles Clemente historialariak Historia, Kazetaritza eta Soziologiaren inguruko 70 liburu argitaratuak ditu, eta horien artean asko dira karlismoa aztertzen dutenak: besteak beste, *Montejurra 76: encrucijada política* (1976), *Historia del Carlismo Contemporáneo* (1977), *Las Guerras Carlistas* (1982), *Historia General del Carlismo* (1992), edota *El Carlismo contra Franco* (2003). Orain, Pamiela argitaletxearen bidez *Diccionario histórico del carlismo* izenburuko lana kaleratu du, egilearen iritziz Karlismoaren historiak daukan hutsune zientifikoa betetzen laguntzera datorren ekarpena. XIX. mendean Nafarroan eta Euskal Herriko beste lurraldeetan, Katalunian eta Levanten oihartzun handia izan zuen mugimenduari lotutako hiztegiak 4.000 bat sarrera ditu. ■

Matxitzakon 1937an gertatua

Gure Erroak argitaletxeak plazara-tutako komikia da *Berunezko itsasoa. Matxitzakoko guda*. 1937ko martxoaren 5ean frankisten itsas armadako Canarias ontzi nagusiak eta Euzkadiko Guduontziko lau *boniek*, egun horretan izan zuten borrokaldi desorekatua azaltzen du. Baionatik Bilbora zihoan Galdames merkatalontzia babestu asmoz aritu ziren Gipuzkoa, Nabarra, Bizkaya eta Donostia izeneko *bonak* ahal zuten guztia egin arren, Canariasen indar nagusitasuna erabatekoa izan zen, eta huraxe irten zen garaile. Azkenean, 40 hildako, Nabarra hondoratua, Gipuzkoa matxura larriekin eta Galdames ontzia harrapatua gertatu ziren. Eta frankistek preso hartu zituzten bizirik suertatutako marinela, Galdames ontziko tripulazioa eta bidaiariekin batera. ■

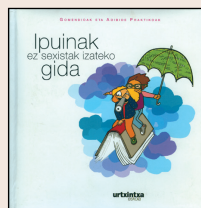
Berunezko itsasoa. Matxitzakoko guda
Begoña-Sendra
GURE ERROAK
40 orrialde
23,50 euro

Kartoizko etxeak dituen ipuina

Etxeko txikienei begira eginiko ipuina da *Tomaxitaren etxe koxkorra*. Juan Kruz Igerabideri zor zaio euskarazko egokitzapena. Nor dugun Tomaxita? Bada, bera eta katua bakarrik eta gozo bizi ziren etxeko ateak lagun mordo bati ireki, ziztu batean bakoitzarentzat gela bat egin, eta bertan bizitzen uzteagatik, azkenean beste etxe batera bizitzera joan beharrean izan zen andrea. Gaitzerdi, zeharo trebea zen Tomaxita etxeak egiteko kontuan, eta hurrengo ere aurrekoa bezain eroso eta gozoa atera zitzaion. Nolanahi ere, kartoi lodiz osutako *Tomaxitaren etxe koxkorra* liburuxkak, kontakizunak eskaintzen duen liluraz gain, ezusteko ugari gordetzen ditu eskuetan hartzen duen irakurlearentzat: paperez altxatako *benetako* etxeak, eta hirurogeita hamar ate eta leiho baino gehiagok, atzean ezkutatzen dituzten sorpresatxoak. ■

Tomaxitaren etxe koxkorra
Phyllis Root, Delphine Durand
IBAIZABAL
12 orrialde
14,50 euro

Ipuinak ez
sexistak izateko
gida.

Gomendioak
eta adibideak

Batzuen artean

URTXTINXA ESKOLA

120 orrialde

Sexu berdintasunera iristeko bideak

Urtxintxa Eskolak plazaratu duen *Ipuinak ez sexistak izateko gida* izenburuko liburuak hurrei kontatzen edo irakurrarazten zaizkien ipuinek izan dezaketen arlo sexista gainditzea du helburu. Eta horretarako beharrezkoak diren gomendioak ematen dizkigu. Irakurketak haurren bilakaeran duen funtzioa aztertzeaz batera, euskal literaturan aurki daitezkeen ipuin ez sexiten adibide ugari ematen ditu. Neskei eta mutilei beren sexuagatik zer-bait dagokiela aldarrikatzen ez duten ipuinak dira Urtxintxa Eskolakoei aukeratutakoak.

Errealismoa, fantasia, umorea, barne arazoak, familia eredu berriak, ekologia, inmigrazioa-emigrazioa, kulturartekotasuna eta antiautoritarismoa lantzen dituzte. I

Unai Elorriagaren narratiba gogoetagai

Eusko Ikaskuntzak kaleratzen duen Hizkuntza eta Literatura Koadernoak, *Oihenart* aldizkariak alegia, 22. zenbakian Unai Elorriaga idazlearen lan narratiboa du hizpide. *SPrako tranbia* nobelaren azterketa kritikoa, 2002ko Espainiako Narratiba Sari Nazionala irabazi zuenean Euskal Herriko eta Espainiako hedabideetan berriak eduki zuen isla, Unai Elorriagaren estiloan adituek jarritako arreta, eta *SPrako tranbia* nobelari egileak egin zion gaztelaniazko itzulpenaren azterketa biltzen ditu monografikoak. I

Oihenart

Batzuen artean

EUSKO IKASKUNTZA

134 orrialde / 15 euro

PADDY REKALDE

«Istoria laburra baina zuzena da, kaleko giroa bezain sargoritsua»

Zure nobela beltz honen korapiloa osatzen duten nondik norakoak azaltzerik bai?

Joxan Uriarte, boxeolari ohia, Bilbora bueltatzen da aspaldiko kontu zahar bat argitzera. Argitzeak ekarriko du mendekua. Ezinbestean. Arazo politikoei Bilbotik ihes egin beharra eragin zioten, Galizia-ra, boxearen bestelako altzo batera... Horretan emango ditu urteak, negozio beltzen bueltan zein Bibi beltzaranaren laztan epeletan. Hala ere, aspaldiko min batek ez dio bakerik ematen, eta, beraz, itzuli eta hura argitzea ezinbestekoa izango zaio.

Zerk egiten du *Ragga-ragga dator gaua* berezi?

Istoria zuzena da, *Do The Right Thing* edota *La Haine* izenburuko filmek irauten dutena bezain laburra... eta esango nuke haixek bezain intentsua eta indartsua ere badela. Saiakera nobeletatik urrunduta, nahita, pasioz jantzita agertu nahi du: amodio ezinak, ausardiak eta koldarkeriak, giro sargoritsua, musika etengabe, Bombita boxeolari frakasatuaren errealismo magikoa, Urbano Lugris margolariaren itsaso debekatu baina asmatua, boxearen bestelako kolpeak, Euskal Herri honek jasan behar dituen jauntxokeriak, lagun minaren heriotza...

Eta guztia borobiltzeko osagai gisa, zer du?

Istoria laburra baina zuzena da, *in crescendo* doana, kaleko giroa bezain sargoritsua, Txirene irrati librearen jartzen duen *ragga* musika bezain beroa... Eta musikarekin batera, irrati horrek egun berean ematen dituen bi berri lazgarriak: etorkin haurdun bat itoa itsasadarrean, alde batetik; eta bestetik, preso politiko bat ziegan hilda agertzea... Amodioa eta gorrotoa Joxanen bihotzean. Ukabiletan.

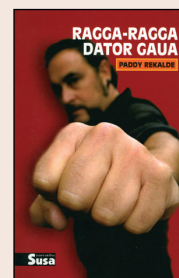

egileari galdezka

Paddy Rekaldere plazaratu- tako lehen nobela beltza

Ipuinak, poesia eta Irlandan kokatutako *Rebel mayo colorado* eleberria eza-gutzen genizkion

Paddy Rekaldere, *Ragga-ragga dator gaua* nobela beltza eskaini zigunerako. Mendeku gosez dabilen boxeolari bat, Bilboko alde zaharra, eta hirian azken orduetan gertaturiko berriak eta kantu behinenak etengabe ematen diharduen Txirene irrati librea ditu kontakizunak protagonista nagusi. Era berean, narrazioaren hedaduran boxeolariaren gaztaroko adiskideek, biziki gorroto duen jauntxo berriak eta honen maltzurkeriaren ondorioz ezagutu dituen Galiziako zenbait pertsona eta bazterrek ere garrantzia handia dute. Lagun min baten bortxazko heriotzak bultzatu zuen Joxan Uriarte Bilbotik Coruña-ra ihes egitera, eta han ahal zuen moduan bizimodua bilatzera. Boxeo borroka batzuren

Ragga-ragga
dator gaua

Paddy Rekaldere

SUSA

144 orrialde

13 euro

ondoren, nagusi berri baten eskaerari baietza eman eta haren bizkartzain gisa hasi zen lanean. Aitaren hiletak itzularaziko du Bilbora, iraganean utzitako guztiari aurre egitera. Hiletaren hurrengo egunean aurkituko du irakurleak boxeolaria, ostiral sargori batean, azoka ondoko erriberako barandan bermatua eta itsasadarrari begira, barruko gorrotoak erretzen duen bitartean. ■

Ezpalak

JON TORNER

Gatillazo musika talde arabarrak *Dianas Legales* (Maldito Records) bere bigarren diskoa kaleratu du. Evaristok eta enparauek hilaren 21ean hasiko dute aurkezpen bira, Garesen (Nafarroa). Hurrengo kontzertua Oñatin (Gipuzkoa) eskainiko dute, maiatzaren 18an.

Kirmen Uribe *Bitartean heldu eskutik* (Susa, 2001) liburuaren ingelesezko itzulpena aurkeztu du Manhattanen, New Yorken. *Meanwhile Take my Hand* liburuko poemak Elizabeth Macklinek itzuli ditu, PEN Klubak emandako beka baten laguntzaz.

Eloisa Montoya argazkia eta pintura uztartzen dituen *Huellas* izeneko erakusketa paratu du Gasteizko Ignacio Aldecoa kultur etxean. Paisaiaren eta arkitekturaren ezkutuko alderdien inguruan gogoeta egitera bultzatzen duten obrak maiatzaren 13a arte izango dira ikusgai.

Patxi Basabe zinemagile gasteiztarrek laugarren film laburra estreinatu zuen pasa den astean Artiumeko auditorioan. *Le protecteur* izeneko hogei minutuko filma Gasteizen grabatu du Basabek. Karra Elejalde, Gorka Aginagalde, Txema Blasco, Juantxo Lopez eta Ramon Barea aritu dira aktore lanean eta Bingen Mendizabalek jarri dio musika.

Damian Muñoz koreografo gasteiztarrek Virginia Garciarekin batera sortutako *Staff* ikuskizuna Gasteizko Jesus Ibañez de Matauko Antzokian eta Lasarteko Manuel Lekuona Kultur Etxean izango da ikusgai hilaren 19an eta 27an, hurrenez hurren. Eusko Jaurilaritzak sustatutako III. Dantza Zirkuituaren barruan daude emanaldi horiek.

Poloniako zinema omenduko du Gasteizko NEFF jaialdiak

Maiatzaren 2tik 12ra egingo da Gasteizko NEFF Europako Zinema Berrien Jaialdia. Aurtengo edizioak Poloniako zinema omenduko du. Hala, Roman Polanski, Krzysztof Kieslowski eta Andrzej Wajdaren lanak erakutsiko dituzte. Halaber, Kieslowskiren filmetako kartelen erakusketa ere egingo dute. Albokoa *Trzy Kolory: Bialy* (Hiru kolore: Zuria, 1994) filmaren gaztelaniazko bertsioaren kartela da. Horrez gain, Poloniako musika ezagutzeko aukera eskainiko du jaialdiak. Sail ofizialean 72 film lehiatuko dira: 12 film luze eta 50 labur. Orotara hamar sari emango ditu jaialdiko epaimahaiak. Film gehienak Florida eta Guridi zinema aretoetan proiektatuko dituzte eta aurrenekoz, Boulevard zentroko Abaco aretoak ere bisitatuko ditu NEFF jaialdiak. Inaugurazio eta itxiera galak Principal antzokian egingo dira, maiatzaren 5ean eta 12an. Bigarrenean, Carlos Nuñez musikariak *Cinema do mar* diskoa aurkeztuko du. Informazio gehiago: www.neffestival.com.

Elena Odriozolak *Euskoneys & Median*: «Normalean nahi dudana egiten dut baina batzuetan zentsura modukoa pasa egin behar da (...) Batzuetan tokatu zait ikustea nola 'ikutzen' dituzten nire marrazkiak, batez ere Ingalaterran; ba marinela kapitain bati pipa kendu 'erretzen zegoelako', edo ardo basoa ere bai! Nik nire bizitza osoa eman dut ikusten nola edaten duten eta nola erretzen duten marinela eta ez naiz drogadikta bat horregatik! Baina argitalexaren arabera da hori; beste batzuetan, Elkar-en adibidez, benetako askatasuna dago eta nahi dudana egiten dut».

Koldo Bigurik *Deian*: «Literatura itzultzea nire ustez idazle batentzat egon daitekeen eskolarik onena da, behartzen zaituelako norberaren idaz-ohituretatik urruntzen eta zure teknikak zabaltzen eta, beraz, aberasten. Euskara bezalako hizkuntza batera itzultzen dugunean, uste dut idazle bihurtzen gara

neurri handian, euskararen berezitasun lexiko eta sintaktikoengatik ezin baitiogu orpoz orpo jarraitu jatorrizkoari: beti pentsatu dut sormen-gaitasun handiagoa ipini behar izaten dugula lanean euskal literatura itzultzaileok».

Fermin Muguruzak *Garan*: «Orain dela hiru urte, kontzertu asko bertan behera geratu ziren. Azkenean, Rivas-Vaciamadriden jo genuen, baina, hori zela-eta, antolatzaileek sekulako mehatxuak izan zituzten. Dena dela, ni ez nago Madrilan edo Espainian bakarrik betatuta. Euskal Herrian bertan Gasteizen edo Iruñean jotzeko arazoak ditut, eta hori ere esan beharra dago (...) Zuzeneko musika osasuntsu dagoela esango nuke nik. Bestelako kontua da talde berriek espazio propioa lortzea gero eta zailagoa dutela. Nik uste dut diskurtso propioak defendatu behar direla eta belaualdi berrien presentziaren gakoa oholtzetan hor dagoela».

Gazteak izango dira protagonista Baionako Maimorables jaialdian

“**KULTUREN DEMOKRATIZAZIOA**” izango du xede maiatzaren 2tik ekainaren 3ra bitartean Baionan egingo den Maimorables jaialdiak. Sustatzaileen hitzetan, egitaraua osatuko duten ekimenen bitartez “gazteek adierazpide artistiko ezberdinak entseatzeari” da helburua: “horrekin karrera bati hasiera eman diezaiokete edo, besterik gabe, esperientzia berriak bizi”. Jaialdiak Baionako alde txiroenetako herritarrengana heldu nahi du eta horretarako, ekitaldi ugari Gurutze Saindu Garaiko auzoetan egingo dira. Bestalde, Bokalen eta Angelun ere izango da zer ikusi eta entzun. Egitaraua zabala prestatu dute antolatzaileek, baina hiru lehiaketa nabarmendu daitezke: artea sustatzea xede duen Talentu Gazteen Trofeoa, Euskal Herri osoko dantzari taldeak bilduko dituen Hip Hop Battle lehiaketa eta estilo guztietako musikarientzat zabalik izango den Musiken Deialdia txapelketa.

Abian da Baigorriko Kulturaldia

BAIGORRIKO KULTURALDIA hilaren 13an jarri zen abian, bertso afari batekin. Asteburuan ekitaldi gehiago izan dira eta aste honetarako eta hurrengorako ere Basaizea elkarteak egitarau oparoa prestatu du. Asteartean (17) Zirika Zirkus taldearen ikuskizunaz goatzeko aukera izan zen, besteak beste. Ostiralean (20) euskal kulturaren egoeraz eztabaidatuko dute hamar elkartetako ordezkariak, larunbatean (21) kantu afaria izango da Urepelen eta igandean (22) Antton Lukuren *Baionan bizi* antzezlanaren taularatuko dute. Hurrengo igandean (29), bestalde, kultur ekitaldi franko izango da Nafarroaren Egunaren baitan.

Koldo Izagirrek uko egin dio Kritika Sariari.

Espainiako Literatur Kritikarien Elkarteak Jon Alonsoren *Erretzaileen eremua* eta Koldo Izagirreraren *Rimmel* lanak saritu ditu aurten, euskarazko narratibaren eta poesiaren alorreko Kritika Sariarekin, hurrenez hurren. Koldo Izagirrek ordea, uko egin dio sariari. Idazlearen ustez, “Kritika Saria, Euskadi Saria bera baino mekanismo ilunagoz eta jokamolde zakarragoz dabilen antolamendua da. Literaturaren promozio bidea baino, gure letren sistematzoko zenbait mandarinen tresna bihurtua dela dirudi”. Jon Alonsok **ARGIA**ren Euskal Kulturaren Urtekarian idatzitako Euskadi Sariak artikulua eta horrek sortutako mugimenduak ere bere erabakian eraginik izan duela azaldu du Izagirrek.

HISTORIAREN EUSKAL CURRICULUMA, IRITZI EZBERDINAK

Historialari Euskaldunen IV. Topaketak

Arabako Lurralde Historikoaren Agiritegia, Gasteiz
2007ko apirilak 26

Izena emateko:

Martxoaren 15etik apirilaren 20ra

www.ueu.org

Udako Euskal Unibertsitatea

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

* PERTSONAIA: IDAZLE GIPUZKOARRA

GALTZARBE ZANGO ATALA	ITSASONTZI LANTEGIA NORAT ATZIZKIA	ZERGA (ALDERAN-TZIZ)		IRRISTADA * IZENA	HIRU ZENBAKI ERROMATARREZ PUTRE	HILTAILE * DEITURA
SIMAUUR SODIO KLORUROA				HALABER FRANTZIAKO GAZTA MOTA		
				ITXURA, TAXU ZURAJEA	BAIEZTA-TZEKO HERRI NAFARRA	HAMAIIKA ABANTZU
POTENTZIA ERGEL, KAIKU	ESNATU LARRU-ZATI				ARRESKE GEUK	
		USAINIK EZ DUENA HUTS, AKATS				
JIRA-BIRA SAIL ZANGO ATAL			TOKI TINDATZEKO GAI		EKIALDEA OHOREA, OMEN ONA	BURU ESTALKI
				ADOS EUSKAL NORTASUN AGIRIA		
ZIRKONIOA *AZKEN LANAREN IZENBURUA	GAIXO HILOBIETA-KO IDAZKUN		LETRA IZENA (ALD) EUSKARRI, OINARRI		ERREAKTORE NUKLEARRA NAUKA	
EGUZKI SABELA		EDADE AREA		FRUTU MOTA TENPERATURA		
			NEKATUA			BOKAL BIRIBILA

Sudokua

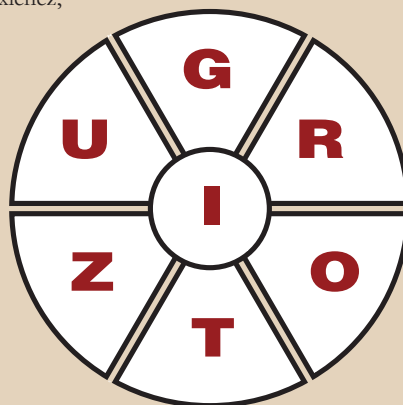
9 arteko zenbakiak jarri 3x3 laukietan, koadro osoko lerroan errepikatu gabe.

		7				2		
		5			6			3
			1	5	3		9	
					9	4	5	
9				1				6
	5	2	4					
	3		9	4	8			
6			7			9		
		9				5		

Pastela

Pastelaren hizkiak erabiliz, aurki itzazu 20 hitz. Hitz bakoitzak lau hizki izan behar ditu gutxienez, horietako bat erdiko.

1. _____	11. _____
2. _____	12. _____
3. _____	13. _____
4. _____	14. _____
5. _____	15. _____
6. _____	16. _____
7. _____	17. _____
8. _____	18. _____
9. _____	19. _____
10. _____	20. _____

Bete ezazu gurutzegrama hau zenbakidun laukitik hasita eta gezien norabidea jarraituz. Lauki bakoitzari silaba bat dagokio.

1▶TU	TU 2▼	5▶		6▼	11▶		12▼
	RU			10▲		9◀	
	3▶TA	4▲	7▶			8▲	
48▲		47◀	14▼				13◀
43▶		44▼			19▶		20▼
	45▶	46▲		18▲		17◀	
42▲		41◀	15▶			16▲	
39▶		40▲	22▼				21◀
38▲		37◀	23▶				24▼
33▶		34▼	30▼			29◀	
	35▶	36▲		27▶		28▲	
32▲			31◀	26▲			25◀

- 1.- Hodi. 2.- Haize tresna txiki. 3.- Arto-irinez egindako opil.
4.- Logura. 5.- Talde baten esapidea. 6.- Aparatua. 7.- Jabe, jaun.
8.- Lehor. 9.- Hainbat animaliairen ume. 10.- Argal, estu.
11.- Zabaldur, sakabanatu. 12.- Bat-bateko. 13.- Nahasketa.
14.- Lilitegi, loretoxi. 15.- Gorputzeko organorik handiena.
16.- Utzi. 17.- Barik. 18.- Berandu. 19.- Luzaz, luzaro. 20.-
Kilima (bi hitz). 21.- Txunditu, zoratu. 22.- Tuparria. 23.- Toki
erabat atsegin. 24.- Haserrealdi, ernegaldi. 25.- Lekale mota. 26.-
Zati, puska. 27.- Leku. 28.- Adarraren muturra. 29.- Masusta.
30.- Preso. 31.- Aske. 32.- Behi arraza. 33.- Ezkutaleku.
34.- Lozorro. 35.- Orbana, orina. 36.- Burusi, ohe-estalki.
37.- Pareko, kide. 38.- Haitzuloa, harpea. 39.- Banan-bana.
40.- Jaramon. 41.- Sukalde. 42.- Mutil heldua. 43.- Nago.
44.- Errainu. 45.- Gernua. 46.- Garbitu. 47.- Zorrotada.
48.- Altzariak ehunez estali.

OBEGOZO

Gipuzkoako herri ezagun batean “Orbegozo” izeneko ehorztetxe bat dago. Izena, egia esan, ezin egokiagoa izan zitekeen ehorztetxea Bizkaian egon izan balitz; “Hor be gozo”. Baina, Gipuzkoan egokitu ordea.

Agian, horregatik ez dute konpondu erro-
tutua "R" a galdu eta gero. Izan ere, gaur egun,
kaletik zoazela haxe da irakur daitekeena:

“O BEGOZO”

“Hobe gozo”, dudarik gabe.

Soluzioak

HITZ-LABIRINTO:

1. Tutu, 2. Turutu, 3. Talo,
4. Laga, 5. Lema, 6. Makina,
7. Logale, 8. Siku, 9. Kurme,
10. Mehe, 11. Hedlatu,
12. Tupusteko, 13. Korapilo,
14. Lotaregi, 15. Gihela, 16.
17. Gabe, 18. Beltu,
19. Iuzeki, 20. Kili kili,
21. Ijurutu, 22. Tupa,
23. Pandisu, 24. Suminaldi,
25. Dilisa, 26. Taro, 27. Toki,
28. Kima, 29. Maruga,
30. Gaitibu, 31. Burujabe,
32. Beizui, 33. Zulo, 34. Loti,
35. Tita, 36. Tapaki,
37. Kuteko, 38. Koba,
39. Banaka, 40. Kasu,
41. Suregi, 42. Gizona,
43. Naiz, 44. Ipi, 45. Pixa,
46. Xahutu, 47. Turrusia,
48. Tapizatu.

	B	O				L	I	E				
B	E	R	N	A		H	S	I	E	R		
	S	A	T	S			B	A	I	T	A	
G	A	Z	A		J	B	A	I	X	I		
P	E	T	Z	A	R	R	I	I	E	L		
L	E	L	O	U	S	A	I	N	G	A	B	E
			A	L	O	R	L	E	K	U		
B	I	R	A	K	E	T	A	A	K	O	R	T
Z	R	E	R	I	E	D		N	R	X		
I	T	T	U	R	I	N	O	H	A	N	D	I
	E	K	I	A	D	I	N	A	R	A	N	
T	R	I	P	A	U	N	A	T	U		O	

PASTELA:

- ZIGORTU - GIROTU
- GORITU - ZORITU
- GUZTI - ORTZI
- ZIGOR - ZIRTO
- GIRO - GOIZ
- GORI - GURI
- IZUR - TIRO
- TORI - UTZI
- ZITU - ZIUR
- ZORI - ZURI
(Gehiago egon
daitezke).

3	1	7	8	9	4	2	6	5
4	9	5	2	7	6	1	8	3
2	2	6	8	1	5	3	7	9
1	7	6	3	8	9	4	5	2
9	4	3	5	1	2	8	7	6
8	5	2	4	6	7	3	1	9
5	3	1	9	4	8	6	2	7
6	8	4	7	2	5	9	3	1
7	2	9	6	3	1	5	4	8

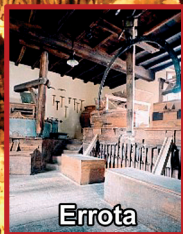
URDAZUBiko lezeak

**Irundik 40 minututara
Dantxarineatik 3 km-tara**

Argi eta soinu
gidatutako bisitak

Tel.: 00 34 948 59 92 41

Urte guztian irekia

Baltegi landa etxea

Baltegi Landa Etxea
Murgindueta bidea
31849 Iruñeta (Nafarroa)
Tel.: 649 23 45 49
e-posta: baltegi@sakanerria.com
web orria: www.baltegi.com

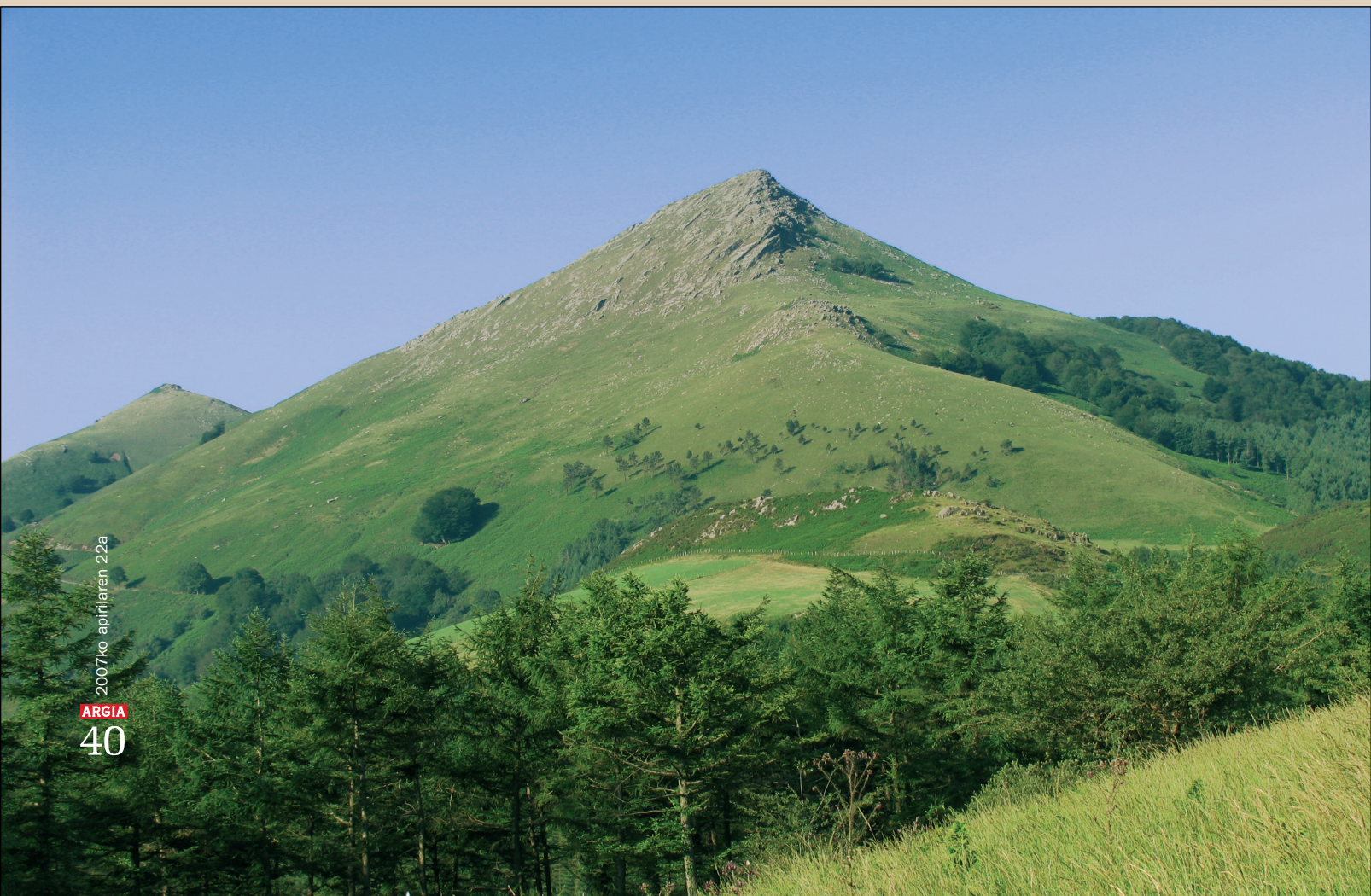
Alkurruntz (Nafarroa)

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
JOSU GAINZA

Alkurruntz

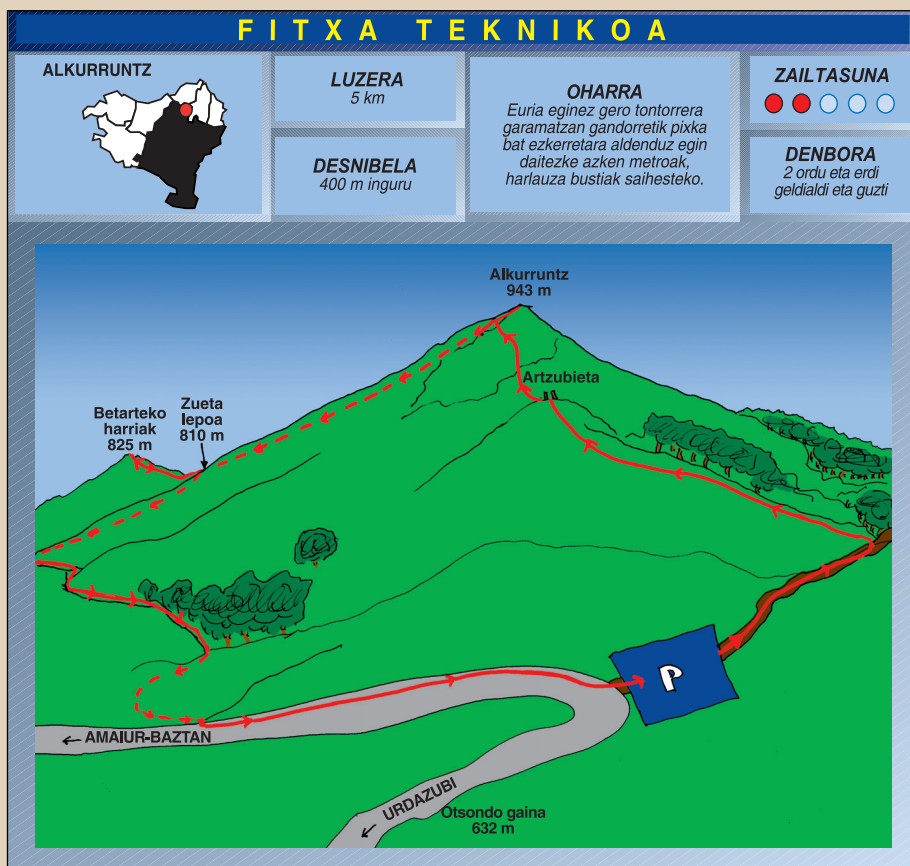
Amaiurko azken harresia

Izan zitekeen ibili baten kronika da hau; izan zenentz ez dakigun arren. Izan daitekeen txango baten deskripzioa ere bada. Amaiurko gaztelua, 1522 urtea. Egoera larria da. Gaztelako gudarosteak hurbil daude, oso hurbil; borrokaldia ekidinezina da. Nafarrak gutxi dira, oso gutxi, eta laguntza ezinbestekoa dute. Ezkutari gazte bat aukeratu dute harresiak defendatzeko gudari bila joan dadin. Atzeko atetik, harresien barruan ezer gutxirako balio duen zaldi baten gainean, ziztu bizian abiatzen da Otsondo mendatean gora Garazira ahalik eta azkarren ailegatzeko asmoz.

Otsondoko mendateak (575 m.) Baztan eta Xaretako herriak banatzen ditu. Igoera latza da zaldi gainean egiteko ere. Gainera borrokaldiaren oihartzunak gogor astintzen du ezkutariaren burua. Ke usaina pagadietaz jabetzen hasia da.

Otsondoko gainera heldu aurretik, azkenurreko bihurgunean, gazteak zaldia uztea erabaki du bidearen ezker aldean ageri zaion lautada txiki batean; gaur egun aparkalekua dagoen lekuan hain zuzen. Handik, aurrez aurre hasten den bidea hartzen du, Etxalarren bukatzen dena, begietan Alkurruntzeko piramidea duela. Handik ezin hobeto ikusiko du Amaiurren gertatzen ari dena. Bideari jarraituz bost minutuz gutxi gorabehera, ezkerretara, tontorretik zuzenean jaisten den gandorra harrapatu, eta bide zehatzik gabeko igoera hasten da, inoiz gandorretik banandu barik. Belarrezko bide honek ez du atsedetik ematen, igoera zuzena baita.

Bi menhir eder

Alropa gogorraren erdialdera edo, ordeka txiki bat aurkitzen du, Artzubieta izenekoa. Zorua harriz beteta dago, harrobi baten antzeko irudia emanez. Erdi erdian bi menhir eder agertzen dira, bata bestearen ondoan. Euretako bat pixka bat makurtua du pasatako urteen zamak. Bi harri luzeok

antzinako artzaintza denboraren testigutza dira. Ezkutariak berriro heltzen dio atsedetik gabe tontorreraino eramango duen aldatsari. Azkeneko metroak harlauza zabal batzuk igarota egingo ditu, tontorrera zuzen abiatzen den gandorretik pixka bat ezkerretara joaz. Egun euritsua izan ezker oraindik ezkererago egin beharko zukeen, oso

erraza baita harlauzetan irrist egitea bustita daudelarik.

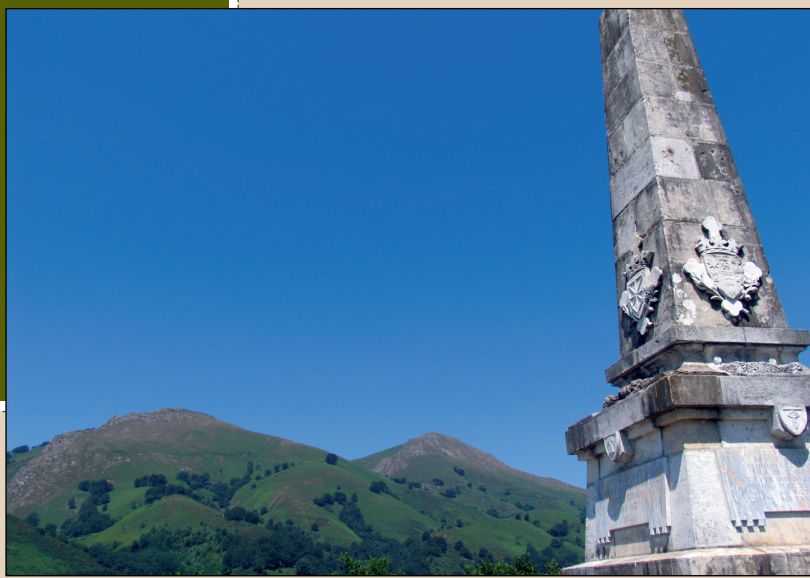
Alkurruntz kaxkotik Amaiurra so

Eta han da ezkutaria, Alkurruntzeko tontorrean zutik Amaiurko gaztelua, eta herria, oinetan duela. Bihotzean zirrara hotz bat sentitzen du. Hoge mila erasotzaile gaztelar, berrehun nafarrek defendatzen duten harresi txikia txikitu guran. Begiak altxatuz, galdu berri duten lurraldeak bere burua betetzen du. Ekialdean Amaiur, eta honen gainean Gorramendi eta Gorramakil, eskuinera jarraituz Baztango lurak, hegoalderaino; euren

Amaiur

1522. urtean, Nafarroako erreinua berreskuratzeko azken saioak porrot egin zuen, Iparraldera bidean zihoazela, berrehun nafar Amaiurko gazteluan gotortu ziren, amaiera arte erresistitzeko asmoz. Hauen kontra Gaztelak bere indar guztiak bidali zituen, tartean hainbat nafar ere bazegoen, Lerineko kondea eta Naiarako dukea adibidez. Azkenean, eta setio luze eta gogor baten ondoren, bere bizitza salbatuko zutelakoan, nafarrek errenditzea erabaki zuten. Batzuk Hondarribiako bidea hartu zuten borrokan jarraitzeko asmoz, Jasotarrak eta Azpikuettarrak etsenplu; beste batzuk kartzelaratuak izanda, ziegan hil zituzten, Belaztarrak eta Pedro Nafarroakoa adibidez.

Gaur egun, gazteluaren harresiak berragertzen hasi dira. Gainera 1982. urtean eraikitako zutarrak gotorlekua zegoen muinoa gogoratzen digu.

Otsondorako bueltako bidean gehiena bide zelaia da. Azpian Artzubietako menhirrak.

Menhirrak

Usu mendi-lepoetan kokatzen dira, urrunetik ikusiak izateko moduan. Euskal Herrian nahiko arruntak dira, nahiz eta gaur egun asko desagertuta egon; anitz hesi edo mugarri gisara berrerabiliak ere bai. Euskaldunok baditugu hainbat hitz menhirrak izendatzeko, iruinarri, errolan-harri edo sanson-harri besteak beste. Sineste zaharren arabera pertsonaia mitiko horrek mendieta-tik harriak botatzen zituen arerioen kontra.

Oso ohikoa da harribakar hauen ondoan beste aztarna arkeologikoak topatzea, batez ere harrespilak eta tumuluak, eta batzutan, harribakarra harrespila baten barruan kokatzen da. Erne orduan mendietara goazenean, askotan gerta baitaiteke hauetako harri baten ondoan pasatzea eta konturatu ere egin ez, mugarri bat delakoan, asko baitira lan honetarako "birziklatu" egin direnak.

Zutarri hauek Euskal Herriko txoko askotan aurkitu ahal baditugu ere, kopururik handienetakoa Baztan eta Aldudetan kokatzen da.

atzean Saioa, Iruñerako norabidean. Iparraldean, Xareta eskualdea, Urdazubi eta Ainhua. Ezkerrera Mendibil eta Atxuri gailurrak, eta horien giblean kukututa Zugarramurdi eta Sara. Mendebaldean Etxalarreko gainak, Larrun zorrotza eta atzean Donibane, Biarritz eta Kantauri itsasoa. Urrunago Bidasoa eta Gipuzkoako lurrak, Aiako Harria agerian delarik. Begiak malkoz beterik hegoaldera abiatzen ditu pausu geldoak. Sigi-saga egiten duen bidea hartuta, eta etxola batzuk atzean utziaz, Zueta lepora ailegatzen da (810 m.). Alkurruntz eskuinetik zeharkatuz Iparraldera jotzen duen bidea hartu baino lehen, oso gertu eta zuzen irabazten den Betarteko Harrien tontorrera (825 m.) abiatzen da gero. Lehenagoko ikuspegi bera duen arren, Amaiurtik gertuago dagoenez, gatazkaren azkeneko taupadak ikusteko parada izango du ezkutari gazteak. Handik ikusiko du nafarren nahitazko errendizioa, gaztelarren traizioaren atariko.

Behin Zueta Lepora iritsita erabaki bat hartu behar du. Amaiurrera zuzen jaisten den bidetari atxiki, ondo markatutako seinaleak erakusten dion moduan, ala Alkurruntzeko maldak eskuinetik inguratzen dituen bidetari jarraituz, zaldia utzi duen lekura esfortzurik gabe heldu, zaldia hartu, eta iparraldera joan, desterrura.

Bigarren aukera hartu eta bide zabala jarraitu baino ez du egin behar. Pixkanaka altuera galduz ia gehienean bide zelaian egingo du aurrera. Batzuetan basotxoak zeharkatzen ditu Otsondorako bidea topatu arte, eta horri jarraituz laster da zaldiaren ondoan. Amaiurko norabidean begiratu eta bihotza hunkiturik, zotinka, bere sentimendua kantatzen du lau haizetara:

*Alkurruntzeko gainetik
Artzubietako harrienartetik
irrintzi sakona ta mindua
Amaiurreko azken boluntarioei
bibotzeraino zuzen zuzendua darie.*

*Alkurruntzeko maldak eta harriak
Artzubietako zutabe zaharrak
antzinako arbasoek jarriak
orain pairatu behar garai zakarrak. ■*

kirolaz ba^{da}kit

Azpeitiarra, 2004an egin zuen debuta, atzelaria da. Zein da?

- Mikel Labaka
- Mikel Aranburu
- Ronaldinho

**Kirolzale
amorratua zarela
erakusteko prest?**

Hemen dituzu
1.500 galdera txartel
eta CD-ROMean.

**7 urtetik
gorakoentzat**

PREZIOA

20€

**ARGIAren
harpidedunek
-0%15**

ESKAERAK
943 37 15 45
www.argia.com
denda@argia.com

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZOOLOGIA

Koralen erantzuna azidotasunari

CO₂REN HAZKUNDEAK atmosferan itsasoan CO₂ gehiago izatea dakar eta ondorioz itsasaren azidotasuna handitzea. Egoera horretan koralek zein portaera izango duten jakin nahian dabil hainbat ikerlari. Lerrootan Israelgo Bar-Ilan-University-ko ikerlari-talde batek plazaratu duen hipotesia azalduko dizuegu.

Koralek oso ekosistema konplexua eta hauskorra osatzen dute eta uste denez berokuntza klimatikoak bi erataraz mehatxatzen ditu: batetik ura beroegia denean zuritu egiten dira pigmentazioa galduz; bestetik oso ur azidoetan hezurdura disolbatzeko arriskua dute. Hala ere, laborategian egindako probetan, koralek azidoaren erasoari denbora batez aurre egiteko gai direla frogatu dute.

Maoz Fine eta Dan Tchernov ikerlariak koral eskleraktianoak –koral-hesiak osatzen

Koralek erakutsi du baduela gaitasuna kutsadurak ekarritako azidotasunera moldatzeko.

dituztenak— gero eta azidoagoa den uretan sartu dituzte, nolabait esate arren munduan azken hogeita milioi urtetan izandako azidotasun maila baino handiagoan. Koralek hezurdura galdu eta biluzik geratu ziren hilabete eskasean. Hala ere, animalioak bizirautea lortu zuten harkaitzari eutsita eta batzuk tamaina

bikoiztu zuten gainera. Koral biluztua berriro azidotasun arrunteko uretan jarrita urtebete igaro ondoren argonitako—kaltzio karbonatoko era bat— hezurdura berreraikitzeke gai izan ziren.

Saiakera horien bidez hobeto uler daiteke koralek historian zehar egoera “azidoetan” iraun izana. Hala ere moldatzeko

Osasuna

JABIER AGIRRE

Beltzaran jartzeko genea

HARVARD-EKO (AEB) Medikuntza Eskolako zientzialariak ulertu dute zergatik beltzarantzen den azala eguzkia hartzearen ondorioz; ikerketa berak azaltzen du zergatik hartzen duten pertsona batzuek beste batzuek baino errazago kolorea, edo zein den eguzki-izpiek sorrarazten duten ongizate sentazioaren arrazoia.

Gakoa p53 izeneko genean omen dago. Gene hori aspaldiko eza-guna da minbizia ikeritzen dutenentzat. Kalte genetikoak jasaten dituzten zeluletan—tabakoak eragiten dituenak, esate

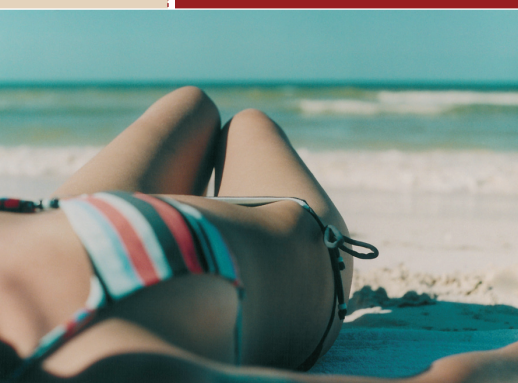
baterako— gene hori aktibatu egiten da, eta bere zeregine-tako bat giza gorputza tumoreetatik babestea da.

Azalaren kasuan, ordea, ikertzaileek ikusi eta ikasi dutena da: eguzkiaren izpi ultramoreek ere aktibatu egi-

ten dutela p53 genea, eta honek hainbat proteinaren produkzioa bizkortzen duela, esaterako, azaleko zelulatan. Hormonak geruza sakonetara migratzen du, horietan melanozito-estimulatuzailearen (MSHaren) eta melanozitoen mintzaren arteko akoplamendua sortzean, melanozitoak melanina produzitzen hasten dira, azala beltzaranduz ultramoreen erasotik babesteko.

Eguzkiak p53 genea aktibatzen duenean larruazalean gorputzak modu naturalean jariatzen duen beta-endorfina substantziaren produkzioa ere bizkortu egiten da. Substantzia horrek azalduko luke zergatik sortzen duen eguzkiak pertsona batzuek ongizate sentazioa; argiaren eta berotasunaren eragin hutsa baino areago dena.

Azal guztiek ez dute berdin erreakzionatzen eguzkiaren aurrean: batzuk erraz beltzarantzen dira; beste batzuk apenas hartzen duten kolorerik. Aldea ez dago p53 genean, —honek pertsona osasuntsu guztietan funtzionatzen baitu—, melanozitoetan baizik. Ikerketan ikusi denez, ilegorriek, adibidez, MSH hormonaren hartzaileen eskasia dute euren melanozitoetan, horregatik ez dira gai melanina aski sortzeko eta horregatik ez zaie azala beltzaranduko, gainerakoei bezala.

Ikertzaileek asmatu dute zergatik egoten garen gozo eguzkitan.

gaitasun horretan oinarrituta etorkizunerako iragarpenak egitea arriskutsua da. Zenbat denbora iraun dezakete egoera oso azidoetan? Eta iraunez gero harrapakarien aurrean zenbat denbora iraun dezakete? Galdera gehiegi erantzunik gabe. **I**

BIOLOGIA

Marrazorik gabe moluskurik ez

IPAR CAROLINAKO (AEB) itsasoan ia ez da gertzen marrazorik. Azken 40 urteotan harrapari horren populazioak %98 egin du behera eta ikerlariek egindako azterketek erakusten dutenez jaitsierak eragin handia izan du inguruko ekosisteman.

Marrazoa bere hegalegatik arrantzatzen dute eta horrek eragin du arrainen populazioa urtero %8 haztea. Arrainek moluskuak, ostrak eta abar, jaten dituztenek horien populazioa ere izugarri jaitsi da eta une honetan desagertzeaz daude.

Aipatu azterketan itsasoko bizi-katean harrapakari nagusiaren paper garrantzitsua azpimarratu nahi da, uste zena baino eragin askoz ere handiagoa baitauka. **I**

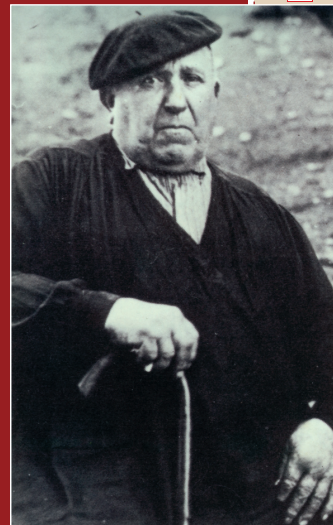
landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Eskertza

DANBOLINA, patzoluta, haritza, errezilla, pelestina eta abar txertatu berri ditugu lehengo ilargian etxe aurreko sagastian. Sagastia iaz sortu genuen, Errenteriako mendietako muintegi batetik sagar-minak edo sagar makatzak ekarri eta bederatzi metroko tar-tearekin aldatuta. Milaka urtetan gurekin batera eboluzionatu duten bertako mendietako sagar basak, hemengo lurretara eta klimara ondoen egokitutakoak tamaina horretako amona ikaragarriak egingo dira, eta tortura tresna zorrotzik erakutsi ezean ehun urtetik gora erraz biziko dira, patxada ederrean. Bada iaz aldatu eta aurrean txertatu.

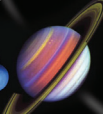

Errenteriako mendi alde horretan bada burua eta eskua, Oihan. Oihan da mentatzaile trebea. Buru-begi-behatzetan dardarizorik gabe mentua eta mentu-oinaren ageriko azalpeko bigarren azala, izerdia gora eta behera darabilkiena, bat eginda jartzen dituen. Sagar makatzaren gainean galanta egingo da bai danbolin sagarra...

Etxepeko ahardien larrean beste inon ez dut danbolin sagarrik ezagutzen. Geure aitona tarteka berritzen digu aparteko sagarraren istorioa. Bere aitona Migelmarik lurritzako bide gaineko penditzean sagarrondo bat, danbolina; goitik behera laharak hartua egonagatik urtero erruz loratzen zena, baina frutarik ezin hazi. Txirrita, aldameneko sagardotegi batean hargintzan eta harako bidean topo biak sagarrondo gajoaren abaroan, Txirritak: "a zer lorea daukan sagar horrek!" "bai, baina alferra da arraio hori" Migelmarik, eta hark "horrek berak ere zer edo zer esango luke hizketan baleki". Harrez gero, lehenaz gain, etxeko da danbolina. Aurtengo udaberriko euriteek lurra zaka-zaka jarri eta ahardien uxarrak sustraijea ahuldutako danbolin sagarra haizeteak ipurdiz gora bota du. Zuzenean berari mentuak kendu eta Oihanek txertatu du Artamugarribekoko Felixek, bere aitak, hazitako sagar makatza geure sagasti berrian, beste ehun urtetarako danbolina. Ondoren kupel eta bukoireki eta tragoa joaz erdia lurrera. Lurrera ez, lurrari, emandako sagar muztio sagardoa eskertuz puska bat berari bueltan emanez.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Paterak kontrako norantzan

Imagen de los tripulantes de "La Elvira" a su llegada a Puerto de Garupano, Venezuela, en Mayo 1949

Apresados en Venezuela 160 inmigrantes ilegales Canarios

VENEZUELA, 1949KO MAIATZA.

Kanariar uharteetako 160 etorkin zeramatzan La Elvira belaontzia Carupanoko portura iritsi zen. Hori xe dio behintzat Interneten dabilen ustezko egunkari zati honek. Ustezko diogu, e-posta jaso bezain pronto, dokumentua susmagarria dela konturatzea erraza delako. 1949ko egunkarietan ez zen ohikoa letra tipo hori erabiltzea, eta "inmigrante ilegal" terminoa ere ez zegoen gaur bezain zabaldia. Gainera, argazki-oinak horrela dio: "Imagen de los tripulantes de La Elvira a su llegada a Puerto Garupano, Venezuela, en mayo de 1949". Egunkaria garai hartakoa balitz, zergatik dio 1949ko maiatzean iritsi zela? Gaurko edozein egunkariko argazki-oin batean 2007ko apirila aipatzeak ere ez luke zentzurik. Gainera "Garupano"ra iritsi zirela aipatzen da; testua kopiatu duenak akatsa egin du hor. Argazki-oina kopiatua baita.

2005eko abenduaren 10eko *El País* egunkarian La Elviraren argazki bera agertu zen, eta azpian, e-postaz iritsi zaigun dokumentu faltsuko oina. Badakigu, beraz, dokumentuaren 'asmatzaileak' nondik hartu

duen argazkiaren azalpena. Eta badakigu, titular faltsuak dioena benetako berri batean dagoela oinarritua.

Etorkinak ez ziren 160, 106 baizik; 95 gizon, hamar emakume eta lau urteko neskato bat, *Agencia Comercial* Venezuelako egunkariak 1949ko maiatzaren 26ko alean jaso zuenez. Eta guztiak ez ziren kanariarrak; besteak beste, euskaldunen bat ere bazen tartean.

La Elvira 1853ko belaontzi zaharra zen, baina Ramon Redondok

dirutza ordaindu zuen harengatik: 225.000 pezeta. Ontzia gainezka egin arte jendez bete eta Amerikara eramanez nahi zuen. Bidaiari bakoitzak 6.000 pezeta ordainduko zizkion eta horrela negozio borobila izango zen La Elvirarena. Baina Redondoren teoriak ez ziren praktikan bete. Gehienek Amerikara iristean ordainduko ziotela agindu zioten, gero hitza bete gabe.

La Elvirarentzat ere ez zuen kapitain egokiena aukeratu. Antonio Dominguezek aterako zuen ontzia portutik eta gero lema Elortegi kapitainak hartuko zuen. Baina Elortegik ez zekien ezertxo ere ontziari buruz; Euskal Herritik ihes egin zuen eta, dirurik gabe, gezurra esanez lortu zuen bidaiatxartela.

Azkenean, kostata baina lortu zuten euren helburua, 36 egun itsasoan pasa ondoren, ia jatekorik gabe. Carupanoko biztanleek harrera ona egin omen zieten; behi bat ere hil zuten etorkinengosea asetzeko.

Mende erdi geroago, Kanariar uharteak etorkinen abiapuntu baino jomuga bihurtu dira. Eta e-postaz iritsi zaigun hemeroteke dokumentu (ez hain) faltsuak, zer memoria historiko gutxi dugun gogorarazi digu. ■

ARRASTOAK

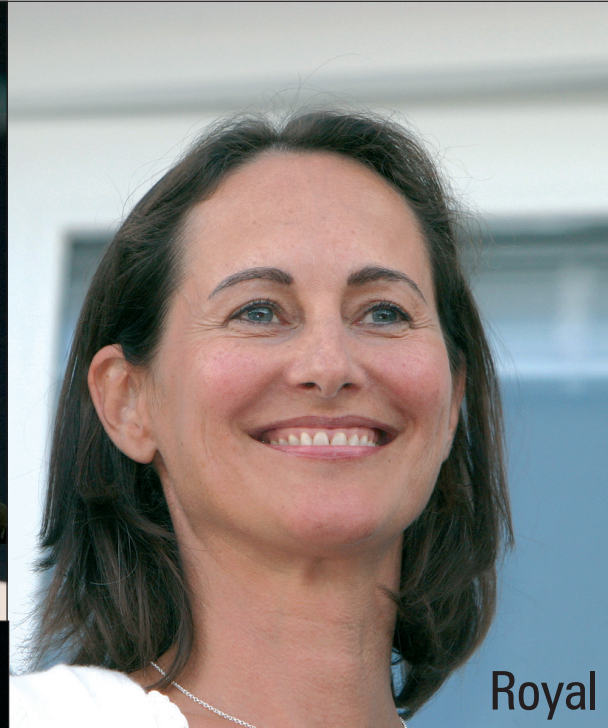
BELGIKAKO lehen ministro Guy Verhofstadt-ek ez die herritarrei euren historia ezkutatu nahi. Ezta pasarterik ilun eta deserosoenak ere. Txosten baten bidez ondorioztatu berri dute, II. Mundu Gerran, 25.000 judu Auschwitzera deportatu zituztela Belgikako instituzioen laguntzarekin. Azterketak, gainera, gobernuaz gain herritar askok ere naziekin kolaboratu zutela nabarmentzen du. Lehen ministroak eskolako testuliburuak txostenaren edukiak jaso ditzatela eskatu du.

ESKLABOTZA duela 200 urte abolitu zuten Britainia Handian, 1807ko martxoaren 25ean onartutako lege batez. Europako beste herrialdeek bide bera hartu zuten, geroago, Vienako Kongresuan (1815). Efemerideak polemika berpiztu du: esklaboaren ondorengoek ordain ekonomikoa jaso beharko al lukete? Hainbat elkarte Tony Blair lehen ministroari esklabotzagatik barkamena eskatu eta erantzukizuna onartzeko eskatu diote. Oraingoz, Blairrek barkamen moduko adierazpen ez ofiziala baino ez du egin.

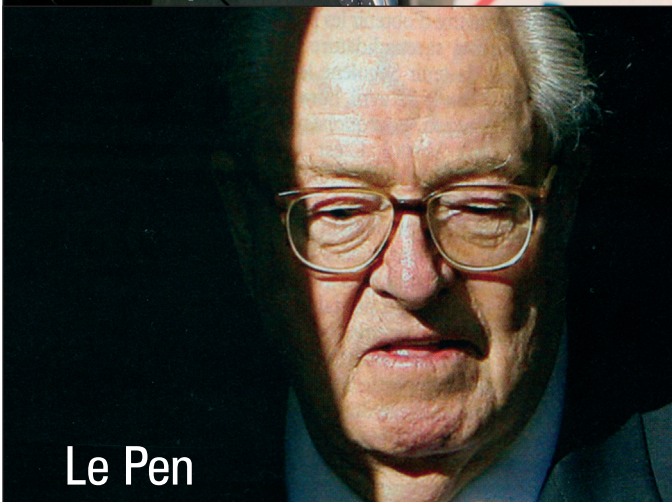

Sarkozy

Royal

Le Pen

Bayrou

Apirileko 22an burutuko dira Frantziako presidentea hautatzeko hauteskundeak. Hamabi hautagai ari dira Eliseo jauregira iristeko lehian. Ez dirudi inork bozen gehiengo osoa lortuko duenik, beraz, bi pasako dira maiatzaren 6ko bigarren itzulira. Nicolas Sarkozy (UMP), Ségolène Royal (PS), François Bayrou (UDF) eta Jean-Marie Le Pen (FN) dira hautagai nagusiak. Normalean Sarkozy izanen da bigarren itzulian, arerioa nor izanen duen argitzeke dago.

MIKEL ASURMENDI

Bigarren itzulian: Sarkozy eta Royal? Sarkozy eta Bayrou? Le Pen aiduru

FRANTZIAKO HEGO MUTURREAN

—Hendaian— bizi da hitz hauen erre-daktorea. Hilabeteak dira Estatu hone-tako presidentea hautatzeko kanpainaren zurrunbiloa sentitzen duela. Kanpaina, era ofizialean, apirilaren 10ean hasi da. Erreportari honek, aldiz, kanpainaren aldaba-hots nagusia apirilaren 3an sentitu zuen, Jacques Chirac presidentea Baionara etorri zelarik. Estatuburuak, ordurako, Nicolas Sarkozy hautagaiaren sosten-

gu publikoa adierazi zuen. Armadari egindako bisitaldian eta gorazarrean adierazi edota aipatu ez zuena Euskal Herria da. Alabaina, Errepublikako presidentea Euskal Herrian zegoen. Herriak presidentea ezagutzen du, baina presidentek ez du herria ezagutzen nonbait. Balio bezate sarrerako hitz hauek Frantziako hauteskunde presidentzialak “gurean” kokatzeko, baita gure demokraziaren seaska omen denaren funtsa ulertzeko ere.

12 hautagai, guztira 40 ziren arren

Hamabi dira presidentziarako lehian ari diren hautagaiak, alta bada, beste 28 inguruk ere kandidatura aurkeztu zuten. Hauek ez zituzten ordea, legeak lehiatzeko eskatzen dituen tokian-tokiko 500 hautetsien sinadurak lortu. Herritarroi gero eta ezezagunagoak zaizkigu mendealdeko demokraziaren ezaugarriak. Demokraziaren gabeziak agerian uztera iritsi gabe, hona datu batzuk sistemaren izaera ezagutzeko:

Frantziako Presidentzialak

Hautagaiak	Alderdiak		(2002)	Inkestak (2007)
 François Bayrou	 UDF	Bigarren itzulia pasaz gero, ustekabea eman lezakeen hautagai bearnesa.	% 6,84	% 18
 Olivier Besancenot	 LCR	Ezker historikoko kidea. Inoiz aurkeztu den hautagai gazteena; 28 urterekin 2002an.	% 4,25	% 3,5
 José Bové	 Laboraria eta altermundista	Beste mundu bat aldarrikatzen duen laboraria. Euskal Herrian ezaguna.	—	% 2,5
 Marie-George Buffet	 PCF	Feminista, populista eta Errepublikaren ezkerreko baloreen aldekoa.	% 3,37	% 2,5
 Arlette Laguiller	 LO	Presidentziarako aurkeztu zen lehen emakumea. Azken aldikoz aurkeztu da.	% 5,72	% 1
 Jean-Marie Le Pen	 FN	Frantziako demokrazia ezbaian jartzen duen eskuin muturreko hautagaia.	% 18,86	% 12
 Frédéric Nihous	 CPNT	Ehiza, arrantza, natura eta tradizioa aldarrikatzen dituen ehiztaria.	% 4,23	% 1
 Ségolène Royal	 PS	Lehen emakume presidentea izan daiteke. Zentroa irabazi behar du ordea.	% 16,18	% 27
 Nicolas Sarkozy	 UMP	Hautagai faboritua. Errepublikaren segurtasuna da bere lema nagusia.	% 19,88	% 30
 Gérard Shivardi	 PT	Sindikalista da. Frantziako komunak edo herriak aldarrikatzen ditu.	% 0,47	% 0,5
 Philippe de Villiers	 MPF	Sarkozy eta Le Penen artean lekua bilatzen du. EBri eszeptizismoz begiratzen dio.	—	% 1
 Dominique Voynet	 Les Verts	Ministro izana. Senataria da. Hala ere, inkestak emaitza apalak ematen dizkiote.	% 5,25	% 1

2002ko hauteskundeetan Jacques Chirac presidentea 5.666.440 bozka erdietsi zituen. Eta, esaterako, ezkerreko hautagaiak —Arlette Laguiller (LO: 1.630.244. Noël Mamère (Berdeak): 1.495.901. Olivier Besancenot (LCR): 1.210.694 eta Robert Hue (PCF): 960.757— 5. 297. 596 boz jaso zituzten. Balio biezazkigute datuok halaber, hauteskunde hauek ulertzeko.

12etatik 4k dute benetako xantza

Hamabi hautagaietatik (ikusi infograma) lauk dute bigarren itzulira pasatzeko benetako xantza edo aukera: Nicolas Sarkozy (UMP), Ségolène Royal (PS), François Bayrou (UDF) eta Jean-Marie Le Pen (FN). Frantziako hauteskunde presidentzialek gero eta antza gehiago hartu diote AEBetakoiei. Konparazione, Frantzia iparraldean 800 herrietan boto sistema elektronikoa ezarri da funtzionamenduan. Sisteman aipatutako lehen hiru hautagaiak baino ez dira ageri. Barne Ministerioak —Nicolas Sarkozy izan da barne ministroa orain gutxi arte— ezarritako sisteman ez da ageri Le Pen hautagaia. Oso adierazgarria da. 2002ko hauteskundeetan Le Penek 4.805.307 (bozen %16,86) lortu zituen lehen itzulian eta Chiracekin lehian lehen presidentea izateko bigarrean. Le Pen Europako demokrazia “umezurtz” uzteko zorian izan zen. Sarkoxyz ez du 2002an gertatua errepikatzea nahi, gainera eskuin muturreko bozak behar ditu.

4etatik 3 nagusi, eta 2 pasako dira

Le Pen sistema demokratikoaren mehatxu izaki, presidente izateko aukera handiena bide duten Sarkozy, Royal eta Bayrou hautagaiengan erreparatu dugu segidan.

Nicolas Sarkozy

Nicolas Sarkozy Jacques Chirac presidentearen abaroan onduz joan da, RPR alderdian. Hasieran Chiracen laguna, eta azkenean arerioa bihurtuz. RPRko presidentea izan da Sarkozy, baita Donibane Lohizuneko auzapez ohi Michèle Alliot-Marie ere. Egungo Armada ministro Alliot-Mariaren gusturako, azken urteotan Sarkozy sobera lerratu da eskuin muturrera; Alliot-Marie eta Chirac oso hurbilekoak izaki. Sarkoxyz honela dio bestalde: “Ségolène Royalek ez du nire hautesleengan eraginik”. Ez du uste

BOST URTE IRAGAN DIRA ETA BER GAUZA?

Bost urte iragan dira, apirila igande arrastiri triste hartan, hauteskunde presidentzialetako bigarren itzulirako Le Pen eskuin muturrekoa sailkatu zenetik. Hauteskunde gau hartan, zin egin zuten politikari orok, halakorik ez zela berriz gertatuko. Ikasgaia ulertu zutela. Frantsesen mezua entzun

ere bai. Errepublikarrek bat egin zuten ultraeskuindarraren aurka. Jacques Chirac, abantxu, frantziar guztien presidentea bihurtu zen %82 erdietsirik.

Alabaina, presidentearen legealdi baten ondotik, hor dago beti Jean-Marie Le Pen. Azken inkesten arabera, botoen %16 bederen lor dezake. Kezkagarriena da, pitta-ka-pittaka, igotzen ari dela. Eta orain dela bost urte bezala, une bertsuan, inkestek ematen zioten boto intentzioa baino askoz handiagoa da. Gainera, Le Pen bozkatzen duen jende andana batek inkestetan horren aitormena ez duela egiten kontuan hartu behar da! Berriz ere "bigarren" hautagaia izan daiteke?

Alta, oferta ezberdina da: Alderdi Sozialistak (PS) lehen aldikoz, emazte bat aurkeztzen du –betiko alderdikideetarik desmarkatu nahi zuena baina–. Ségolène Royal eta Le Penen arteko aldea 8 puntutakoa da. Eta tipituz doa. Alta,

"gobernuko ezkerre" batuagoa da, aldi honetan ez baita ezkerreko hautagai soberanistarik ezta erradikalik ere. Alta, ezker-ezkertiarrak, Europako Itunaren erreferendumaren garaileak, ezetzak irabazirik, sakabanaturik (4 kandidatu), inkestetan behintzat oso apal daude. Berdeak eta Alderdi Komunista bezala (PSko gobernukide ohiak).

Ze gertatzen da orduan, inpresio horren bitxia izateko? Le Penek esan ohi duenez, fotokopia baino, originala nahiago omen du jendeak. Zergatik ez Le Pen bozka beraz? Hain justu, Nicolas Sarkozy barne ministro ohiak Le Penen betiko leloak bere egiten dituelarik. Ultraeskuindarraren mezua horrela "desdeabruturik" dago. Segurtasuna aipaturik ere bai! Arazo guztien zergatia etorkinak direlarik noski. "Frantzia maitatzen da ala alde egin behar!" dio eskuineko buruak, Le Penen antzinako mezua berreskuratzuz! Gauza bera gertatzen da Le Penek aldarrikatzen duen frantses nazionalismoaren alde –bandera, himnoa eta guzti– Sarkozy, de Villiers (eskuineko soberanista) eta Royal ere zeingehiagoka ari direlarik. Le Penek aski du itxarotea, besteek bere kanpaina egiten duten bitartean. Berdeak, ezker-ezkertiarrak eta Bayrou (zentrista, mementoko hirugarrena boto intentzioetan) ez dira Le Penen tranpan erori. Baina boto intentzioen %35 baizik ez dituzte batzen.

Bost urte iragan dira eta ber gauza?

Allande Bontin

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria –Gipuzkoa–

Aukeratu ongi etorri oparia

"Ardibidez" mahai-jolasa

"888 txiste" liburua

"Mokogorri" puzzleak

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2007ko prezioak

130 € Hego Euskal Herrian
160 € Ipar Euskal Herrian

ALDAKETAREN EZBAIAN

Ezbaia, hauteskunde presidentzialei doakien hitza. Aspaldi ez da ikusi hautesleen aldetik horrelako sukarrik. Datu bat: bi milioi hurbil hauteslek —orain arte baliatua ez zutena— bozka baimenaren lortzeko urratsa eman dute. Aldaketa eragin lezakeen datua. Bizkitartean, inkesten arabera anitzek ez dakite nori eman botoa. Hautuak ez dira alta, ezkerra eta eskuinaren artean iraganean bezain alderdikatuak. Zergatik ote?

Diru aferak, agiantzak ez beteak, hautetsi adinetakoak beren karguari eratzikiak, emazteak baztertuak... hautesleek konfiantza galdu dute ordezkari politikoetan. 2002ko apirilaren 21ean, Jospin ezkerreko hautagaia baztertua izan zen, Le Pen eskuin muturraren abantailengan. Hautesleek 2005eko erreferendumean Europako konstituzioari ezetz erran zioten, alderdi handien iritziazen kontra. 1981az geroztik, ezker eta eskuina aldizkatu dira gobernuan aldaketa handirik eragin gabe. Konfiantzaren galtzearekin, alderdi nagusien alde joan ordez, bozkaldiak bi muturretara lerratzen ari dira. Beste arrazoi nagusia, kanpainari interesa eta garrantzia ematen diona: ekonomia eta gizartearen krisi larria. Langabezia Europako handienetarik da, bereziki gazteen artean, sekulako zorra gure ondokoei utziko dieguna. Hiri auzoetako krisia. Erretiro sistema ez bermatua. Gizarte segurantzak, eskola, eta unibertsitateak krisi larrian. Frantziarrek badakite, goiz edo berant, neurri gogorak hartzeko garaia dela, ezin direla gehiago atzeratu. Funtsean, Europako beste estatuetan eginga izan dena, hemen ere egin beharko da. Errealitatea gorde gabe gobernatuko duen norbait nahi dute hautesleek. Nor izanen da salbatzailea?

Eskuin aldean egoera franko argia da. Nicolas Sarkozy bereganatu ditu indar gehienak. Segurtasuna eta inmigrazioaren lema errepikatuz, Le Penen eskuin muturrari botoak murrizten saiatu da eta inkesten arabera neu-

rri batean lortu ere bai. Eskuin gogor eta idor baten politika proposatzen du UMPko hautagaia aurpegia gorde gabe.

Ezker aldean egoera nahasiagoan murgilduta dago. Ezkerrak bi adar ditu: lehena, sektore publikoa, funtzionarioa, sindikatu zenbait eta ezker erradikalaren inguruan, ohiko sozialismoaren ametsen bizi dena, baina “estatuko burgesia tipiaren” kontserbadurismoa islatzen duena. Europako konstituzioari ezezkoa emanik, bere etsaia, Tony Blairrek bideratu “sozial liberalismoa” da. Beste ezkerrak modernoa izan nahi du, gaurkotua, merkatu eta mundializazioa egokitu nahi ditu, Ipar Europako sozial demokrazien moldera. Lehen sektoreak ez dio erreferendumaren emaitzari etekinik atera, lau hautagaien artean zatiturik aurkeztuz. Ustekabez agertua, Ségolène Royalen lidergoak egoera erreberitu du Alderdi Sozialistaren lerrotan. Lider historikoak baztertuak, segurtasuna edo lana bezalako lemak gaurkotuak, giro freskoa ekarri dio alderdiari. Aldaketaren promesa gutienez, familia hazi duen ama batek jakinen duela nehork baino hurbilagotik, jende xumearen beharrak kontutan hartzen, nahiz eta bere proposamenek sinesgarritasun eskasa izan, zenbaiten arabera.

Ustekabe handiena Bayrou zentristaren arrakasta da. Ustekabea eta ezezaguna. Inkestek Sarkozy ala Royalen heinean ezartzen dute. Nehork ezin erran, zein izanen diren bigarren txandarako geldituko diren bi hautagaia. Bayrouren indarra, gizartearen eta ekonomiaren gai nagusiez eta minberez mintzo dela; bere ahulezia, alderdirik eta, beraz gehiengorik ez duela izanen legebiltzarrean eta proposamen zehatzak eskas.

Ustekabea ezin da baztertu eta, aukera guti izanik ere, Italiako moldean, sozialdemokrazia eta demokrazia-kristaunen arteko aliantza ezin da baztertu. Aldaketa historikoa dudarik gabe. Aldeko gero eta gehiagok galdatzen dutena, egoeraren larritasunari buru egiteko.

Agustin Errotalehere

Royalek bozak kenduko dizkionik. Sarkozyren kultura indarra da. Bere lema frantziarren segurtasuna bermatzea da, eta Le Pen arerio zuzenari bozak irabazteko jarrera tinkoa. Sarkozy UMPko —zentro-eskuineko mugimendua— presidentea da eta Estatuko presidentea izateko faborittoa. UMPko alderdikideen hitzetan, boterearekiko bulimia izugarria dauka, ordea. UDFko presidentea François Bayrou du bigarren arerio zuzena. 1993an, UDF eta RPR alderdiek bat egin zuten ezkerreari aitzitik egiteko. Iraganeko aliatuak izandakoak arerioak dira oraingoan. Sarkozy Royal nahiago du bigarren itzulira pasatzea.

Ségolène Royal

Ségolène Royalek PSko gizonetako edo baronen sostengua dauka. PSko presidentea François Hollande du senar eta bere lau semeen aita. PSren hautagaia da bozen %60,60 erdietsi ondoren. Laurent Fabius (%18,50) lehen ministro eta Dominique Strauss-Kahn ekonomia ministro ohiak (%20,8) gaitzitu zituen alderdiaren primarietan, bi-biak pisu handiko politikariak. Royalek emakume askoren begirunea dauka, baita gizonetakoena ere. Erakargarria da. Indarra eta hauskortasuna islatzen ditu. Esaterako, bikote gay-en ezkontza gai biziki polemikoa da Frantzian. Royal bikote homosexualen ezkontza juri-

dikoki, sozialki eta kulturalki arautuko dituen proiektua lantzen ari da. Batzuen ustez, ordea, pertsona sinplegia da politikaria izateko. Beste zenbaitek berriz, pertsona bitxia eta hurbiltzat dute. Alderdiko ildoak batu ditu eta hautagaitzarako arerio izan dituenak sostengua ematen ari zaizkio kanpainan. Alderdiaren barne sareak ehuntzen trebea da, antza.

François Bayrou

François Bayrou UDFko presidentea da. Bearnesa. Pirinio Atlantiarreko presidentea eta Frantziako Hezkuntza ministro izana 1993tik 1997ra bitartean. Ipar Euskal Herrian ezaguna da oso, Seaska ikastoletan aritutakoen

artean bereziki, eta euskaltzaleen eta abertzaleen artean oro har. UDF, UMP alderditik aldentzea izan da bere lorpena. PSko Dominique Strauss-Kahnen aldarrikapen politikoekin bat egin du zenbaitetan. Hezkuntza Nazionala erreformatu izanaren "ospea" oroitarazi du han-hemenka. Presidente erreformatzailatzat du bere burua. Sarkozyren politikarekiko zeharo kontrajarria dela dio, ez ordea Royalekiko. Royal baino aurrerazaleagoa dela adierazi du kanpaina eta honen boz asko bilduko ote dituen errezeloa indartzen ari da. Sarkozy eta Royal ez bezala, 2002ko hauteskundeetan ere lehiatu zen presidentziarako. Hedabideek azpimarratu dutenez, Bayrou bere proiektua arerioek baino argiago azaltzen ari da.

Hedabideak, inkestak, programak

Boza emateko hamar egun falta direnean, bozkatzaileen %40k ez du orainokoa boza nori eman erabaki. Kanpaina hasi aurretiko inkestean arabera Sarkozyk bozen %30 bereganatuko luke. Royalek %27, Bayrouk

%18, Le Penek %12. Michel Rocard ministro ohiaren ustez, hedabideek kanpaina diktatzen dute. Hedabideek errege-erreginak eraikitzen edo eraisten dituzte. Royal erregina bada, Sarkozy erregea. Nolanahi den ere, lau hautagai nausien ustez, inkestek errealitatea ezkututzen dute. Sarkozyren gustuz azkarregi ematen dituzte

Hiru errege-erreginen programek ez dute diferentzia nabarmenik, diskurtsoetan ez dago alde handirik

datuak, ez da fio. Royalek eta Bayrouk bozkatzaileen asmoak nahasten dituztela diote eta funtsean Le Penen datuak ezkututzen dituztela. Le Penek inkestak beti tronpatu direla dio. Inkestak inkesta, Frantzian ere pentsamendu bakarra nagusitu bide da.

Le Pen hautagaia alde batera, hiru errege-erreginen programek ez dute

diferentzia nabarmenik: Estatuaren erreforma gauzatzea; VI. Errepublika ekar lezakeena. Kanpoko zorra gutxitzea. Langabezien formazioa sustatzea eta zerbiztu zibikoa indartzea, besteak beste. Diskurtsoetan ez dago alde handirik. Esaterako, hiruetatik inork ez du asteko 35 orduko lanaldia bertan behera uztea proposatu, baina bakar batek ez du ere aldeko kanpaina eginen. Nabardurek ezberdintzen dituzte hautagaiak, hitzek alegia. Ipar Euskal Herriaren eta euskararen eza-gutzari dagokionez hitz zehatzik ez dute erabiltzen, ordea.

Pentsamendu bakarra, "gurean" ez

Jacques Chiraceren pentsamenduan herri bakarra frantziarra da. Kanpaina hasi den egunean Jose Bove hautagai altermundialistak Euskal Herriaren ezagutza aldarrikatu du Ainize-Monjelsen, ELBk bultzatutako Laborantza Ganbararen aitzinean. Alderdi abertzaleek ez dute hautagai zehatz bat sostengatu publikoki. Batasunak abstentzioa aldarrikatu du. "Gurean" pentsatzeko eta aritzeko moldea ez da bakarra. ■

HOTSAK

BIDE ERTZEAN
Non dira

KARIDADEKO BENTA
San Quirico

CONXITA
Amb lletra petita

ATERKINGS
Aterqueens

TXUMA/ RAFA/ PETTI
Hauxe

IÑAKI SALVADOR NONETO
Faro

+ Mahaster River, Mikel Aranzabal, Jeronimo Martin Trio, Zafari Project...

ERRABAL

DVD

Liburuak **BOSGARREN HARIA**

Liburuak **PAPER HOTSAK**

KEU
Gitarra elektrikoa: oinarritzko pausuak

JOXI UBEDA
BAP! Bai, ederki

JON GURRUTXAGA
Rory Gallagher: Kemena eta leialtasuna

XABI BORDA
Jotakie: Urolen pop

TXUMA MURUGARREN
Larrialdietarako Irteera

IKOR KOTX
Rock & Klik! Argazki liburua

**gaztelupeko
HOTSAK**

Tel: +34 943 753016
Fax: +34 943 750139
gaztelupeko@hotsak.com

2007ko apirilaren 22a

ARGIA

51

Euskara, eta hogei hizkuntza gehiago

“Garenak gara”, hori da behin eta berriz Altsasuko (Nafarroa) Kima Euskara Taldeko kideek esan digutena. Eurak ahalik eta gehien egiten ari dira Altsasun euskara ezagutarazteko eta zabaltzeko, baina gutxi dira eta euren baliabideak mugatuak.

ILAZKI GAINZA

L. FERNANDEZ DE ARROYABE / ARGAZKI PRESS

ALTSASUKO EUSKARAK BIZI DUEN

egoeraz jardun aurretik, herria eta inguruak azaltzeak lekua eta bertako egoera ulertzen lagunduko digu. 1984ko urtarrilaren 31n Sakanako hainbat udal elkartu ziren, eskualdeko udal eta kontzeju guztiak bilduko zituen mankomunitatea sortzeko. Gaur egun, honako herri hauek dira Sakanako Mankomunitatea osatzen dutenak: Ziordia, Olazti, Altsasu, Urdiain, Iturmendi, Bakaiku, Etxarri Aranz, Arbizu, Lakuntza, Ergoiena, Arruazu, Uharte Arakil, Irañeta, Arakil eta Irurtzun. Sakana Nafarroako mendebaldean dagoen eskualdea da, Iruñeko merindadean. 305,5 km koadro ditu eta ia 20.000 biztanle bizi dira, horietako %37 euskaldunak—2001eko erroldako datuen arabera—.

Egoera politikoa ez da aitzakia

Euskara da Altsasuko Kima Euskara Taldeak ezagutarazi nahi duena, eurek dioten moduan “ezagutzen dena maitatzen delako”. Taldea “txikia eta saltseroa” bezala definitzen dute.

Bi helburu nagusi dituzte—www.altsasukokima.com web gunean jasoak—: lehenengoa, hizkuntzaren erabilera sustatzea; eta bigarrena, motibazio lana. Talde honek herrian bizitza euskaraz egitea eta euskara bultzatzea lortu nahi du; eta horretarako ezinbestekoa iruditzen zaie “ekintza positi-

Hiztunen artean haurrak baldin badaude euskararen erabilera %50 igotzen da Altsasun.

boak egitea, euskara ekintza positibo horiekin lotzeko eta hizkuntzaren erabilera bultzatu ahal izateko”.

Xede hauek testuinguruan kokatu behar dira, eta jakina da euskarak Nafarroan duen egoera ez dela erraza. Altsasuko Kima Euskara Taldeko kideen ustez, “egoera politikoak eragina duen arren, lanean jarraitu behar da eta euskaraz hitz egin behar da; egoera politikoa ezin da aitzakiatzat erabili”.

Hori lortu ahal izateko eta euskara herrian ezagutarazteko, hitzaldiak, lehiaketak, jokoak eta abar antolatzen dituzte. Modu interaktiboan, euskaldunek euskararekin gozatzeaz gain, euskaldun ez direnek euskara haien hizkuntzatzat onartzea lortu nahi dute. Gainera, euskaldun berrientzat errazagoa izango da hizkuntza barneratzea.

Ekintza horietatik deigarrienak “Toponimia Ibilbideak” dira. Altsa-

sun barna egiten dira ibilbideak eta euren helburua toponimiatiak abiatuta, ingurua ezagutaraztea da. Elkar ezagutzeko baliagarriak izan zaizkielela ere aitortu digute; Altsasun euskaldunak egon badaudelako, baina horietako askok ez dute elkarren berri.

Taldeak antolatutako ekintzek herri osoa dute helburu, nahiz eta batzuk berezituagoak izan. “Batixabi kiniela”, adibidez, gazteei zuzenduta dago, eta 2006ko irailean, berriz, kanpotarrentzat hiztegiak banatu zituzten. Izan ere, kanpotarrekin lan egiten dute, jakin dezaten gaztelaniaz gain beste hizkuntza bat badagoela eta hori ezagutzeko bideak badituztela herrian bertan. Altsasuar berriek euskara baztertu ez dezaten eta euren seme-alabek euskara ezagutu dezaten lanean ari dira. Kontuan izan behar da Altsasun hogei hizkuntza inguru hitz egiten direla gaur egun, bertan txinatarrak, senegaldarrak, mauritaniarrek, marokoarrak, argeliarrak eta ekuatoriarrek bizi baitira, besteak beste.

Euskararen egoera

Sakanako populazioaren %37ak daki euskara, baina Altsasu kenduz gero portzentajea %46ra igotzen da. Sakanako erdiguneko herrietan euskara gehiago erabiltzen da mugako herrietan baino eta orokorrean, herri txikietan ez da handietan baino gehiago hitz egiten. Altsasu da Sakanako herriarik populatuena, 5.000 biztanle baino gehiago dituen herri bakarra.

Sakanako Mankomunitateak egin dituen azterketen arabera, Altsasun euskararen ezagutza 1991n %13,5ekoa zen eta 2001ean ehunekoa %21,6ra iritsi zen. Herrian hizkuntzaren ezagutza hazi den arren, esanguratsua da Sakanako 15 udalerrietatik bi baino ez zeudela 1991n Altsasuren atzetik –Olaztik %13,1eko portzentajea zuen eta

Altsasun helduak dira euskara gutxien erabiltzen dutenak.

Ziordiak %11,5ekoa—. 2001eko datuen arabera, euskararen ezagutza Altsasun 1991tik hazi egin zen (%21,6). Gainerako udalerrietan, Ziordian, Olaztin eta Iturmendin izan ezik, behera egin zuen ehunekoa.

“Sakanako
populazioaren
%37ak daki euskara,
baina Altsasu
kenduz gero
portzentajea %46ra
igotzen da”

Gauza jakina da ezagutzak ez duela erabilera ziurtatzen, horregatik, datuak erkatzea ondo legoke euskararen egoeraren ikuspegi zabalagoa izateko. 2001eko kale neurketaren arabera, Sakanako euskararen kale erabilera %20,7koa da, hau da, eskualdeko herrietako kaleetan hizketan neurtutako 100 elkarrizketetatik 21 izan ziren euskaraz. Altsasun, 935 hiztun neurtu ziren eta horietatik

%7,5 izan zen euskaraz mintzatu zena. Aldaketa mantsoa izaten ari den arren, positiboa da, kontuan hartuz gero duela 40-45 urte euskara ia galduta zegoela, transmisiorik ez zegoela, alegia.

Adin tarteei erreparatuz gero, helduak dira euskara gutxien erabiltzen dutenak, hain zuzen transmisioaz arduratu beharko liratekeenak. Bestalde, nahiko parekatua dago haur, gazte eta adinekoen erabilera.

Haurrek euskararen erabilera eragina dute. Sakanako hiztunen artean haurrik ez bada erabilera %14,9 da; presente daudenean, berriz, erabilerak ia 8 puntutan egiten du gora (%22,7). Ondorioz, haurrik ez egotetik egotera dagoen hazkundeak %52,4 da.

Azken urteotan Altsasun euskaldunen kopuruak gora egin duen arren, oso gutxi ezagutzen eta hitz egiten dute bertako hizkera, berriek batua ikasten baitute. Altsasuko Kima Euskara Taldekoek zera erantzun digute etorkizuneko proiektuei buruz galdetu diegunean: “Ilusioa egingo liguke euskalkiaren inguruan lanketa bereziren bat egitea. Erakargarri egitea lortu behar da”.

Babeslea: Hondarribiko Euskara Zerbitzua

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Arduradun politikoen erdiak dira euskaraz hitz egiteko gai

EUSKO JAURLARITZAKO Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzako, Eudeleko eta Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako Aldundietako ordezkariak Herri Administrazioetako euskararen erabilera planaren (2003-2007) balorazioaren aurrerapena aurkeztu dute. Emaizten arabera, arduradun politikoen %56,30ek euskara ulertzen dute eta %51,01 hitz egiteko gai dira. Herri administrazioen erdiek euskara planen bat eginda dute. Ez dutenen artean %24 saiatu dira. Hala ere, euskara planen bat dutenetatik erdiek baino ez dute egiten planaren jarraipena. Hizkuntz eskakizunari dagokionez, administrazioa langileen %16k ez dute egiaztatu beren lanpostuari dagokion hizkuntz eskakizuna eskatutako epean; %54,1ek egiaztatu dute eta gainerakoak behin-behineko langileak dira. Jaurlaritzako Administra-

zio Orokorreko langile titularretatik %38,15ek dute hizkuntz eskakizuna egiaztatzekeo derrigortasuna. Hiru aldundietako administrazioetako langileen artean berriz, %48,44k.

Ama eskola Donamartirin

ARBEROA AMA ESKOLA irekiko du Seaskak Donamartirin (Nafarroa Beherean), datorren ikasturterako. Izturitze, Donostiri eta Donamartiriko hamar haur ingururekin abiatuko da. Egoitzaren egokitzea bere gain hartu du Seaskak. Materiala erosi ahal izateko berriz, kanpaina abiatuko dute gurasoek.

Ertzainen erdiek ez dute euskara jakin beharko

EUSKO JAURLARITZAKO Herrizaingo Sailak Ertzaintzako 120 plaza betetzekeo oposizio bidezko deialdia argitara-

tu du eta lanpostuen %42k besterik ez dute derrigorrezko hizkuntza-eskakizuna, 1. hizkuntza-eskakizuna, hain zuzen. Gainontzekoetan euskararen ezagutza merezimendu gisa baloratu da. Oposizioko puntuazio osoaren %9,09 (50 puntu) esleitu dizkiote euskararen ezagutzari.

Hitzaditzaren ekitaldia maiatzaren 5ean

EUSKAL KULTUR ERAKUNDEAK eta Iparraldeko AEK-k Hitzaditza euskarazko diktaketaren bigarren edizioa antolatu dute. Diktaketa idatzia- ren bitartez, euskararen erabilera sustatzea eta bereziki, irakurmena eta idazmena bultzatzea da ekimenaren helburua. Maiatzaren 5ean Baionan egingo da Iparraldeko bi euskal idazlek idatziko duten testuaren diktaketa. Euskal Kultur Erakundearen web gunean trebatzeko jokoak ditu Hitzaditzan parte hartu nahi duenak. Izena emateko epea apirilaren 29an amaituko da.

BAHEA

Enekoitz Esnaolak erabili.com-en esanak:

“Azpeitiko udal ordenantzak ‘herriko hizkuntza euskara’ dela esan arren, herrian euskara oraindik ez dago normalizatuta, euskaldunak ez dira euskaraz bizi. Helburu hori lortzeko, euskaldunen konpromiso irmoaz gain, erdaldun elebazarrek euskaraz ikasi beharko dute, beraien eskubideak urratu gabe. Baina nola egin saioa haiek hemengo hizkuntza ikasteko? Kasu, legedi bidez, araututa. Hau da, Ibarretxe Planak arlo horretan esaten duena ez eginda”.

Aitor Aranak Aldaketa hamasein esanak:

“Daukagunaren arabera egin behar dugu lan, haserre eta madarikazioetan indarrik galdu gabe. Eusko Jaurlaritzari nik eskerrak ematen dizkiot bihotzez, honelako lan bat (*Hegoaldeko goi-nafarra. Iruñeko aldaera*) ezin delako kaleratu dirulaguntza ofizialik gabe. Nafarroako Gobernua, berriz, ziur naiz egun ez oso urrun batean honelako lanen eragilerik handiena izango dela berriz ere, Nafarroako erakundeak garai batean izan ziren bezala”.

Antxoaren istiluak saihestu

Europako Batasunak ekainera arte antxoa arrantzatzea debekatu zuen, Bizkaiko Golkoan espezie honen egoera larria zelako. 2001ean 18.950 tona arrantzatu ziren, eta 2005ean 165 tona besterik ez. Hala ere, Bizkaiko Golkoan antxoaren egoera ebaluatzekeo kanpaina esperimental zientifikoa egitea baimendu da. Kanpainan Espainiar Estatu-ko hogeitazintzik eta Frantziako zortzik hartzen dute parte. Harrapatutakoarekin zer egin behar den erabakitzekeo desadostasun larriak daude. Frantziaren presiopean, Europar Batasunak ezarri zuen lan zientifikoa amaituta merkatura eramanez ahal izango zirela antxoak. Horrek Frantziako arrantzaleei egiten die mesede. Bestetik, Hego Euskal Herriko arrantzaleak eta Kantabriakoak antxoa horrekin negoziarik ez egitearen aldekoak

dira. Egoera horren aurrean, Gipuzkoako arrantzaleen kofradien presidente den Jaime Tejedorrek duela bi hilabete hauxe adierazi zuen: “Udaberrian istiluak izan daitezke, portuan geratuko diren Euskal Herriko eta Espainiako 180 itsasontzitako langileak ez baitira besoak gurutzatuta egongo, baldin eta frantsesek negozioa egiten badute antxoa horrekin”. Egoera honetan, arduradun politikoei erne egon beharko lukete, beste behin gerta daitezkeen “antxoaren istiluak” saihesteko. Azken urteotako “antxoaren istiluak” ondorio latz eta izugarriak izan dituzte. Baliabide politikoa guztiak erabili beharko lirarteke antxoa merkaturatua izan ez dadin, Hegoaldean behintzat. Beranduegi ote da?

Juan Mari Arregi

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Hauteskundeetako termometroa

HAUTESKUNDEEN zurrumbilogan sartuta gaude bete-betean Adurretik Ebrorainoko lurraldeetan, bai horietan eta bai hauetatik gora eta behera ere. Igandean ikusiko da zein bi hautagai geratzen diren Eliseorako maizter lehian. Iragan asteburuan, hamar biztanletik lauk oraindik erabakitzeke zuen bere botoa, baina aurrezaleen artean oso hedatua dago lehendakartzarako azken hauteskundeetako Chirac-Le Pen lehia haren gisakoa errepika daitekeela, gaur egun Sarkozy-Le Pen litzatekeena. Euskal eremu hauetatik bigarren itzulira pasatuko diren bi hautagaiei begiratuko zaie, jakina, baina bigarren begia Euskal Herria Bai koalizioaren emaitzan izango da. Abertzalegoan ilusioa sortzen duen apustua da, zalantza barik, eta herritarrengan ere hala den frogatzeko unea da.

HEGOALDEAN egoera biziki nahasia da, hauteskunde demokratikoak normaltasunez egiteari dagokionez behintzat bai. Gutxi irudika zezakeen duela urtebete oraindik ere maila kaskar honetan izango ginatekeenik. ETak su-eten iraunkorra aldarrikatu berri, bake prozesuaren ondorioz aurrerapen izugarriak lortu barik izango zirela agian sinestekoa zen, baina inork gutxi irudika zezakeen Batasunak halako arazoak izango zituenik hauteskundeetan parte hartzeko. Baina bai, arazoak handiak eta sakanak dira, eta demokratikoki hain larria dena kiniela kontua bihurtzera bultzatu du dinamika politikoak. Eta horrez gain, bake prozesuaren egotzaren termometroa gordina bilakatu da. Areago, ezker abertzaleak aur-

Hauteskundeetan egon ahal izateko ANVn lehen urratsa eman zuenetik, arreta informatibo osoa bereganatu du.

kezterik ez badu, ETak erantzun egingo duela iradoki du Gara-n argitaratutako azken elkarrizketan. ASB eta honen inguruko plataformekin ENAM bere jokaldia egiten ari da, nahiz eta Alderdien Legea erabiliz, lehen asaltoan jokoz kanpo utziko den. ANVren bidez edo bestelako bideren batez, baina Batasunak nolabaiteko ordezkioa izango duela lau haizetara zabalik da dagoeneko. Izan bai, baina ez da ahortzi behar hiru hauteskunde mota daudela, eta foru eta Nafarroako Legebiltzarreko hauteskundeetan aurkezteko atea zabalik geratuko bide bada ere, herrietakoak dira zalantzarik handiena. Denak adierazten du, 2003an bezala, Auzitegi Gorenak hautaketa zorrotza egingo duela; orduan, aurkeztutako herri plataformen %10ak baino ez zuen lortu Gorenaren langa gainditzea. Datorren astean jakingo da hori, baina denak adierazten du PSOE orain arteko presio politika erabiliko duela gai honekin ere eta horretarako modu bat da Batzar Nagusiak eta Nafarroako Legebiltzarrari begira malgu jokatzeko eta jarrera gogortzeko udalen kasuan. Hipotesia borobiltzen

jarraitzeko, agian bi zerrenda eratuz gainditu ahal izango da Alderdien Legea herri askotan, baina beste askotan ez da indarrak izango bi zerrendak osatzeko. Hipotesirik txarrean ezker abertzale nagusiak ez luke inolako ordezkartzarik izango hauteskunde hauetan eta horrek esan nahiko luke bake prozesua erabat apurtua legokeela. Ez da eszenatoki gertagarria, baina beti ere balizkoen artean dago.

JUAN JOSE IBARRETXE lehendakaria ere argi mintzatu da komunikabideetan eta bere esanetan, ETak egingo duena eginda ere, aurtengo legealdian bere izenarekin ezagutzen den autonomia estatutu berria EAEko herritarrei kontsultatuko die. Batetik, ez litzateke seinalerik onena, batez ere bake prozesuari begira, Ibarretxe lehendakariak baino, Alderdien Mahaiak plazaratutakoa kontsultatzea delako logikoena. Bestetik, prozesua guztiz hondoratuz gero, logikoa litzateke Ibarretxe plana moduan ezagutzen den proiektua EAEko herritarren eskuetan jartzea. Bitxia da, halaber, ikustea EAJn Madrilgo Gorteek eztabaidara onartu ere ez zuten proiektuarekiko sumatzen diren jarrerak. Egibarren sektoreak giltzarritzat jotzen du etorkizunari begira eta berau eztabaida politikora ekartzeko edozein aukera baliatzen du. Josu Jon Imazi eta bere ingurukoei, aldiz, nekez ateratzen zaie honen inguruko iruzkinik. Baina tira, agian hori da alderdiaren estrategia, jokabide horiekin gizarte sektore desberdinek erakartzea lortuz.

Nigertarrentzat gameluak, uranioa guretzat

Europak eta zehazki Frantziak Afrikan darabilen neokolonialismoak adibide bat behar izatekotan, Niger ipini genezake: balio handia duten lehengaiak ia hutsaren truke eraman, langileak babes sozialik gabe erabili, kutsadura denean zabaldu, behar denean gobernua aldarazi...

NIGERREKO URANIOAK INDIAR HANDIA

dauka. Hain handia, ezen eta George Bush AEBetako lehendakaria bere kargutik erortzeko arriskuan ipini baitezake. Irakurleak gogoan izango du: Washingtongo gobernua Irak inbaditzeko aitzakia bila zebilenean, Irak Nigerren uranioa erosten ari zela zabaldu zuten, ondoren Joseph Wilson enbaxadore ohiak artikulu batean argitu zuen hori gezurra zela, ordainetan gobernuko norbaitek filtratu zion prentsari Wilsonen emazte Valerie Plame CIAko agentea zela, senar-emazteek kontua auzitara eraman eta Lewis "Scooter" Libby aholkularia espetxera kondenatu dute... Orain ikusteko dago gai honek atzetik Dick Cheney lehendakariordea bera auzitara ez ote duen eramango. Nahaspila argigarri horri esker –argigarria, Irak gezurretan oinarrituta inbaditu zutela erakutsi duelako– enteratu gara Mendebaldeko herritar asko Niger izeneko basamortu batean ekoizten dela gure zentral nuklearrak elikatzeko ogia den uranioaren zati bat.

Hein handi batean Saharako desertuaren zati den Niger estatuak 14 milioi biztanle dauzka, kilometro karratuko 11. Urteko eta pertsonako errenta 876 dolarretan dago: eguneko 2,4 dolar. Aberastasunaren araberrako zerrendan, 190 herrialderen artean 179. lekuan dago Niger. Egunean 3 dolar baino gutxiagorekin bizi behar dute nigertarrek, eta hala ere beren

aberria da munduan uraniorik gehien ekoizten dutenetakoa, Kanada eta Australiaren atzetik. Ludiko zentral nuklearretan erretzen den uranioaren %8 Nigerretik dator. Baina erregai atomikoak mugiarazten duen komertzioan nigertarrek ez dute etekin handirik eskuratzen.

Joan den urtarrean Kenyako Nairobi Munduko Gizarte Foroan horixe salatu zuten Nigerretik bertaratutako zenbait militantek, hala nola Alternatives Espaces Citoyens GKEko Mamane Sani Adamou-k.

Berak aurkeztutako dokumentua argitaratu du *Afrikara* aldizkari elektronikoak. Honekin hasten da: "Mendebaldeko industria zibil eta militarrentzako iturri estrategikoa izanik, Afrikako uranio ugariak erakusten du lurpeko aberastasunak urrutiko korporazioen eta kontsumitzaileen etekinerako direla. Hor ageri da Afrikak nazioarteko espezializazioan lehen bezala gaur daukan estatusa: harrapaketa, okupazio eta desjabetze honengatik, balioa daukan guztia geratzen da afrikarren, langileen eta txiroen eskuetatik aparte".

Afrikako herrietan neokolonialismoa independentziarekin bateratsu hasi zen. Nigerren, Frantziaren kolonia izatea utzi eta hurrengo urtean, 1961ean, defentsa hitzarmena sinatu zuten bi estatuak, uranioa baliabide estrategikotzat deklaratu.

Niger aberatsa da munduan gehien ordaintzen den mineraletako batean, uranioan, baina bertako herritarrek planetako jenderik txiroenak izaten segitzen dute. Arlit herri artifizialean eta inguruetan uranio meategietatik bizi direnek inolako segurtasunik gabe egiten dute lan eta erradioaktibitateak pozoitzen ditu egunero, erakunde askok alferrik salatu dutenez. Gainerakoan, Mediterraneo aldera eta Europara emigratzen dute milaka nigertarrek. Irudian ikusten dira horietako batzuk Saharan barnatuko diren kamioietan beren puskak egokitzen. Nigerreko Agadez herrian dago egina fotoa. Kamioien gainean, bidaiari batzuk Nigerreko beste herri edo osasiren batera doaz, beste batzuk inguruko herrialderen batera, eta badira batzuk era ilegalean Algerian edo Libian sartzen saiatuko direnak. Ez dira denak iritsiko, eta basamortuan geratuko dira hilotz.

1969an Frantziak proposatu zuen Nigerretik aterako zuen uranio guztiaren truke prezio itxi bat ordaintzea: 1.000 milioi franko CFA. Garai hartan moneta horrek Frantziako libera baten 0,02 balio zuenez, orduko 20 milioi frankotan zen urteko tratua. Merke.

Hamani Diéré lehendakaria berandu konturatu omen zen zein tratu kaxkarra sinatu zuen frantsesekin, eta baldintzak hobetu nahian hasi zen. Tratutan berriro hasita, tona bat uranioren ordainetan 1.000 tona petrolio eskatu zuten. Garestitxo nonbait, zeren eta Frantziak 1974an estatu kolpea bultzatu zuen azpi-jokoz. Gobernu berriak honako tratua sinatu zuen Parisekin: urte bakoitzean eramandako uranio guztiaren truke 10.000 franko CFA; lehenbiziko hitzarmeneko halako hamar, baina lepoa moztutako gobernukoek eskatzen zutena baino askoz gutxiago.

Ez da Niger, Areva da

1980ko hamarkadan zor handitan sartu zen Nigerreko Gobernua. Agintariekin ordaintzeko estuasunak zituzten eta aldi berean munduan zegoen koiuntura baliatuz, uranioa ustiatzen zuen COGEMA multinazionalak are gehiago jaitsiarazi zituen prezioak. Ondorioz, nekazaritza sendotzeko eta herrialdeko ekonomia sustatzeko planak bertan behera geratu ziren.

Nigerreko uranioa ustiatu duen enpresa COGEMA (Compagnie Générale des Matières Nucléaires) izan da luzaz. 2006tik Areva du izena munduko 40 herrialdetan funtzionatzen duen multinazional frantses honek. Bere burua honela definitzen du Arevak: "Erregai nuklearretan munduko liderra, uranioaren ziklo guztia lantzen dugu hasi meategitik, eraldatu, aberastu eta erabilitako erregaia tratatu eta birziklatzeraino". Planetako multinazional lider honekin negoziatu behar dute Afrikako herririk txiroenetako baten buruzagiek. Obeditu beste biderik ez daukate.

Hala ere, mende berriarekin batera hasi dira mobilizazioak Nigerren, bertako hareatzetan dagoen aberastasun bakarretako baten ustiapena demokratizatzeko eskatuz.

Mobilizazio horien akuiluetako bat uranio ustiaketak Nigerren eragin dituen arazo sozialetan datza. 1974an –Frantziak lagundutako estatu kolpetik berehala– Arlit izeneko herria sortu zen uranio meategietako baten aldamenean. Bernard Desjeux izeneko frantses batek, argazkiz ondo hornitutako gune batean, honela deskribatzen du Arlit: "250 frantses bizi ziren enpresak sortutako herrixkan. 'Petit Paris' deitzen zioten, eta bazituen Frantziatik ekarritako kontsumogaiez beteriko komertzioak, Nigerreko ospitalerik onena, restaurantak, pizkina... Arlitetik westernetako herri baten itxurak zituen".

Arliten inguruan urteen poderioz 60.000 pertsona bildu dira. Izan ere, une batean enpresak 2.000 langile baitzeuzkan enplegatuta. Gero, uranioa-

ren prezioen gorabeherekin, 600etara mugatu zen. Gaur gehiago izango ditu. Baina Nigerreko desertuan dabiltzan gameluekin kontrastea egiten duen hiri honek biltzen ditu neokolonialismoaren kontraesanak oro ere.

Beharginen eta enpresako buruen arteko soldaten artean sekulako leizea dago. Bertako beharginek 25.000-50.000: F-CFA (38-76 euro) kobratzen dute. Zerbitzu sozialak mixeriazkoak dira. Eskola bera ordaindu egin behar da. Aldiz, jendea ohartzen da zenbat diru ari den irabazten Areva multinazionala, zein diru gutxi ordaintzen dioten estatuari... eta kalean erreboltak gero eta ugariagoak dira.

Beste protesta iturria kutsadura da. Urte askoan herritarrak ez dira ohartu, baina orain nabarmentzen hasi dira osasun arazoak, langileak gaixotu eta zahartu ahala. Meategietan bertan eragindako kutsaduraz gain –eta enpresak ez ditu bere gain hartzen kutsadurak eragindako gaixotasunak– uranioaren garraioak gai erradiaktiboak barreiatzen ditu egunero Nigerren barrena. Hondakinak edonon daude edonola botata. Eta meategietan kutsatutako materialak erabiltzen dira gero, burdinak eta beste, etxegintzan inongo kontrolik gabe. Meategien inguruetako ur, erreka eta putzuak kutsatuta daude. Aire berdin.

Bitartean, Niger osoan ezin da aurkitu erradiaktibitatea neurtzeko kontagailurik, eta gobernuak estu zanpatzen ditu gaia plazan eztabaidatu nahi duten erakunde eta mugimenduak. Herritar askok Europara egin du jauzi. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Lourdes Oñederra

Senda-hitzak

T

erapia, sendatze psikologikoa, bere helburuetara iritsiko bada, esan egin behar dira oroitzapenak, hitzez adierazi beldurak, aipatu ametsak. Jainkoak barkamena emango badie katolikoei, esan egin behar zaizkio bekatuak apaizari. Amodio bat salbatuko bada azaldu egin behar dira arazoak, esan besteari zer gertatzen den, hitzak jarri mahai gainean.

Esan, hitzez adierazi, aipatu, ahoskatu, ebaki. Norberak. Egin dena edo egin ez dena, damu dena edo beldur edo amets edo zalantza edo uste. Aurrera egingo bada, esan egin behar da. Ez bestek egin behar duena, ez inork egin duenaren norberaren interpretazioa, norberarena baizik, norberaren barrenean dagoena, hori atera kanpora hitzen bidez, esan.

Maizenik, ordea, bestela aritzen gara, bai bakoitzaren egunerokoan, bai bizitza antolatzean, bai gizartean aukerak egitean, bai argitaratzeko idaztean... —nahiago dut eta zuek ere nahiago duzue politikagintzatik datorkigun diskurtsua bakean uztea, Aberri Eguna pasa berri eta hauteskundeak gainean ditugun honetan adibideak soberan baititugu—. Joera bortitza dugu bestek egin behar duena aldarrikatzeko, zor zaiguna eskatzeko, egin ez dutena salatzeke, gure barrena ukitu behar ez bailitzan, gurean dena ongi bailitzan.

Elkarrizketak irakurtzea gustatzen zait, entzutea ere bai, baina nahiago dut irakurri. Erritmo kontua, ziurrenik —idazten ere hitz egiten baino egokiago konpontzen naizen bezala—. Zerbaitetarako balio dit jakiteak besteek zer dioten, nola moldatzen diren niri behintzat zail —“konplikatu” “korapilatu” esan nahi dut hemen— gertatzen zaidan bizimoduaren kudeaketan. Horregatik gehien interesatzen zaizkidanak sakon eta txukun samar pentsatzen duen jende ondratua-

INIGO AZKONA

renak dira —zintzo erantzuten saiatzen diren horienak, alegia—. Askotan aurkitzen ditut giltzak edo antzeko zerbait; gutxienez, gauzei begiratzeko zirrikitu berriak eta horiek arnas hartzeko balio didate gehienetan. Elkarrizketatuak esaten duena nola esaten duen, zein hitzen bidez azaltzen duen axola handikoa da, hori esaten duenaren zati bat baita, nola bait.

Azken aldi honetan Juliette Binocheri egindako elkarrizketa bat irakurri dut. Oso gauza interesgarriak, sakonak esaten ditu Binochek elkarrizketa horretan. Elkarrizketa egin dionak ere bazekien zertan ari zen nonbait. Gauza zoragarri bat —arnas zirrikitu bat ireki didan horietakoa—: norbaitek konfidantza ematen dionean beste bati, besteaz fidatzen denean, maitasuna erakusten duela. Plaz-

zerra ematen du esker ona sentitzeak. Nik maitasun asko izan dut. Horren zati bat hitzetan jartzen lagundu didate Binocheren hitzek.

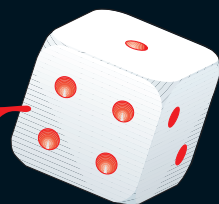
Alderdi kolektibotik, bada beste gauza sakon bat, niri behintzat horren berri egin ez zaidana, baina muin-muinean ukitzen gaituena. Esango nuke nolabait ezaguna zaigula baina lanbro artean gorde ohi dugula, argitara ateratzen dugula bakarrik besteri aurpegiratzeko, besteri ezartzeko, gure zordunei. Binochek dio herri bat ez badago bakean bere iraganarekin ezin zaiola orainaldiari aurre egin

eta sufritu duenak lehenengo bere buruarekin berradiskidetu behar duela. Binochen hitz horiek egun hauetan irakurtzen ari naizen Maruja Torresen *Mujer en guerra* liburuko lerro batzuekin egin dute oihartzun nire buruko barrunbe akustikoan. Torresek dio herriek, garai hobeak, bakeatsuak, iristean, ahaztu egin nahi izaten dutela gertatua: ez omen dute sufrimendua berri nahi jazotakoa gogoratuz. Baina ez dute lortzen. Gertatuak isiltzean gauzen axalean gelditzen dira, ez dute zoriona atzematen. ■

« Elkarrizketak irakurtzea gustatzen zait,
entzutea ere bai, baina nahiago dut
irakurri. Erritmo kontua, ziurrenik.
Zerbaitetarako balio dit jakiteak besteek
zer dioten, nola moldatzen diren niri
behintzat zail gertatzen zaidan
bizimoduaren kudeaketan »

ASTE HONETAKO

zozketak

**Jolastoki
Jatetxea**
Afaria
bi lagunentzat

Makalen etorbidea 24, Neguri
Getxo BIZKAIA

www.jolastoky.com

1

**Bentazar
Nekazalturismoa**
Asteburu pasa
2 lagunentzat

Ollerias auzoa
Elosu ARABA

www.bentazar.com

2

My Jok World
3 kamiseta

Txakur kalea, 6
Bilbo, BIZKAIA

www.myjok.com

3

**Larrialdietarako
irteera**
Txuma Murugarren
10 liburu opari

Soraluze GIPUZKOA

www.hotsak.com

4

**Mokogorri eta
Nairobi tarra**
2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

SU TA GAR -kontzertua-

- Eibarko Udal Euskaltegia (Eibar)
- Andres Alberdi Gorostiaga (Elgoibar)
- Lekeitioko AEK Euskaltegia (Lekeitio)
- Miren Josune Ugarte Epelde (Bilbo)
- Dordoka Kultur Elkartea (Basauri)

ISTILU BANAKETAK

- Xabier Basauri Olaortua (Elgeta)
- Igor Jimenez Honrado (Elorrio)
- Joxe Mari Balerdi Munduate (Alegia)
- Paulo Markuerkiaga Badiola (Markina-Xemein)

TXIKI POLIT JATETXEA

- Xabier Amatria Cuesta (Gasteiz)

ZIZTADAK

- Mayi Iza Agirre (Hondarribia)
- Mari Jose Etxaide Ibaguren (Bergara)

ATXASPI HOTELA

- Ima Eguen Balantzategi (Berriz)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00
Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

Eman eta jaso.

Zure ekarpena, denon mesede.

Adineko pertsonak, ezgaitasunari laguntzak,
Donostiako sahiesbidea, Oteiza frontoiak, parke naturalak,
kirola denontzat, I+G+b... Gipuzkoa hiria.

**Renta
'06
Errenta**

www.gipuzkoa.net/ogasuna/renta

902 100 040

DEL 20 DE ABRIL AL 25 DE JUNIO

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa